Als ze maar van me afblijven

Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam

LAURENS BUIJS, GERT HEKMA
& JAN WILLEM DUYVENDAK

AMSTERDAM UNIVERSITY PRESS

Als ze maar van me afblijven

Als ze maar van me afblijven

Een onderzoek naar antihomoseksueel geweld in Amsterdam

Laurens Buijs, MA.
Dr. Gert Hekma
Prof. dr. Jan Willem Duyvendak

Met de hulp van
Joyce van der Vlies
Tim Savenije

Universiteit van Amsterdam
Amsterdam School for Social science Research

In opdracht van
Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling
Gemeente Amsterdam

Amsterdam University Press

Omslagontwerp: Studio Jan de Boer, Amsterdam
Vormgeving binnenwerk: JAPES, Amsterdam

ISBN 978 90 8964 086 4
e-ISBN 978 90 4850 835 8
NUR 740

Inhoudsopgave

Samenvatting

Achtergrond

Sinds enige jaren is er sprake van aanhoudende berichtgeving over geweldsincidenten tegen homoseksuelen. Vooral Amsterdam wordt vaak genoemd als plaats waar de onveiligheid voor homoseksuelen toeneemt. Het antihomoseksuele geweld speelt een belangrijke rol in het publieke debat over Amsterdam als 'gay capital' en over de multiculturele samenleving. Zo bestaan er zorgen dat allochtonen (in het bijzonder: moslims) de Nederlandse tolerante waarden ten opzichte van homoseksualiteit onvoldoende erkennen en verantwoordelijk zijn voor een groot deel van het antihomoseksuele geweld. Voor dit onderzoek zijn gedetailleerde gegevens over de aard en omvang van het probleem en de daders verzameld.

Doelstelling

De hoofdvraag van dit onderzoek is: wat zijn de motieven van daders van antihomoseksueel geweld in Amsterdam? Bij het beantwoorden van deze vraag besteedden wij bijzondere aandacht aan het 'kantelmoment': welke factoren zorgen ervoor dat bepaalde situaties dusdanig uit de hand lopen dat het tot verbaal en/of fysiek geweld komt? Daarnaast beantwoordden we drie andere vragen.

– Wat is de aard en omvang van antihomoseksueel geweld in Amsterdam? (Is er sprake van een structureel probleem? Is er sprake van een stijging? Is het probleem in Amsterdam ernstiger dan elders?)
– Welke patronen zijn er te ontdekken in het profiel van de verdachten?
– Waar en wanneer vindt het geweld in Amsterdam voornamelijk plaats?

Methode

Voor het beantwoorden van de hoofdvraag naar de motieven van de daders hebben we methodisch een 'fuikmodel' gehanteerd. Door middel van een enquête op middelbare scholen hebben we een beeld gekregen van de opvattingen onder Amsterdamse jongeren over homoseksualiteit en antihomoseksueel geweld. Vervolgens hebben we focusgroepsgesprekken gehouden met zeven groepen jongeren die volgens gangbare inzichten sneller antihomoseksueel geweld zouden plegen dan anderen. Ten slotte hebben we gekeken naar de daders zelf: door middel van dos-

sierstudie en interviews hebben we informatie verkregen over de motieven van 52 daders, die betrokken waren bij 45 recente incidenten.

Voor het beantwoorden van de drie andere onderzoeksvragen hebben we een analyse gemaakt van alle incidenten uit 2007 die door het homonetwerk 'Roze in Blauw' van de politie Amsterdam-Amstelland zijn aangemerkt als homogerelateerd.

Resultaten en conclusies

De cijfers van het homonetwerk van de politie Amsterdam-Amstelland maken duidelijk dat homoseksuelen met een duidelijke regelmaat slachtoffer zijn van geweld in Amsterdam: in 2007 zijn 201 zaken geregistreerd waarvan 67 gevallen van fysiek geweld, 17 van beroving en 38 van serieuze bedreiging. Het antihomoseksuele geweld in Amsterdam is een ernstig en serieus probleem. De verdachten spreken zich meestal ondubbelzinnig en agressief uit tegen uitingen van homoseksualiteit. Uitspraken over een stijging van het geweld of de ernst van het probleem in Amsterdam ten opzichte van andere plaatsen kunnen we moeilijk doen vanwege schaarse en onvergelijkbare cijfers. Wel zien we een stijging van het aantal politieregistraties van antihomoseksueel geweld in Amsterdam tussen 2006 en 2008.

Verdachten van fysiek geweld zijn meestal jongens tussen de 17 en 25 jaar oud. De verdachten zijn even vaak van autochtoon-Nederlandse als van Marokkaanse afkomst (beide 36%). Aangezien van alle Amsterdamse jongeren tot en met 24 jaar 39% tot de eerste en 16% tot de tweede groep behoort, zijn Marokkanen oververtegenwoordigd als verdachten van de genoemde vorm van geweld. Het grootste deel (55%) van de fysieke geweldsincidenten vindt plaats buiten de bekende plekken voor homoseksuelen (het uitgaansleven en homo-ontmoetingsplaatsen), maar ook een aanzienlijk deel erbinnen (42%). De meeste incidenten in het homo-uitgaansleven gebeuren in en rond de Reguliersdwarsstraat. Het meeste geweld wordt gepleegd in het weekend. In de zomer is een duidelijke geweldspiek, vooral in augustus.

De hoofdoorzaak van de afkeer die de daders van antihomoseksueel geweld voelen voor homoseksualiteit ligt in hun opvattingen en emoties over mannelijkheid en seksualiteit. Vier aspecten hiervan blijken met name ergernis, afkeuring en walging op te roepen: anale seks, vrouwelijk gedrag, de zichtbaarheid van homoseksualiteit en de angst om door een homo versierd te worden.

Opvallend hierbij is dat de jongens homoseksualiteit niet op alle fronten afwijzen. Sterker nog, in veel gevallen geven de daders aan helemaal geen hekel te hebben aan homo's; ze realiseren zich dat homoseksualiteit bij de samenleving hoort. Wel stellen ze strenge voorwaarden: homoseksuelen mogen de vier genoemde aspecten in hun gedrag niet tonen. De daders nemen de heersende homotolerante retoriek van de Nederlandse samenleving veelal over, maar schrikken niet terug voor allerlei

vormen van geweld als homoseksualiteit dichterbij komt of als homomannen zich niet aan de door hen gestelde voorwaarden houden.

Geweld ontstaat vooral wanneer deze jongens denken seksueel object van homomannen te zijn. Wij concluderen dat dit in bijna 40% van de onderzochte gevallen een aantoonbare 'trigger' van het geweld is. De daders willen geen lustobject zijn; doordat ze een beeld hebben van homoseksuele mannen als hyperseksuele wezens voelen ze wel constant deze dreiging. Deze jongens kunnen het idee niet verdragen dat ze in een rol worden gedrongen die zij als vrouwelijk en vernederend zien.

Een opvallende bevinding is dat er weinig verschillen zijn tussen de manier waarop de verschillende groepen (scholieren, risicojongeren en daders) die wij onderzochten over homoseksualiteit denken. Zo blijkt bij veel middelbare scholieren de homotolerantie flinterdun te zijn: velen van hen geven weliswaar aan homoseksualiteit in algemene zin te accepteren, maar ze zijn stukken minder tolerant als we hen vragen over homoseksualiteit in hun nabijheid. Uitsluiting en discriminatie van jongeren met een (vermeende) homoseksuele voorkeur is aan de orde van de dag op Amsterdamse scholen.

De geringe verschillen tussen de groepen leiden tot de zorgwekkende conclusie dat de potentiële dadergroep erg groot is. Deze bevinding vindt steun in het feit dat veel daders van antihomoseksueel geweld hun delict niet van tevoren planden. Van georganiseerd 'potenrammen' is slechts op beperkte schaal sprake. De meeste incidenten ontstaan ter plekke. De situatie loopt uit de hand op het moment dat de daders geconfronteerd worden met een situatie die conflicteert met hun opvattingen over gender en seksualiteit.

We vonden verscheidene factoren die verklaren waarom sommigen wel overgaan tot antihomoseksueel geweld en anderen niet. Daders plegen geweldsdelicten vaak in groepen en kunnen slecht weerstand bieden aan groepsdruk. Het afzetten tegen homoseksualiteit heeft in veel groepen een identiteitsfunctie: jongeren verwerven zo een stoere, mannelijke status. Zo voorkomen ze te worden gezien als 'homo', wat voor hen gelijk staat aan zwak en vrouwelijk. Daarnaast spelen sociaal-economische factoren een belangrijke rol. Daders zijn opvallend vaak laagopgeleid, werkloos en afkomstig uit probleemgezinnen. Het plegen van antihomoseksueel geweld kan een effectieve manier zijn om respect en een mannelijke status te verkrijgen voor wie dat op legale wijze niet lukt.

Het geweld van daders is niet religieus geïnspireerd. De moslims onder hen hebben slechts een oppervlakkige kennis van de Koran en gaan zelden naar de moskee. De motieven van Marokkaanse daders zijn nagenoeg gelijk aan die van de autochtoon-Nederlandse. Opvattingen en emoties over seks en gender spelen een doorslaggevende rol, zij het dat Marokkaanse jongens niet vrouwelijk gedrag, maar anale seks en de zichtbaarheid van homoseksualiteit als meest verwerpelijke aspecten noemen. Hun oververtegenwoordiging is daarnaast vooral te verklaren door de straatcultuur waarin veel Marokkaanse jongens leven.

Voorwoord

Een jongeman werd in de nacht van 29 op 30 juni 2008 tegen een rolluik in de Reguliersdwarsstraat neergeslagen. De dader, een Ajaxsupporter, liep samen met tien vrienden voorbij. Het slachtoffer wachtte op een vriend en stond wat verveeld voor zich uit te kijken. Ergens moet zijn blik die van de Ajaxfan gekruist hebben. Dit stond hem niet aan, want hij kwam agressief vragen wat er te zien viel. De jongeman probeerde de situatie te sussen door zijn hand vriendschappelijk uit te steken, maar die werd afgeslagen: “Ik schud geen hand met een vieze homo.” Er vielen nog wat woorden en toen de situatie uit de hand dreigde te lopen, besloot de jongeman de situatie te ontvluchten. Denkend op veilige afstand te zijn, voelde hij de vuist van de Ajaxfan tegen zijn slaap komen. Hij viel op de grond, zag enige seconden sterretjes en toen hij bij zijn positieven kwam, voelde hij bloed langs zijn slaap lopen. De dader vluchtte met zijn vrienden richting Kalverstraat.

Vastbesloten om de groep te laten arresteren, zette het slachtoffer de achtervolging in, terwijl hij met zijn mobiele telefoon naar 112 belde. De dader wist al snel te ontkomen, maar de telefoniste hoorde hoe tijdens deze achtervolging opnieuw meerdere malen werd gescholden en gedreigd door anderen uit de groep. Op het Spui arriveerde de politie die slachtoffer en daders scheidde. Aangezien de agenten de beschrijving van deze daders door het slachtoffer onvolledig vonden, besloten zij om niet tot arrestatie over te gaan. De politie vertrok en de aanvallers en hun prooi bleven samen achter op het Spui. Hij kreeg geen hulp aangeboden en op zijn verzoek om direct aangifte te doen werd niet ingegaan.

Dit incident overkwam de eerste auteur. Het toont aan dat de afhandeling van homogerelateerde geweldsincidenten nog niet altijd volgens de in 2006 opgestelde richtlijnen verloopt. De politie was overigens zelf de eerste om dit te erkennen. Excuses zijn gemaakt en de richtlijnen intern opnieuw gecommuniceerd, met de herinnering dat de aanpak van antihomoseksueel geweld een prioriteit is voor de politie Amsterdam-Amstelland. Het incident onderstreept het belang van dit onderzoek en gaf ons extra inspiratie om zulk geweld te begrijpen teneinde het beter te bestrijden.

Dit verslag heeft alleen tot stand kunnen komen door een gezamenlijke krachtsinspanning. Enkele mensen verdienen speciale dank. Dit is ten eerste onze opdrachtgever, de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam voor de prettige en harmonieuze samenwerking gedurende de afgelopen maanden.

Met grote inzet van het homonetwerk 'Roze in Blauw' van de politie Amsterdam-Amstelland, en dan met name van Pierre van der Steen en Claudia Duinmeijer, is het ondanks aanvankelijke tegenslagen gelukt om geregistreerde verdachten van antihomoseksueel geweld te interviewen.

In de oriënterende fase van het onderzoek hebben we verschillende mensen om advies gevraagd. Deze gesprekken hebben ons talrijke inzichten opgeleverd en zo een belangrijke bijdrage geleverd aan de richting van ons onderzoek. Wij willen Ossama Abu Amar, David Bos, Geert Dales, Mattias Duyves, Jacques Eversdijk, Jan Dirk de Jong, Erik Gerritsen, Fatimazohra Hadjar, Theo van der Meer, Marion van San, Ramón Spaaij, Eva Tiby en Dennis van der Veur daar hartelijk voor danken.

Gedurende het onderzoek kregen we kritisch en opbouwend commentaar van een begeleidingscommissie bestaande uit Tania Barkhuis (COC Amsterdam), Simon Bontekoning (OOV, gemeente Amsterdam), Jane Edeling (DMO, gemeente Amsterdam), Flavia Reil (DMO, gemeente Amsterdam), Judith Schuyf (Movisie), Jessica Silversmith (Meldpunt Discriminatie Amsterdam), Monique Tabak (politie Amsterdam-Amstelland) en Francina van der Zee (DMO, gemeente Amsterdam).

De tomeloze inzet van Tim Savenije bleek onmisbaar, vooral bij het organiseren van de focusgroepen. Ook heeft het onderzoek geprofiteerd van zijn kritische blik. Joyce van der Vlies bleek al even gemotiveerd en inspirerend bij de analyse van dossiers van het Openbaar Ministerie en Reclassering Nederland.

Daarnaast hebben we tijdens het onderzoek hulp gehad van de volgende personen en organisaties: Henny Bos, Hanna Bouaicha, Krzysztof Dobrowolski, Frances Gouda, Jongeheerenborrel, jongerenvereniging Argan, jongerencentrum MGT, jongerencentrum Swazoom, jongerencentrum Tha Spot, jongerencentrum The Basement, Koninklijke Marechaussee, Landelijk Expertise Centrum Discriminatie, Landelijk ExpertiseCentrum Diversiteit, Marijke Metselaar, politie Brabant-ZO, politie Flevoland, politie Gelderland-Midden, politie Haaglanden, politie Limburg-Zuid, politie NO-Gelderland, politie Rotterdam-Rijnmond, politie Utrecht, Radar Rotterdam, Stichting Axios, Stichting Homoseksualiteit & Krijgsmacht, Stichting Nafar, Stichting Reclassering Nederland en Veilig In en Om School.

Het is ten slotte belangrijk te realiseren dat we dit onderzoek alleen hebben kunnen uitvoeren, doordat slachtoffers van antihomoseksueel geweld hiervan aangifte deden of melding maakten bij de politie. Dankzij hen kan dit onderzoek een bijdrage leveren aan het terugdringen van antihomoseksueel geweld.

Laurens Buijs
Gert Hekma
Jan Willem Duyvendak

Amsterdam, november 2008

1 Inleiding

Amsterdam is al decennialang een begrip onder homoseksuelen in binnen- en buitenland. De Gay Games in 1998, de beëdiging van het eerste homohuwelijk ter wereld in 2001, de jaarlijkse Gay Pride met de kleurrijke botenparade en het bruisende homo-uitgaansleven rond onder andere de Reguliersdwarsstraat, het Rembrandtplein en de Warmoesstraat/Zeedijk maken van Amsterdam een van de meest homovriendelijke steden ter wereld.

Met de bloei van het homo-uitgaansleven in steden als New York, San Francisco, Londen, Parijs, Berlijn, Barcelona, maar ook Bangkok en Kaapstad is een veelgehoorde klacht dat Amsterdam niet langer de 'gay capital' van de wereld is. Zo hebben legendarische clubs als iT en RoXY hun deuren gesloten. Maar homohoofdstad of niet; er is nog steeds een groot aanbod van homocafés, -clubs en -feesten waar elk weekend veel mensen op af komen. De botenparade van de Gay Pride in 2008 was een van de best bezochte ooit: volgens de organisatie stonden niet minder dan een half miljoen mensen langs de grachten. Het is duidelijk dat Amsterdam tot op de dag van vandaag een grote aantrekkingskracht heeft op homoseksuelen.

Sinds enige jaren staat het homovriendelijke imago van Amsterdam echter onder druk door aanhoudende berichtgeving over geweldsincidenten tegen homoseksuelen. Regelmatig krijgen gevallen veel aandacht, ook in de landelijke pers. Zoals de homoseksuele man die in mei 2007 door drie Marokkaanse jongens in een vijver van het Rembrandtpark werd gegooid en met stokken gedwongen werd daar twee uur in te blijven.[1] Ongeveer gelijktijdig werd bericht over twee Canadese militairen die in juni 2007 ernstige verwondingen toebrachten aan een jongen die met een groepje terug naar huis liep vanaf homodiscotheek Exit op de Reguliersdwarsstraat. Volgens het slachtoffer begonnen de militairen te slaan, nadat hij had aangegeven homoseksueel te zijn.[2] En tijdens Koninginnedag in 2008 haalde een Amsterdams voorval opnieuw de landelijke pers, toen een homomodel door vermoedelijk Marokkaanse jongens van een catwalk op het Rembrandtplein werd getrokken en zwaar werd mishandeld.[3]

Het antihomoseksuele geweld in Amsterdam haalde de internationale pers toen de Amerikaan Chris Crain op Koninginnedag in 2005 in de Leidsestraat in elkaar werd geslagen, nadat hij opmerkingen kreeg over het feit dat hij hand in hand liep met zijn vriend.[4] Crain is hoofdredacteur van het invloedrijke homoblad *The Washington Blade* en publiceerde daarin uitgebreid over zijn incident, wat werd overgenomen door andere

Amerikaanse media. Dit leidde tot verbazing over het feit dat zoiets kan gebeuren in het 'tolerante' Amsterdam.

Opvallend aan de Amsterdamse situatie is dat Marokkaanse jongeren vaak als daders van het geweld worden genoemd. Homotolerantie is een belangrijk thema geworden in het Nederlandse debat over de multiculturele samenleving, onder andere door de felle discussie over de antihomo-uitspraken van imam Khalil el-Moumni en de opkomst van Pim Fortuyn als politicus in 2001.

Ondanks vele berichten in de media over antihomoseksueel geweld is er een schreeuwend gebrek aan empirische data. Cijfers over de omvang van antihomoseksueel geweld zijn er nauwelijks en feitelijke gegevens over daders ontbreken. Ook circuleren er wel veel theorieën over de motieven van daders van antihomoseksueel geweld (zie hoofdstuk 2), maar er is de afgelopen vijftien jaar geen wetenschappelijk onderzoek gedaan in Nederland om deze op betrouwbaarheid te testen. Het doel van dit onderzoek is om daar verandering in te brengen.

In het onderzoek staat antihomoseksueel geweld centraal. Wij gebruiken dit neutralere begrip en niet 'potenrammen' dat in het dagelijkse taalgebruik en in de wetenschappelijke literatuur vaak wordt gebruikt. Ook de term 'homofobisch geweld' zullen wij niet gebruiken, omdat dit bij voorbaat impliceert dat angst ten grondslag ligt aan antihomoseksueel geweld. Hoewel het gaat om geweld en gescheld, hebben we beide samengevat onder de eerste term, omdat beledigingen en scheldpartijen als verbaal geweld daaronder vallen.

De omschrijving die wij in dit verslag hanteren voor antihomoseksueel geweld is: verbaal geweld (uitschelden en discriminerend taalgebruik), bedreiging, beroving en ander fysiek geweld, waarbij volgens slachtoffer(s), dader(s), politie of getuige(n) de (vermeende) seksuele voorkeur van het slachtoffer een duidelijke rol speelt. De slachtoffers zijn meestal homo, lesbisch, biseksueel of transgender. Volgens deze definitie kunnen ook heteroseksuelen slachtoffer worden van antihomoseksueel geweld, omdat daders hetero's voor homo kunnen aanzien.[5]

Wij concentreren ons in dit onderzoek voornamelijk op geweldsincidenten in de publieke ruimte. Het gaat om zaken op straat, in het homouitgaansleven en op homo-ontmoetingsplaatsen, en om incidenten in de woonomgeving zoals conflicten tussen buurtbewoners. Huiselijk geweld, geweld tussen homoseksuelen, bedreigingen op internet en seksueel misbruik vallen niet binnen het kader van ons onderzoek.

Hoewel wij ons nadrukkelijk hebben gericht op geweld tegen zowel mannen als vrouwen, bleek al snel dat vooral homoseksuele mannen slachtoffer worden van de vorm van antihomoseksueel geweld waar wij ons op richten. Daarom zullen we in dit verslag vaker verwijzen naar mannelijke homoseksualiteit. Dat wil niet zeggen dat geweld tegen lesbische vrouwen niet voorkomt, maar wel dat ze minder vaak slachtoffer worden van het soort geweld dat wij onderzochten.

In dit verslag wordt regelmatig gesproken over etnische minderheidsgroepen binnen de Nederlandse samenleving. Het is gebruikelijk om naar deze groepen te verwijzen met termen als 'allochtoon', 'Marokkaan', 'Turk', 'Surinamer', 'Antilliaan', et cetera. Wij hebben besloten om dat, waar wij dat relevant achten, ook te doen, ook al omdat anders al snel naar omslachtige taalconstructies gegrepen moet worden. Feitelijk is het echter juister om te spreken van bijvoorbeeld Nederlandse Marokkanen (of gewoon Nederlander), aangezien de royale meerderheid de Nederlandse nationaliteit heeft en de meesten ook in Nederland zijn geboren. Als we naar een etnische minderheid verwijzen, doen we dat omdat we menen dat op een of andere wijze de *culturele* achtergrond van henzelf en/of van hun ouder(s) een rol speelt.

Het voornaamste doel van dit onderzoek is om inzicht te krijgen in de motieven van daders van antihomoseksueel geweld. In het bijzonder zijn we geïnteresseerd in wat wij het 'kantelmoment' noemen: welke factoren zorgen ervoor dat bepaalde situaties dusdanig uit de hand lopen dat het tot verbaal en/of fysiek geweld komt?

In hoofdstuk 2 geven wij een overzicht van de belangrijkste verklaringen van antihomoseksueel geweld, waarbij we niet alleen verwijzen naar wetenschappelijk onderzoek, maar ook naar verklaringen die we tegenkomen in bijvoorbeeld media en politiek. Deze verklaringen zullen wij in dit onderzoek toetsen met behulp van de data die wij hebben verzameld.

Gedurende het onderzoek merkten wij dat er een grote behoefte bestaat aan gedetailleerde gegevens over antihomoseksueel geweld. Zo bleken vragen over de omvang en aard van het geweld en over daderprofielen moeilijk te beantwoorden. Daarom hebben we met behulp van het homonetwerk 'Roze in Blauw' van de politie Amsterdam-Amstelland een analyse gemaakt van homogerelateerde incidenten die in 2007 geregistreerd werden. Deze analyse wordt gepresenteerd in hoofdstuk 3. Het is voor het eerst dat er een dergelijke uitgebreide analyse is gemaakt van homogerelateerde incidenten over een heel jaar.

Om de motieven zo goed mogelijk uit te filteren, hebben we methodisch een 'fuikmodel' gehanteerd. Om een beeld te krijgen van de brede context van antihomoseksueel geweld hebben we een vragenlijst verspreid onder 517 scholieren waarin we vragen naar hun opvattingen over homoseksualiteit en ervaringen met antihomogeweld (zie hoofdstuk 4). Vervolgens hebben we focusgroepsgesprekken gehouden met jongeren uit zeven 'risicogroepen' die, volgens theoretische inzichten, sneller antihomoseksueel geweld zullen plegen dan andere (zie hoofdstuk 5). Ten slotte hebben we gekeken naar het perspectief van 52 (voornamelijk Amsterdamse) daders die betrokken waren bij 45 recente incidenten (zie hoofdstuk 6). Van deze 52 interviewden we er 17 uitgebreid. Gegevens over 19 daders kwamen uit dossiers van het Openbaar Ministerie en over 16 daders uit dossiers van Reclassering Nederland.

In de conclusie maken we de balans op (hoofdstuk 7): wat zijn belangrijke motieven van daders van antihomoseksueel geweld en welke van de ontwikkelde verklaringen kunnen wij al dan niet bevestigen?

Onze hoofdvraag luidt als volgt.
Wat zijn de motieven van daders van antihomoseksueel geweld? Bij het beantwoorden van deze vraag besteden wij bijzondere aandacht aan het 'kantelmoment': welke factoren zorgen ervoor dat bepaalde situaties dusdanig uit de hand lopen dat het tot verbaal en/of fysiek geweld komt?

Ook beantwoorden wij in dit verslag de volgende vragen.
- Wat is de aard en omvang van antihomoseksueel geweld in Amsterdam? Is er sprake van incidenten of een structureel probleem? Is er sprake van een stijging? Hoe verhoudt het geweld in Amsterdam zich tot het geweld in andere grote steden in Nederland en tot grote steden in het buitenland?
- Welke patronen zijn er te ontdekken in het profiel van de verdachten?
- Waar en wanneer vindt het geweld binnen Amsterdam voornamelijk plaats?

Noten

1. 'Homo onder dwang twee uur in het water'. Gepubliceerd op www.depers.nl, 25 mei 2007.
2. 'Canadese militairen slaan homo in elkaar', in: *Het Parool*, 8 juni 2007.
3. 'Homo van catwalk gesleurd op Rembrandtplein'. Gepubliceerd op www.fok.nl, 30 april 2008.
4. 'Amerikaanse homo in Amsterdam gemolesteerd'. Gepubliceerd op www.novatv.nl, 9 mei 2005.
5. Overigens is het niet vanzelfsprekend dat een dader van geweld tegen een heteroseksueel ook door een rechtbank veroordeeld kan worden voor antihomoseksueel geweld (zie ook Tiby 2008).

2 Verklaringen voor antihomoseksueel geweld

Er circuleren veel ideeën over de wijze waarop geweld tegen homo's te verklaren is. Niet alleen is daar eerder wetenschappelijk onderzoek naar gedaan in binnen- en buitenland, ook in de politiek en media wordt er de laatste tijd gespeculeerd over motieven van daders: ze hebben zelf onderdrukte homoseksuele gevoelens, ze zijn misbruikt in hun jeugd, ze halen inspiratie uit heilige boeken zoals de Koran en de Bijbel, of ze doen het onder druk van vrienden uit de groep. In dit hoofdstuk zullen de meest gehoorde en meest waarschijnlijke theorieën besproken worden. Op grond van de resultaten van ons onderzoek zullen we beoordelen welke verklaringen van antihomoseksueel geweld in Amsterdam het meeste hout snijden.

2.1 De context van antihomoseksueel geweld

In de sociologie en de psychologie wordt antihomoseksueel geweld over het algemeen gezien als een extreme uiting van *heteroseksisme*. Heteroseksisme kan als volgt gedefinieerd worden: "Een ideologisch systeem dat elke niet-heteroseksuele gedragsvorm ontkent, onderdrukt en stigmatiseert" (Herek 1992a: 89). Het kan in nagenoeg alle sociale instituties worden teruggevonden, zoals religie, politiek, media, psychiatrie, gezondheidszorg en justitie (Herek 1992a: 89). Zelfs in de regels en normen van gemeenschappen die algemeen bekend staan als homovriendelijk, zoals Nederland in het algemeen en Amsterdam in het bijzonder, is heteroseksisme dominant aanwezig volgens deze theorieën. Heteroseksisme is dusdanig vanzelfsprekend in onze cultuur dat het te vergelijken is met de lucht die we inademen; het is zo alomtegenwoordig dat het nauwelijks meer opvalt.

Het ontstaan van heteroseksisme wordt verklaard uit twee dominante ideologieën in westerse maatschappijen: een ideologie van seksualiteit-als-identiteit en een ideologie van complementaire genders – mannelijk versus vrouwelijk. Met de ideologie van seksualiteit-als-identiteit wordt bedoeld dat het in westerse maatschappijen gangbaar is geworden om mensen te definiëren aan de hand van hun seksuele activiteiten. Dit heeft sociale categorieën gecreëerd die gebaseerd zijn op seksueel gedrag, seksuele voorkeur en seksuele relaties: mensen zijn homo-, bi-,

hetero- of anderszins seksueel. Aan de vorming van deze identiteiten kleven twee problemen. Ten eerste betreft het publieke identiteiten, terwijl zij gebaseerd zijn op iets wat de samenleving beschouwt als behorend tot het privédomein, namelijk seksualiteit. Ten tweede maakt de zo gecreëerde homo-identiteit stigmatisering mogelijk en waarschijnlijk: homoseksuele uitingen zijn een evidente doorbreking van de heteronorm (Herek 1992a: 93).

De ideologie van complementaire genders kan het beste beschreven worden als een systeem van gedeelde opvattingen, waarden en gebruiken dat mannelijkheid en vrouwelijkheid sterk onderscheidt. Deze dichotome genderideologie (mannen zijn heel anders dan vrouwen) is nauw verbonden geraakt met de seksualiteitsideologie. Een 'normale' man en een 'normale' vrouw verbinden zich in een heteroseksuele relatie. Omdat homoseksuele mannen en vrouwen dat niet doen, vormt niet alleen hun seksuele voorkeur een afwijking, maar komt ook hun genderidentiteit onder druk te staan. Een man die op een man valt kan dan immers geen echte man zijn en een vrouw die op een vrouw valt geen echte vrouw. Daarom ziet men homoseksuele mannen vaak als verwijfd en lesbische vrouwen als mannelijk.

Deze vervlechting van gender en seksualiteit heeft vergaande gevolgen. Ten eerste worden homoseksuelen gestigmatiseerd in relatie tot hun afwijking van de gendernorm. Homoseksualiteit past niet in het schema van de als 'natuurlijk' beschouwde normen van mannelijk en vrouwelijk gedrag – homo's zijn dus geen echte mannen en lesbiennes geen echte vrouwen. Andersom komt iedereen die niet precies genderconform gedrag vertoont onder de verdenking van homoseksualiteit te staan. De angst voor stigmatisering leidt ertoe dat mensen die vrezen af te wijken van de traditionele gender- en seksuele normen hun eigen gedrag nauwlettend in de gaten houden en aanpassen, ongeacht hun feitelijke seksuele voorkeur.

2.2 Mogelijke verklaringen voor antihomoseksueel geweld

In de rest van dit hoofdstuk bespreken we de mogelijke verklaringen voor antihomoseksueel gedrag. Deze verklaringen kunnen worden bezien binnen de context van het hiervoor beschreven heteroseksisme. Ook is van belang om bij voorbaat op te merken dat, mede hierdoor, verklaringen elkaar niet uitsluiten; ze kunnen naast elkaar bestaan of elkaar aanvullen. Aan de hand van ons onderzoek kunnen we straks beoordelen welke verklaringen het meeste hout snijden.

2.2.1 Gender en seksualiteit: mannelijkheid bedreigd

De gender- en seksualiteitsideologieën die diep zijn verankerd in westerse maatschappijen (en elders, zie Hielkema & Dubel 2008) zorgen ervoor dat mensen die niet voldoen aan bepaalde normen worden gestigmatiseerd. Deze stigmatisering loopt in bepaalde gevallen dusdanig uit de hand dat zij leidt tot geweld.

Volgens deze verklaring ligt de oorzaak van stigmatiseren niet zozeer in het feit dat het slachtoffer zich aangetrokken voelt tot iemand van hetzelfde geslacht, maar ontstaat het doordat het slachtoffer een genderrol aanneemt die volgens de maatschappelijke norm alleen past bij iemand van het andere geslacht. Deze verklaring wordt ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Ten eerste blijkt uit een Amerikaans onderzoek dat mannen die zichzelf als 'een beetje' of 'erg vrouwelijk' beschrijven, twee keer zo vaak aangeven slachtoffer te zijn geworden van geweld dan andere homo's (Herek 1992: 119). Ten tweede laat ook het meest recente onderzoek naar acceptatie van homoseksualiteit in Nederland van het Sociaal en Cultureel Planbureau zien dat Nederlanders niet zozeer moeite hebben met homoseksualiteit, maar meer met de uitingen ervan die afwijken van de gendernorm zoals de 'nicht' (Keuzenkamp et al. 2006).

Dit is volgens het SCP-rapport nauw verbonden met het onderscheid tussen traditionele en moderne homonegativiteit. Traditionele homonegativiteit is gebaseerd op moralistische, vaak religieus geïnspireerde ideeën over homoseksualiteit. Het gaat hier dan om expliciete en vaak grove afwijzingen, zoals "Homo's moeten uit de maatschappij worden verwijderd" en "Homoseksualiteit is een zonde" (Keuzenkamp et al. 2006: 25). Deze vorm van homonegativiteit komt steeds minder voor in de Nederlandse samenleving. Bij moderne homonegativiteit draait het vooral om uitingsvormen en zichtbaarheid van homoseksualiteit (Keuzenkamp et al. 2006: 25).

Enquêtes wijzen uit dat traditionele homonegativiteit in Nederland weinig voorkomt, maar dat de meningen sterk verdeeld zijn bij stellingen als "Homoseksuele mannen moeten niet zo overdreven doen" (34% mee eens, 27% mee oneens), "Homoseksuele mannen leggen te veel nadruk op hun seksuele geaardheid" (31% mee eens, 28% mee oneens) en "Homoseksuele mannen lopen te koop met hun seksuele geaardheid" (21% mee eens, 28% mee oneens). Vanwege zulke resultaten kreeg het SCP-onderzoek de titel 'Gewoon doen' mee: homoseksualiteit is 'okay' in Nederland zolang homo's zich aanpassen aan de codes van de dominante heteroseksuele samenleving, die vooral betrekking hebben op gender. Vanwege deze moderne homonegativiteit staat 'nichterigheid' in een kwaad daglicht, bij hetero's en ook bij homo's (Keuzenkamp et al. 2006).

Het SCP stelt dat homonegativiteit in het huidige Nederland in belangrijke mate gebaseerd is op een afkeer van afwijkende genderrollen.

Dit blijkt ook uit veelgehoorde opvattingen over homoseksualiteit, zoals "Ik heb niets tegen homo's, maar ze moeten zich niet als een wijf gedragen", of "Homoseksualiteit is voor mij geen probleem, maar ze moeten wel normaal doen". Geweldsincidenten tegen homoseksuelen kunnen ontstaan als het slachtoffer zich volgens de dader te vrouwelijk of expliciet seksueel gedraagt, dus niet 'normaal' doet.

Agressie kan ook voorkomen in situaties waarin een man het gevoel krijgt zelf een afwijkende genderrol opgedrongen te krijgen, bijvoorbeeld als een heteroseksueel het idee krijgt 'lustobject' te zijn van een homoseksueel. Traditioneel gezien is een vrouw het lustobject voor mannen en niet andersom. Als een heteroseksuele man lustobject wordt, voelt hij zich in een vrouwelijke rol geplaatst, zeker als hij versierd wordt door een andere man. Dan ontstaat een situatie die sterk afwijkt van maatschappelijke gendernormen. Dit kan agressie opwekken aangezien de man de situatie als ongepast, beledigend of bedreigend ervaart. Deze opvatting wordt vertaald in zinnen als "Ik heb geen problemen met homo's, zolang ze maar van me afblijven".

Het SCP-rapport laat zien dat homoseksuelen onder druk staan zich aan te passen aan de codes van de dominante heteroseksuele samenleving. Het lijkt erop dat homoseksuelen hier ook daadwerkelijk gehoor aan geven. Hetzelfde onderzoek laat zien dat homoseksuelen niet met 'nichterigheid' geassocieerd willen worden (Keuzenkamp et al. 2006). Nichterigheid is overigens een moeilijk te duiden term. Het gaat in de eerste plaats om met vrouwelijkheid of onmannelijkheid geassocieerd gedrag van mannen. Ten tweede slaat nichterigheid vaak op een overmatige interesse voor seksualiteit: homo's die te veel of te direct over seks zouden praten. Nichterigheid lijkt hiermee "een combinatie van vrouwelijkheid en geiligheid te zijn", een sterke afwijking van de dominante norm (Hekma 2007: 87).

Door de maatschappelijke druk op homoseksuelen om zich 'gewoon' te gedragen hebben veel moderne homoseksuele mannen niet zozeer problemen met hun seksuele voorkeur als wel met de vrouwelijke associaties die deze oproept bij sommige mensen. Dit is een mogelijke verklaring voor het feit dat nog steeds veel Nederlandse jongeren het moeilijk vinden hun homoseksuele voorkeur kenbaar te maken aan bekenden. Ze zijn bang om als 'mietje' te worden gezien.

Moderne homomannen zien zichzelf in toenemende mate als 'gewone mannen' en geven aan het liefst een relatie aan te gaan met andere 'gewone mannen' (Hekma 2007: 85). Ironisch genoeg kan antihomoseksueel geweld ook verklaard worden door deze ontwikkeling. In een samenleving waarin mannelijkheid en heteroseksualiteit sterk verbonden zijn, kan juist het feit dat steeds meer homoseksuele mannen een 'normale' mannelijke genderidentiteit claimen tot conflicten leiden. Zoals beschreven beschouwen veel mensen homoseksualiteit nog altijd als iets wat niet samen kan gaan met 'echte' mannelijkheid. Het is daarom mogelijk dat daders van antihomoseksueel geweld het als een bedreiging

voor hun eigen mannelijkheid ervaren als homoseksuele mannen een mannelijke genderidentiteit claimen.

Hiermee komen homoseksuele mannen in een onmogelijke positie: vrouwelijk gedrag wordt niet op prijs gesteld, maar ook het claimen van een 'gewone' mannelijke identiteit kan agressie opwekken. Zolang gender en seksuele identiteit – heteroseksualiteit en traditionele mannelijkheid en vrouwelijkheid – verbonden blijven, zal iedere genderidentiteit van homoseksuelen in de ogen van anderen dus problematisch blijven.

Turken en Marokkanen hebben relatief veel problemen met de acceptatie van homoseksualiteit (zie hoofdstuk 3 en Keuzenkamp et al. 2006: 54). Hoe is dit nu te begrijpen? Speelt de moderne homonegativiteit eenzelfde rol voor deze groepen als voor (andere) Nederlanders?

Seksuele relaties tussen mensen van hetzelfde geslacht spelen ook in de Turkse en Marokkaanse cultuur een belangrijke rol, maar, anders dan in ons land waar dergelijke activiteiten het label 'homoseksueel' opleveren, zijn activiteit en identiteit in Marokko en Turkije niet per se gekoppeld. De Arabische en Turkse taal hadden lange tijd om die reden geen woord voor 'homoseksueel'. Schmitt (1992: 11) trok hieruit de vergaande conclusie dat homoseksuelen zoals gedefinieerd in het Westen niet bestaan in Arabische culturen. Deze conclusie is echter hevig bekritiseerd (zie bijv. Steinberger 1999: 643, Massad 2002: 366), aangezien er veel Arabische mannen zijn die zichzelf homo noemen en uitgaan in evidente homogelegenheden. Maar er zijn inderdaad ook veel mannen in Arabische culturen die regelmatig seksueel contact met andere mannen hebben, zonder daar een bepaalde seksuele identiteit aan te ontlenen. Hun mannelijke genderidentiteit staat niet op het spel zolang ze een actieve rol aannemen, bijvoorbeeld door het anaal penetreren van de partner (Steinberger 1999: 644, Vuylsteke 2008).

Bij deze laatste groep zien we dus een traditionele invulling van mannelijkheid, die echter niet uitsluitend is gekoppeld aan heteroseksueel gedrag. Voor deze groep kan het – in de Nederlandse context – bedreigend zijn dat autochtone mannen die seks hebben met andere mannen zich als homoseksueel identificeren, ongeacht of zij een actieve of passieve rol spelen in de seks. Zij kunnen zich bedreigd voelen, aangezien mannelijke homomannen in niets afwijken van henzelf en daarmee de homo-identiteit angstwekkend dichtbij brengen. Overigens hebben zij, gelet op hun traditionele genderopvattingen, ook weinig respect voor mannen die een passieve seksuele rol aannemen, zoals ook blijkt uit de kwetsbare maatschappelijke positie van deze laatste groep in Marokko en Turkije.

2.2.2 Psychologisch voordeel

Een andere verklaring voor antihomoseksueel geweld is het psychologische voordeel voor de dader om hiertoe over te gaan. Welk voordeel dat

is verschilt van persoon tot persoon en is afhankelijk van de psychologische behoeften van de agressor. Deze behoeften vertalen zich in een negatieve houding ten opzichte van homoseksuelen via een complex psychologisch proces waarin persoonlijke eigenschappen, aspecten van de betreffende situatie en definities van seksualiteit en gender een rol spelen. Dit betekent dat er niet één psychologische verklaring van toepassing is op alle daders (Herek 1992b: 152).

Er kan onderscheid worden gemaakt tussen vier psychologische functies die ten grondslag liggen aan een homonegatieve houding en homonegatief gedrag. De eerste kan worden beschreven als de *ervaringsfunctie*. Mensen die een positieve ervaring hebben gehad met homoseksuelen generaliseren die: zij hebben geen problemen met homoseksuelen. Heeft iemand echter negatieve ervaringen gehad, zoals misbruik of een ernstig conflict, dan kan dat resulteren in een homonegatieve houding (Herek 1992b: 152).

Een tweede psychologische functie is de *anticipatiefunctie*. Hier zijn de houdingen niet gebaseerd op ervaringen in het verleden, maar op de verwachte ervaringen met homoseksuelen in de toekomst (Herek 1992b: 153). Anticiperen op homoseksualiteit gebeurt als iemand zelf geen homoseksuelen kent en geen ervaringen met hen heeft. In deze gevallen worden houdingen niet op ervaringen gebaseerd, maar op veronderstellingen over homoseksualiteit. Dit zijn vaak stereotypen die voortkomen uit een heteronormatieve maatschappij (Herek 1992b: 153). In wetenschappelijke literatuur over antihomoseksueel geweld wordt aangenomen dat deze ideeën cruciaal zijn om geweld tegen homoseksuelen, en ook tegen andere minderheden, te verklaren. Dit type discriminatoir geweld noemt men wel 'symbolisch geweld' (Berk et al. 1992: 123).

Symbolen zijn ook belangrijk bij de derde functie die houdingen ten aanzien van homoseksualiteit moet verklaren. Symbolen zijn belangrijk voor de eigenwaarde van mensen, doordat zij bepaalde aspecten van henzelf uitdrukken: zij hebben een *identiteitsfunctie*. Op deze wijze geven ze aan wat voor soort mensen ze zijn, naar henzelf en naar anderen. "Laten zien wie je bent gaat vaak samen met het afstand nemen van, of zelfs het aanvallen van mensen die het soort persoon vertegenwoordigen dat men niet is, of niet wil zijn" (Herek 1992b: 153). De identiteitsfunctie kan zich op verschillende manieren uiten. Zo kunnen houdingen voortkomen uit een behoefte om te laten zien dat men gelooft in bepaalde waarden die nauw verwant zijn aan de eigen identiteit. Maar houdingen kunnen ook voortkomen uit een behoefte om tot een bepaalde groep te horen: door bepaalde houdingen aan te nemen kan men acceptatie, goedkeuring of liefde verkrijgen van mensen die belangrijk worden gevonden (Herek 1992b: 154). In de volgende paragraaf staan we nader stil bij antihomoseksueel geweld als gevolg van groepsprocessen.

De laatste psychologische functie voor bepaalde houdingen ten opzichte van homoseksualiteit is de *egoverdedigingsfunctie*: een homovijan-

dige houding is in dit geval een gevolg van angst en onbewuste psychologische processen. Deze angst kan bijvoorbeeld voortkomen uit het feit dat de agressor zelf verborgen homoseksuele gevoelens heeft. Geweld is dan een onbewuste strategie om een intern conflict te voorkomen door het naar buiten te brengen. Deze verklaring is vooral door de media erg populair. Homoactivist Chafik Nadir verklaarde op deze wijze in *Trouw* bijvoorbeeld het gebruik van antihomoseksueel geweld door Marokkaanse jongens in Amsterdam.

> "Het heeft niets meer te maken met drank, pillen, grappen of stoerdoenerij. Er is iets anders aan de hand. Die jongens hangen vaak bewust in homocruisegebieden rond, op zoek naar slachtoffers. Ze zijn jaloers als ze twee homo's openlijk en gelukkig met elkaar zien rondlopen. Volgens mij komt dat omdat ze vaak zelf worstelen met hun homoseksuele gevoelens. Maar ze weten dat ze, als ze er thuis over praten, van hun vader, broers of vrienden een pak slaag krijgen. Die angst maakt hen agressief."[1]

Een van de problemen van deze theorie is dat het moeilijk is om er overtuigend empirisch bewijs voor te vinden. Dit is overigens wel geprobeerd. In een controversiële studie moest een groep homofobe en een groep niet-homofobe mannen die zelf aangaven heteroseksueel te zijn naar een homo-erotische film kijken. Conclusie van het onderzoek was dat de homofobe mannen "significante seksuele opwinding vertoonden bij het kijken naar homoseksuele erotische stimuli" (Henry et al. 1996: 443). Ander onderzoek laat echter zien hoe moeilijk het is om 'opwinding' te meten wanneer proefpersonen plotseling worden blootgesteld aan expliciete homopornografie (Weigle 2001). Wel zijn er enkele incidenten bekend waarbij latente homoseksuele gevoelens van de dader een rol speelden bij antihomoseksueel geweld (Janoff 2005: 50).[2]

Samenvattend haalt een individu 'voordeel' uit de anticipatiefunctie en de ervaringsfunctie, omdat ze de betrokkenen helpen omgaan met homoseksualiteit. De identiteitsfunctie en de egoverdedigingsfunctie hebben ook een gemeenschappelijke basis: homovijandigheid helpt mensen te definiëren wie ze zijn door homoseksuelen te zien als een symbool van wat ze niet zijn (Herek 1992b: 156).

2.2.3 Groepsprocessen

De verklaring voor antihomoseksueel geweld in termen van gender en heteroseksisme heeft op het oog een grote zeggingskracht, maar ze kan niet verklaren waarom bepaalde mensen in een heteroseksistische samenleving wel en anderen niet overgaan tot antihomoseksueel geweld. Daarvoor moeten we kijken naar andere verklaringen. Zo lijkt een belangrijke rol te zijn weggelegd voor groepsprocessen: het geweld wordt vaak door groepen jongeren gepleegd (Van den Boogaard 1987, Comstock 1991, Van der Boogaard & Van Stolk 1992, Van der Meer 1995,

Van San & De Boom 2006, Tiby 2008). Om een beeld te krijgen hoe een incident van antihomoseksueel geweld ontstaat en escaleert is het derhalve belangrijk om te kijken naar de dynamiek in dergelijke groepen.

Welke rol groepsprocessen kunnen spelen bij jongeren die overgaan tot antihomoseksueel geweld, is uitgewerkt in een Nederlands onderzoek naar dadermotieven uit de jaren negentig van de vorige eeuw. Theo van der Meer (die vooral kijkt naar incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen) voert groepsdynamiek zelfs op als de belangrijkste verklarende factor. Hij beschrijft antihomoseksueel geweld als een 'rite de passage', dat bestaat uit "vaak uitgebreide rituele en symbolische handelingen waardoor mensen binnen een gegeven culturele context van de ene fase van hun leven overgaan in de andere" (Van der Meer 1995: 43).[3]

Van der Meer maakt gebruik van het uit de antropologie afkomstige onderscheid tussen schaamteculturen en schuldculturen (Van der Meer 1995: 47). In de dominante Nederlandse cultuur zou het om schuld draaien: de maatschappij bestaat uit empathische, autonome en gelijkwaardige individuen die geleid worden door hun geweten. De onderzochte groepen jongeren vertonen echter kenmerken van een schaamtecultuur, waarin strenge samenhangende dichotomieën belangrijk zijn, zoals eer en oneer, rein en onrein, binnen en buiten, mannelijkheid en vrouwelijkheid (Van der Meer 1995: 11). Reputatie en status zijn van groot belang in dit soort culturen – zaken die men niet zomaar bezit, maar die telkens opnieuw verworven moeten worden bij de andere groepsleden.

De manier waarop men een goede reputatie en hoge status kan verkrijgen in een dergelijke groep is door zo stoer, hard en mannelijk mogelijk te doen. Het plegen van geweld tegen homo's kan een effectieve manier zijn om de status binnen de groep te vergroten. Het geweld heeft dan een identiteitsfunctie, zoals besproken in de vorige paragraaf. Alle geïnterviewden uit Van der Meers onderzoek gaven aan dat homo's makkelijk te herkennen zijn aan hun verschijning, haardracht, kledingstijl en manier van bewegen. Ze waren het er allemaal over eens dat homo's bang, zwak en laf zijn: "Ze rennen meteen weg, ze vechten niet terug, ze komen nooit voor elkaar op." Homoseksuele mannen vertegenwoordigen alles wat de jongeren zien als schandelijk, en deze schande wordt door veel homo's ook nog eens expliciet uitgedragen door vrouwelijk gedrag (Van der Meer 1995).

De jongeren in Van der Meers onderzoek gaven aan vaak iemand in de groep als lokvogel aan te wijzen, die op de homo-ontmoetingsplaats vooruit liep op zoek naar een slachtoffer. In dit soort gevallen zorgden met name blikken of aanrakingen voor een complete escalatie van geweld. Zoals eerder beschreven is deze agressie mogelijk te verklaren doordat de dader in een genderrol wordt geplaatst die ingaat tegen zijn opvattingen over mannelijkheid (zie 2.2.1). Van der Meer verklaart dit echter ook aan de hand van de wetten van de schaamtecultuur: als een

van de jongens benaderd wordt door een eerloos persoon verliest hij zelf zijn eer en status (Van der Meer 1996: 369).

Een belangrijke uitkomst uit Van der Meers onderzoek is dat veel jongeren aangaven van tevoren al twijfels te hebben over hun gedrag. Ook betuigden veel jongens spijt voor hun daden (wat overigens in strijd is met de gedachte dat we hier te maken zouden hebben met een schaamtecultuur; dit wijst meer op schuldbesef). Daarmee is een verklaring in termen van groepsprocessen nog niet irrelevant. Ze waren bang om als 'zwak' te worden gezien door de groep en afkeurende reacties te ontvangen. Dit is volgens Van der Meer (1996: 386) de reden dat ze niet alleen geen moeite deden het geweld te stoppen, maar er zelf aan meededen: meedoen was goed voor hun status en respect in de groep.

Het is duidelijk dat mannelijkheid een zeer belangrijke rol speelt in dergelijke groepsprocessen en dus is een groepsdynamische verklaring van antihomoseksueel geweld per definitie nauw verbonden met theorieën over gender en seksualiteit (zie 2.2.1). Mannelijkheid blijkt niet iets te zijn waar men simpelweg mee geboren is of niet; het moet keer op keer opnieuw verworven worden door het aannemen van een bepaalde houding en het vertonen van bepaald gedrag in een groep.

Deze opvatting wordt gedeeld door sociologe Cheri Pascoe (2007), die anderhalf jaar onderzoek deed naar de rol van houdingen en gedragingen ten opzichte van homoseksualiteit onder jongeren op een *highschool* in Californië. Het woord 'fag' (het best vertaald met 'nicht') wordt veel gebruikt en blijkt onderdeel van het dagelijks vocabulaire van nagenoeg iedere leerling. Daarom spreekt ze van de aanwezigheid van een dominant 'fag'-discours.[4] Ze komt tot de conclusie dat Amerikaanse adolescente jongens mannelijk worden door middel van een constante afwijzing van een homo-identiteit. Het woord 'fag' fungeert als een discours waarmee jongeren zichzelf en elkaar disciplineren door opmerkingen en grappen.

Cruciaal is het inzicht dat een 'fag' niet noodzakelijk een statische identiteit blijkt te zijn die verbonden is aan een bepaalde (homoseksuele) jongen. Elke jongen kan er door gedrag en houding tijdelijk één worden. Een 'fag' worden hangt samen met het falen in mannelijke taken als competitie, dapperheid en kracht, of met het openbaren van zwakte of vrouwelijkheid (Pascoe 2007: 54).

Vergelijkbare mechanismes lijken plaats te vinden onder Nederlandse jongeren. Uit het meest recente SCP-onderzoek blijkt dat homoseksualiteit onder jongeren stukken minder geaccepteerd is dan onder volwassenen (Keuzenkamp et al. 2006: 46). Zo geeft meer dan de helft van de jongens en mannen tot en met 24 jaar aan seks tussen twee mannen vies te vinden (bij de meisjes is dit slechts 20%).

Geen enkele jongere wil gezien worden als homo. Zoals een van de *highschool*-scholieren het beschrijft: "Iemand een homo of flikker noemen is het laagste wat je iemand kan noemen. Het is hetzelfde als zeg-

gen dat je niets bent" (Pascoe 2007: 55). Met zulke radicale ideeën over homoseksualiteit is het niet verbazingwekkend dat jongeren in groepen de behoefte voelen zich expliciet tegen homo's te keren. Het plegen van geweld kan gelden als het ultieme middel om te laten zien dat de dadergroep maximale afstand houdt van homo-uitingen.

2.2.4 Meritocratie

Antihomoseksueel geweld kan ook mede verklaard worden aan de hand van sociaal-economische factoren. In de sociologie wordt de hedendaagse samenleving vaak beschreven als gebaseerd op een idee van verdienste: we zouden in een meritocratie leven. Verdienste geldt in een meritocratie als het primaire ordeningsprincipe en wordt gedefinieerd als een combinatie van talent en betrokkenheid. Onderwijs fungeert als de plaats waar men het talent en de betrokkenheid kan laten zien (Lister 2006, Swierstra & Tonkens 2008).

Het empirische bewijs voor het bestaan van een eenduidige meritocratiseringstendens is overigens omstreden: de meeste wetenschappers erkennen dat klasse en status nog altijd een erg belangrijke rol spelen. Maar het idee dat verdienste geldt als belangrijk selectiecriterium in de moderne samenleving is wijdverbreid (Goldthorpe 1996: 283). Hoewel de kansen op het verwerven van kwalificaties nog altijd verre van gelijk zijn, is het idee dat iedereen hoger op kan komen erg sterk aanwezig (Lister 2006: 234). Maatschappelijke positie wordt hiermee een indicatie voor persoonlijk falen of slagen. Daar komt bij dat het steeds moeilijker wordt om een positieve identiteit te halen uit de traditionele arbeidersbanen: onder invloed van het feminisme en door de economische druk voor gezinnen om een tweede inkomen te verwerven zijn mannen niet langer de vanzelfsprekende en uitsluitende kostwinner. Hiermee is ook een deel van de status van deze banen verdwenen (Roberts 2006: 98).

Zoals al aan de orde kwam zijn status en respect bijzonder belangrijke begrippen voor adolescente mannen, zeker niet alleen voor Marokkaanse en Turkse. De meest gangbare wijze voor mensen om te laten zien wat ze waard zijn, is succes boeken binnen de regels van de moderne meritocratie. Wanneer zij hier niet in slagen, zullen zij op zoek gaan naar alternatieve wijzen om respect te verkrijgen. Op het moment dat jongeren zich gefrustreerd aan de onderkant van de maatschappij bevinden, worden andere manieren om status en respect te verkrijgen belangrijker. De zoektocht naar respect kan dan zelfs extreem gewelddadige vormen aannemen (Roberts 2006: 99).

Voor jonge mannen kan dit gevoel van persoonlijk falen de behoefte om aansluiting te zoeken bij een dominante identiteit – in dit geval de collectieve heteroseksuele mannelijke identiteit – versterken. Geweld tegen homoseksuelen kan dan fungeren als een manier om dit te bewerkstelligen. Deze verklaring wordt door een aantal empirische gegevens ondersteund. Zo blijkt uit het onderzoek van het Sociaal en Cultureel

Planbureau naar de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland dat opleidingsniveau mede bepalend is voor de houding ten aanzien van homoseksualiteit. Nederlanders met een opleidingsniveau lager dan het hbo staan negatiever tegenover homoseksualiteit dan hoogopgeleiden (hbo of hoger) (Keuzenkamp et al. 2006: 43). Bovendien bleek uit het eerdere onderzoek naar daders van antihomoseksueel geweld van Van der Meer dat de meeste van de geïnterviewde daders laagopgeleid waren. Een van deze jongens gaf als motivering voor zijn misdaad: “Ik wilde ook ergens goed in zijn” (Van der Meer 1995: 62).

2.2.5 Homo’s als makkelijke slachtoffers

Een verklaring voor antihomoseksueel geweld is dat homoseksuelen bekendstaan als makkelijke slachtoffers. Een dader die deze aanname maakt en daardoor overgaat tot geweld (en bijvoorbeeld beroving) hoeft in principe geen homonegatieve houding te hebben. Een Amerikaan die meerdere homo’s beroofde op homo-ontmoetingsplaatsen verklaarde bijvoorbeeld als volgt.

> “Homoseksuelen maken zichzelf een makkelijk doelwit. Dit heeft te maken met de manier waarop ze uitgaan... Ze gaan in principe altijd uit in aparte gebieden. Ongeacht in welke stad je bent, je kunt ze in de parken vinden. Sterker nog, je kunt ze in die delen van de parken vinden waar de lichten niet branden, want ze willen niet dat mensen zien wat ze aan het doen zijn. Er is meestal geen politie in de buurt uit angst dat ze gepakt worden voor het hebben van seks op een openbare plek. En dan durven de meesten ook nog eens geen aangifte te doen, omdat ze vaak een dubbelleven leiden en niemand mag weten van hun homoseksuele gevoelens. Ze zijn daardoor gedwongen hun verlies te nemen.”[5]

Een van de jongens uit het onderzoek van Van der Meer (1995: 53) zegt dat de bezoekers van homo-ontmoetingsplaatsen vaak veel geld bij zich dragen: “Ze komen daar van alle leeftijden, maar meestal zijn ze dertig, veertig jaar, meestal een goeie wagen, een duurdere wagen. Het zullen wel van die zakenmannetjes, kantoormannetjes zijn... Een homo, misschien een zacht type, die kiest niet voor de bouw.”

Bovendien namen veel geïnterviewde daders uit dat onderzoek aan dat homo’s zich niet of slecht zouden verweren tegen een aanval: “Zo iemand die mept niet terug”, en de andere aanwezige mannen “kijken toevallig net de andere kant op” als iemand te grazen wordt genomen, “omdat ze laf zijn of bang” (Van der Meer 1995: 40). In dit soort gevallen zijn niet feiten, maar genderstereotypen bepalend voor het plegen van een geweldsdelict of een overval op een homoseksueel.

2.3 Mogelijke verklaringen voor oververtegenwoordiging Marokkanen

In juni 2007 verscheen een artikel in *De Telegraaf* met als kop: "Allochtonen jagen op homo's", waarin gesteld werd dat allochtonen, "voornamelijk Marokkanen", verantwoordelijk zijn voor het antihomoseksuele geweld in Amsterdam.[6] Geweld tegen homoseksuelen is echter niet iets van de laatste decennia en komt over de gehele wereld voor. Het is dan ook een misvatting om te denken dat antihomoseksueel geweld exclusief zou worden gepleegd door personen van allochtone afkomst. Wel zijn Marokkaanse jongens oververtegenwoordigd in de groep daders van antihomoseksueel geweld, zo liet de politie Amsterdam-Amstelland in 2007 weten.[7] Dit blijkt ook uit de gedetailleerde informatie over onder meer de afkomst van daders die wij in hoofdstuk 3 presenteren.

Onderzoeken laten zien dat Marokkaanse jongens verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de jeugdcriminaliteit (De Jong 2007: 14). In de criminologie zijn er verklaringen in omloop waarom het juist Marokkaanse jongeren zijn die een uitzonderlijke positie innemen en niet bijvoorbeeld Turkse, die in sociaal-economisch opzicht erg vergelijkbaar zijn. We gaan hier in op een aantal van deze verklaringen.

2.3.1 Cultuurreproductie

De opvoedingsmethodes en culturele tradities in het Marokkaanse Rifgebergte brengen sommige wetenschappers naar voren om de loyaliteit aan de eigen groep en het delinquente gedrag van Marokkanen te verklaren (Van Gemert 1998, Werdmölder 2005). Marokkaanse jongens zouden van huis uit meekrijgen zich "eergevoelig" en "krijgshaftig" op te stellen (Werdmölder 2005). Dit zou kunnen verklaren waarom ze oververtegenwoordigd zijn in de cijfers van antihomoseksueel geweld.

2.3.2 Groepsdynamiek in een straatcultuur

Criminoloog Jan Dirk de Jong (2007) stelt evenwel dat de oorzaak van het afwijkende delinquente gedrag van Marokkaanse jongens niet ligt in de specifieke Marokkaanse cultuur of wijze van opvoeden, maar primair verband houdt met hun straatcultuur. De Jong ontwikkelt een verklaringsmodel dat zich sterk richt op processen van groepsdynamiek. Deze dynamiek zou verklaren hoe de Marokkaanse jongens hun eigen straatcultuur ontwikkelen waarin stoer, mannelijk en dwars gedrag (of in de straattaal van de jongens: 'kapot moeilijk' zijn) de hoogst haalbare status is. Dit resulteert in gedragsverwachtingen die al snel leiden tot bepaalde typen delinquent gedrag (De Jong 2007).

De overeenkomsten tussen de benadering van De Jong en de groepsprocestheorie (zie 2.2.3) zijn duidelijk: de straatcultuur van De Jong is een eer- en schaamtecultuur, waarin de jongeren moeten bewijzen res-

pect te verdienen. Ze zetten zich hierbij af tegen groepen die volgens hen nog lager op de sociale ladder staan of tegen groepen die gedrag vertonen dat volgens hen nog verwerpelijker is dan hun eigen deviante gedrag (De Jong 2007: 225).

2.3.3 Radicale islam en 'islamisering'

Een andere verklaring voor het plegen van geweld tegen homoseksuelen door allochtone jongeren in het algemeen en door Marokkaanse jongeren in het bijzonder is een religieuze. Volgens Bruce Bawer (2006), een Amerikaanse journalist die een aantal jaren in Nederland woonde, zijn de geweldsdelicten direct te koppelen aan het gedachtegoed van de islam.

De opvatting dat de islam een verklaring biedt voor het geweld van Marokkaanse jongeren tegen homo's is vaak te horen in het publieke en politieke debat. Met name de Partij voor de Vrijheid (PVV) ziet een direct verband tussen 'islamisering' en geweld tegen homo's: "De daders van het anti-homo-geweld in de grote steden zijn bijna altijd moslims, bijna altijd Marokkanen."[8] Tijdens het Kamerdebat over de homo-emancipatienota van minister voor Emancipatiezaken Ronald Plasterk in november 2007 zei Kamerlid Martin Bosma van de Partij voor de Vrijheid (PVV) het volgende.

> "Volgens deze minister is er sprake van een terugslag in de emancipatie van homo's door allochtoon geweld. Hij heeft daar helemaal gelijk in. De islamisering is een existentiële bedreiging voor de positie van homoseksuelen. Wie echter de nota *Gewoon homo zijn* leest, krijgt de indruk dat de teksten zijn geschreven door Geert Mak of Job Cohen. De problemen worden er niet eens in genoemd. Ik zou zeggen: minister, doe uw huiswerk over."

Volgens de PVV is de relatie tussen de 'islamisering' en het antihomoseksueel geweld zo duidelijk, dat ze probeerde via een motie de titel van de homo-emancipatienota van minister Plasterk (*Gewoon homo zijn*) te veranderen in *De idylle verstoord*, en daarin "het geweld en de dreiging tegen homo's vanuit allochtone kring centraal te stellen".[9]

Onderzoek laat zien dat religie in het algemeen een sterk effect heeft op het hebben van een homonegatieve houding, ook als wordt gecorrigeerd naar achtergrondkenmerken als geslacht, leeftijd en opleidingsniveau (Keuzenkamp et al. 2006: 44). Dit betreft alle religieuzen; dus niet alleen moslims maar ook christenen en in het bijzonder mensen met een actief godsdienstig leven. Tussen religieuze groepen in Nederland varieert de homonegativiteit overigens wel, waarbij moslims opvallen door hun afwijzender standpunten. Uit een onderzoek van de Inspectie van het Onderwijs (2006) blijkt dat 40% van de moslimjongeren van 16 jaar homoseksualiteit afwijst. Dit percentage is 13% bij christelijke en 3% bij de niet-religieuze jongeren.

2.3.4 Gepolariseerd debat over de multiculturele samenleving

Als gevolg van een reeks recente gebeurtenissen, zoals radicale antihomo-uitspraken van Khalil el-Moumni en andere imams, de aanslagen van 11 september 2001, de moord op Pim Fortuyn in 2002 en de moord op islamcriticus Theo van Gogh in 2004, staan de relaties tussen verschillende culturele groepen in Nederland op scherp. Duyvendak (2004) constateert dat de contrasten tussen allochtone en autochtone Nederlanders in toenemende mate worden geformuleerd in sociaal-culturele termen.

In dit proces wordt de autochtone Nederlandse bevolking geportretteerd als verlicht en progressief, terwijl allochtonen worden gezien als een groep die de verlichtingsidealen verwerpt. Vooral de visie van allochtonen op gelijkheid tussen man en vrouw, scheiding tussen kerk en staat en acceptatie van homoseksualiteit wordt kritisch tegen het licht gehouden door de autochtone bevolking. Een interessant gevolg van deze ontwikkeling is dat autochtone Nederlanders die er van huis uit ook niet erg progressieve gedachten over homoseksualiteit op na hielden (zoals mensen met een lagere opleiding en sterk religieuze Nederlanders), onder druk worden gezet om zich die progressieve opvattingen eigen te maken. Doordat vooruitstrevende denkbeelden over gender en seksualiteit in Nederland van links tot rechts zouden worden gedeeld lijkt de 'waardenkloof' op dit punt tussen autochtoon en (islamitisch) allochtoon in Nederland groter dan in veel andere Europese landen. Dit leidt tot de paradoxale situatie dat verondersteld progressieve waarden resulteren in een ideologie van uitsluiting en stigmatisering van islamitische immigranten (Duyvendak 2004).

Geweld tegen homoseksuelen door islamitische, en dan met name Marokkaanse jongeren kan daarom wellicht mede worden verklaard door het gepolariseerde integratiedebat. Het is mogelijk dat de gesignaleerde waardenkloof en de harde taal in het politieke en publieke debat een recalcitrante houding opwekken onder islamitische Nederlanders. Openlijke afwijzing van Nederlandse vooruitstrevende waarden zouden allochtonen kunnen zien als een daad van dapper verzet binnen de eigen culturele groep.

2.3.5 Slachtoffers van seksueel geweld

Een laatste theorie die de oververtegenwoordiging van Marokkaanse jongens in het antihomoseksueel geweld tracht te verklaren kreeg recent in de media veel aandacht. Oebele Kooistra (2006) publiceerde een korte verkenning over wat er bekend is over seksueel geweld tegen allochtone jongens. In dit verslag haalt hij een onderzoek aan van de Rutgers Nisso Groep en SOA/AIDS Nederland uit 2005 dat uit zou wijzen "dat 1 op de 10 jongens van Marokkaanse en Turkse achtergrond ervaring had als slachtoffer van seksuele dwang" (Kooistra 2006: 10). Met name deze zin

werd opgepikt door de landelijke media, die rapporteerden dat Marokkanen een verhoogd risico lopen het slachtoffer te worden van misbruik door blanke pedoseksuelen. Overigens wordt in het onderzoek waar hij naar verwijst niets gezegd over de vraag of het seksueel misbruik gebeurde door pedoseksuelen of bijvoorbeeld door familieleden.

Volgens Kooistra is het “een publiek geheim dat oudere pedoseksuelen veelvuldig gebruik maken van Marokkaanse jongens”. De jongens zouden in ruil voor seksuele diensten geld ontvangen. Dit gebeurt volgens hem vooral in de parken in Amsterdam: “Als je ’s avonds in het Oosterpark of het Vondelpark komt, wemelt het van de zeer jonge Marokkaanse jongens die zich verhuren aan pedoseksuelen.” Volgens Kooistra gebeurt hier niets aan, omdat mensen “gewend zijn om Marokkaanse jongens te zien als daders, en niet als slachtoffers”.[10]

Ook de Amsterdamse politicus Ahmed Marcouch sprong op de bevindingen van het rapport in en haalde deze aan in een column die hij publiceerde op zijn weblog.

> “Ze maken misbruik van kinderen die op zoek zijn naar aandacht. En die, hoewel zij wel weten dat de situatie niet in de haak is, niet beseffen welke gevolgen de bezoekjes aan de pedofielen voor hun [sic] hebben. Die gevolgen zijn groot. Hun ervaringen verminken hen geestelijk. Een van de gevolgen is dat een zekere gevoelloosheid (dissociatie) kan ontstaan, waardoor zij in staat zijn zonder veel scrupules ernstige (gewelds-)misdrijven te plegen. Ik heb daar zelf spectaculaire voorbeelden van gezien. Zoals jongens die uiteindelijk de pedofiel zelf afslachten. En misbruikte jongens die wraak nemen op homoseksuelen in het algemeen en zich ontpoppen tot potenrammers.”[11]

Volgens deze theorie zouden Marokkaanse jongeren geweld plegen tegen homoseksuelen, omdat zij zelf ooit slachtoffer zijn geworden van seksueel misbruik door een homoseksuele man. Dit zou vooral gebeuren in de Amsterdamse parken, waar de jongeren zich zouden aanbieden voor geld. Het is belangrijk om te benadrukken dat deze verklaring gebaseerd is op verhalen en indrukken zonder enige empirische basis.

Noten

1. ‘Kwajongens hebben lesje nodig’, in: *Trouw*, 25 juli 2007.
2. Ook in de documentaire *Licensed to Kill* (Arthur Dong 1997) komt een man aan het woord die jaren na het plegen van het delict aangeeft dat zijn eigen opgekropte homoseksualiteit een rol speelde bij het vermoorden van een homoseksuele man.
3. Van der Meer maakt gebruik van interviews met ongeveer 30 daders van antihomoseksueel geweld, die in het begin van de jaren negentig zijn afgenomen door Henk van den Boogaard.

4. Het woord 'discours' wordt hier op sociologische ('foucaultiaanse') wijze gebruikt. Een discours definieert wat over een bepaald onderwerp gezegd kan worden binnen een bepaalde sociale groep.
5. Citaat uit de documentaire *Licensed to Kill* (Arthur Dong 1997).
6. "Allochtonen jagen op homo's", in: *De Telegraaf*, 15 juni 2007.
7. 'Daderonderzoek antihomogeweld in Amsterdam.' Gepubliceerd op www.amsterdam.nl, 22 november 2007.
8. 'Anti-homogeweld zijn geen incidenten – Inbreng PVV debat homo-emancipatie.' Gepubliceerd op www.pvv.nl, 29 februari 2008.
9. Motie 36 (27017).
10. De uitspraken van Kooistra zijn afkomstig van twee artikelen uit *Het Parool*, getiteld 'Misbruik Marokkanen op de agenda', gepubliceerd op 26 januari 2006 en 'Slachtoffer of mededader?', gepubliceerd op 27 januari 2006.
11. 'Marokkaanse jongens: Pompe(n) of verzuipen?' Gepubliceerd op www.amsterdam.pvda.nl, 16 februari 2006.

3 Antihomoseksueel geweld in cijfers

In dit hoofdstuk geven we een overzicht van cijfermateriaal over antihomoseksueel geweld. Het betreft gegevens uit reeds bestaand onderzoek en uit ons eigen onderzoek die hier voor het eerst gepresenteerd worden. In dit hoofdstuk beantwoorden we enkele onderzoeksvragen die ook al in de inleiding werden genoemd.

– Wat is de aard en omvang van antihomoseksueel geweld in Amsterdam? Is er sprake van incidenten of een structureel probleem? Is er sprake van een stijging? Hoe verhoudt het geweld in Amsterdam zich tot het geweld in andere grote steden in Nederland en tot grote steden in het buitenland?
– Welke patronen zijn er te ontdekken in het profiel van de verdachten?
– Waar en wanneer vindt het geweld binnen Amsterdam voornamelijk plaats?

3.1 Acceptatie van homoseksualiteit in brede zin

Nederland was in 2001 het eerste land dat het burgerlijk huwelijk openstelde voor homoseksuelen, een belangrijke stap op weg naar volledige formele gelijkheid van homoseksuelen. Maar dit houdt niet in dat deze gelijkheid er ook is op sociaal en cultureel vlak. Een uitgebreide studie naar de stand van acceptatie van homoseksualiteit werd in 2006 gepubliceerd door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP). Dit onderzoek laat zien dat de acceptatie van homoseksualiteit in Nederland nog altijd toeneemt: 90% tot 95% van de Nederlanders accepteert homoseksualiteit als een manier van leven. Veel homoseksuele mannen en vrouwen zijn open over hun seksuele voorkeur. Tevens geeft het onderzoek aan dat van homoseksuelen wel verwacht wordt dat ze zich aanpassen aan de codes van de dominante heteroseksuele samenleving (zie ook 2.2.1). En dat doen veel homoseksuele mannen en vrouwen ook (Keuzenkamp et al. 2006).

Het beeld van volledige homoacceptatie door de Nederlanders raakt verder verstoord als we preciezer naar de resultaten kijken. Wanneer meer specifieke stellingen worden geponeerd loopt de acceptatie namelijk snel terug. Zo blijkt bijvoorbeeld dat 9% van de bevolking mannelijke homoseksualiteit afkeurt, dat 11% homoseksuele mannen niet als ‘echte mannen’ ziet, dat 21% vindt dat homoseksualiteit in strijd is met de menselijke natuur, en dat 13% van de mensen seks tussen twee man-

nen ‘gewoon fout’ en ‘walgelijk’ vindt (Keuzenkamp et al. 2006: 34). Zoals eerder gezegd (zie 2.2.1), blijkt dat traditionele homonegativiteit (grove en expliciete afwijzing van homoseksualiteit op basis van bijvoorbeeld religie) weliswaar in beperkte mate aanwezig is bij Nederlanders, maar dat moderne homonegativiteit (afwijzing van openlijk homoseksuele uitingen) wel breed aanwezig is in de Nederlandse samenleving. Zo hebben mensen meer moeite met twee in het openbaar zoenende homoseksuele mannen (42% vindt dit aanstootgevend) of lesbische vrouwen (31%) dan met een heteroseksueel stel dat zoent (8%) (Keuzenkamp et al. 2006: 36).

Binnen de Nederlandse bevolking is een aantal groepen aan te wijzen dat negatiever denkt over homoseksualiteit dan gemiddeld. Dit zijn ten eerste jongeren. Van de scholieren is 66% het eens met de stelling: “Het is vreemd wanneer iemand homoseksueel of lesbisch is”. 38% vindt het “vies als twee homo’s met elkaar vrijen”, en 40% van de leerlingen in het Rotterdamse voortgezet onderwijs stemt in met de uitspraak “Homo’s of lesbo’s zouden niet tot mijn vrienden/vriendinnen mogen behoren” (Keuzenkamp et al. 2006: 46). De emancipatienota *Gewoon homo zijn* (2007) merkt op dat het gebruik van het woord ‘homo’ als scheldwoord op scholen en op straat de normaalste zaak van de wereld is.

Negatiever over homoseksuelen zijn ook Nederlanders met een allochtone achtergrond. Onderzoek van het SCP laat zien dat 51% van de Turken, 48% van de Marokkanen, 35% van de Antillianen, 21% van de Surinamers versus 11% van de autochtone stedelingen een negatieve houding ten aanzien van homoseksualiteit heeft (Keuzenkamp et al. 2006: 53). Overigens is er een groot verschil waarneembaar tussen de verschillende generaties: allochtonen van de tweede generatie zijn een stuk minder negatief over homoseksualiteit dan die van de eerste (Keuzenkamp et al. 2006: 51). Maar nog steeds wijst 40% van de moslimjongeren van 16 jaar homoseksualiteit af (zie ook 2.3.3), wat aanzienlijk hoger is dan bij christelijke (13%) en niet-religieuze jeugd (3%) (Inspectie van het Onderwijs 2006).

In Amsterdamse opinieonderzoeken zijn dezelfde trends waarneembaar als in landelijke. Een grote meerderheid (86%) geeft aan geen problemen te hebben met homoseksualiteit, maar toch heeft 30% moeite met openlijke uitingen ervan. Van de allochtonen ziet ongeveer de helft die liever niet. 18% van de Turkse Amsterdammers geeft aan problemen te hebben met homoseksualiteit en 13% van de Marokkaanse; onder de autochtone is dit 5%. Toch zegt ook een meerderheid van de Amsterdamse allochtonen geen problemen te hebben met homoseksualiteit en een voorstander te zijn van gelijke rechten voor homoseksuele paren (73 tot 83% van respectievelijk de Turkse en Marokkaanse).[1]

3.2 Ervaringen en veiligheidsgevoel van homoseksuelen

De ervaringen van homoseksuelen zelf geven een indruk van de omvang van antihomoseksueel geweld. Er zijn de afgelopen tijd drie grote landelijke onderzoeken gedaan onder homoseksuelen.

Het eerste onderzoek is in 2004 uitgevoerd door de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hierbij is gebruikgemaakt van het ledenbestand van het homojongerenblad *Expreszo*. Meer dan de helft van de 776 respondenten geeft aan wel eens te zijn uitgelachen of beledigd vanwege haar of zijn homoseksualiteit, 17% is wel eens gepest of beschimpt, 12% is wel eens bedreigd met fysiek geweld en meer dan 3% is ook daadwerkelijk aangevallen. Een groot deel van de respondenten voelt zich soms (17%) of regelmatig (2%) onveilig vanwege haar of zijn homoseksualiteit. En ongeveer 40% van de geïnterviewden zegt zich de laatste jaren onveiliger te voelen, vooral omdat ze de indruk hebben dat allochtone bevolkingsgroepen vijandiger gedrag vertonen naar homo's en lesbiennes (Van San & De Boom 2006).

Een andere peiling onder 1888 homoseksuelen werd in augustus 2007 gedaan door tv-programma *EénVandaag* in samenwerking met het COC. Hiervoor raadpleegde *EénVandaag* zijn uitgebreide opiniepanel. Hier kwam uit dat 38% van de respondenten in het voorgaande jaar geconfronteerd werd met homofobie. 42% van de ondervraagden zegt zich de laatste jaren onveiliger te voelen op straat.[2]

D66 en de website Gay.nl hielden in februari 2008 een online-enquête onder 2312 homoseksuelen. Hier kwam uit naar voren dat een derde van de homoseksuele mannen sportclubs, kerkgenootschappen of bepaalde beroepen mijdt om gedoe over de eigen seksuele voorkeur te voorkomen. 17% geeft aan bedreigd te zijn, terwijl 7% zegt daadwerkelijk te zijn aangevallen. 28% kent een homoseksueel die in elkaar is geslagen.[3]

Uit deze recente grootschalige onderzoeken onder homoseksuelen blijkt dat veiligheid als een groot probleem wordt ervaren. Samengevat heeft ongeveer 40% de indruk dat het de laatste jaren onveiliger is geworden op straat voor homoseksuelen, en geeft 3 tot 7% aan zelf slachtoffer te zijn geweest van fysiek geweld vanwege haar of zijn seksuele voorkeur.

Een verkenning van de situatie in Amsterdam die de gemeente in 2005 liet uitvoeren geeft vergelijkbare resultaten. Voor dit onderzoek zijn 57 homoseksuelen geïnterviewd. Zij hebben over het algemeen de indruk dat er vaker homogerelateerde geweldsincidenten plaatsvinden, waarbij Marokkaanse jongens als belangrijkste dadergroep worden genoemd. Een kwart voelt zich vanwege zijn seksuele voorkeur onveilig op bepaalde plekken in Amsterdam en ongeveer de helft geeft aan zijn gedrag regelmatig aan te passen om conflicten op straat te voorkomen (Nijmeijer & Brussen 2005).

3.3 De omvang van het geweld tegen homoseksuelen

Om een goed beeld te krijgen van de omvang van het antihomoseksuele geweld is voor dit onderzoek geprobeerd om cijfermateriaal te verzamelen bij verschillende politiekorpsen in Nederland. Voordat we het cijfermateriaal presenteren beschrijven wij eerst de problemen waar we tegenaan lopen bij het verkrijgen van de data.

3.3.1 Het registratieprobleem

Bij het verkrijgen van cijfermateriaal van politiekorpsen over antihomoseksueel geweld spelen twee problemen: de aangiftebereidheid en de politieregistratie. Om met het eerste probleem te beginnen: de aangiftebereidheid bij antihomoseksueel geweld is laag. Dit komt vooral doordat de schaamte hoog is, bijvoorbeeld in het geval van mannen die in het geheim homoseksuele contacten hebben naast hun heteroseksuele huwelijk. Schattingen in de jaren tachtig van de vorige eeuw geven aan dat homoseksuelen in meer dan 90% van de gevallen geen aangifte doen van incidenten (Van den Boogaard 1987). In het begin van de jaren negentig werd dit cijfer zelfs hoger dan 90% geschat (Van den Boogaard & Van Stolk 1992). Volgens een schatting van de Rotterdamse politie ligt het huidige 'dark number' rond de 75% (Van San & De Boom 2007: 25). De aangiftebereidheid ligt het hoogst bij zware vormen van agressie zoals fysiek geweld, waar de aangifte oploopt tot 71%, al zijn er ook studies waar zelfs bij fysiek geweld de aangifte niet hoger dan 10% ligt (Poelman & Smits 2007: 23). De grote landelijke enquête van *EénVandaag* in 2006 wees uit dat 96,6% van de mensen die het slachtoffer werden van homohaat geen aangifte deed; 50,9% deed dat niet, omdat zij of hij het incident niet belangrijk genoeg vond, en 37,9% niet, omdat zij of hij geen vertrouwen heeft in de politie.[4] Bovendien maakt volgens een Duits onderzoek slechts 40% melding van het homofobe karakter van het misdrijf, en in een aantal gevallen vraagt het slachtoffer zelfs dit niet op te nemen in het dossier (Poelman & Smits 2007: 24).

Het tweede probleem is dat het verkrijgen van landelijk cijfermateriaal van de politie over antihomoseksueel geweld niet mogelijk is vanwege de wijze van registreren van veel korpsen en de manier waarop de politiesystemen functioneren. Bij de Nederlandse politiekorpsen worden meldingen en aangiftes eerst geregistreerd in de zogenaamde bedrijfsprocessystemen. In deze systemen wordt een uitgebreide beschrijving van het incident opgenomen die informatie bevat over bijvoorbeeld plaats en aard van het delict en achtergrondkenmerken van de verdachte. De bedrijfsprocessen zijn verder regionaal georiënteerd: ieder politiekorps beslist zelf welk systeem het in gebruik neemt en hoe het deze inricht. Zo gebruiken de politie Amsterdam-Amstelland en Rotterdam-Rijnmond het bedrijfsprocessysteem Xpol, de politie Haaglanden het systeem GeneSys en de politie Utrecht het systeem BPS. Door deze regionale ver-

schillen is het opstellen van landelijke richtlijnen voor registratie erg ingewikkeld en wordt het krijgen van betrouwbare landelijke informatie over antihomoseksueel geweld ernstig bemoeilijkt.

Het landelijke politieregistratiesysteem, het herkenningsdienstsysteem (HKS), bevat informatie over delicten uit heel Nederland, maar heeft een aantal grote nadelen. Zo bevat het systeem enkel geschoonde informatie, waardoor mogelijk relevante meldingen en aangiftes die nog wel in de bedrijfsprocessystemen staan vermeld niet altijd meer terug te vinden zijn. Daar komt bij dat incidenten van antihomoseksueel geweld niet apart geregistreerd worden in dit systeem. Ook is er geen informatie in opgenomen over de seksuele voorkeur van het slachtoffer of over de pleegplaats, waardoor homogerelateerde incidenten ook niet met een omweg zijn terug te vinden.

Voor het krijgen van een goed beeld van de omvang van de homogerelateerde delicten in Nederland is men dus aangewezen op de bedrijfsprocessystemen. In deze systemen is het mogelijk om codes aan te maken voor bepaalde typen delicten zodat deze later makkelijk teruggevonden kunnen worden (bijvoorbeeld voor het maken van overzichten of het ontdekken van trends over een langere termijn). Zo maken de meeste korpsen gebruik van een discriminatiecode. Het politiekorps Amsterdam-Amstelland maakt ook gebruik van een speciale ‘homocode’ voor homogerelateerde incidenten. Het probleem met deze codes is echter dat het geen ‘verplichte velden’ zijn van het registratieformulier. Dat wil zeggen dat agenten geen melding krijgen als de code niet wordt ingevuld: zij moeten hier zelf aan denken.

Dit heeft tot gevolg dat de meeste incidenten die geregistreerd worden door de politie geen speciale code meekrijgen. Deze incidenten verdwijnen dan tussen de duizenden andere registraties die de politie invoert. Het blijkt bijzonder ingewikkeld voor de korpsen om deze incidenten op een later tijdstip nog terug te vinden. Een mogelijkheid is te zoeken met vrije zoekwoorden. Zoekresultaten hiervan moeten echter handmatig worden nagekeken om de relevante delicten te scheiden van de overgrote meerderheid irrelevante ‘hits’.[5] Dit proces wordt verder bemoeilijkt door de wijze waarop de bedrijfsprocessystemen functioneren. Dit zijn meestal bijzonder gedateerde systemen met een gebruiksonvriendelijke interface; zo kan bijvoorbeeld vaak geen gebruik worden gemaakt van een muis, maar moeten de systemen op omslachtige wijze met toetsen bediend worden.[6] Hierdoor wordt het sorteren van de zoekresultaten een bijzonder arbeidsintensieve klus die veel tijd vergt, tijd die de korpsen daar meestal niet voor vrij willen of kunnen maken.[7]

Van alle politiekorpsen in Nederland loopt het korps Amsterdam-Amstelland voorop als het gaat om registratie en bestrijding van antihomoseksueel geweld. Zo startte het korps in samenwerking met de politie Gelderland-Zuid in maart 2008 met het project ‘hate crimes’, waardoor slachtoffers van onder andere antihomoseksueel geweld via een website direct melding of aangifte kunnen doen. Het korps heeft bovendien een

actief homonetwerk, genaamd 'Roze in Blauw'. Dit homonetwerk heeft een speciaal telefoonnummer geopend dat 24 uur per dag bereikbaar is voor slachtoffers van antihomoseksueel geweld. Ook levert het netwerk sinds 2007 extra inspanningen om de homocode aan alle relevante homogerelateerde incidenten te koppelen. Zij zoeken met handmatige zoekopdrachten naar homogerelateerde delicten zonder homocode, om deze achteraf alsnog de code mee te geven. Deze initiatieven hebben ertoe geleid dat het Amsterdamse politiekorps op het gebied van aanpak en registratie van antihomoseksueel geweld een voorbeeldfunctie is gaan vervullen voor korpsen in zowel binnen- als buitenland.

3.3.2 Incidenten of structureel?

Door de inspanningen van het homonetwerk van de politie Amsterdam-Amstelland is het mogelijk om relatief eenvoudig een goed overzicht te krijgen van de omvang van het recente antihomoseksuele geweld in Amsterdam. Wij hebben de beschikking gekregen over een zo compleet mogelijk overzicht van homogerelateerde incidenten in Amsterdam in 2007, die we voor dit onderzoek uitgebreid bestudeerd en geanalyseerd hebben. De resultaten daarvan worden in dit hoofdstuk gepresenteerd. Het is voor het eerst dat er een dergelijke uitgebreide analyse is gemaakt van homogerelateerde incidenten in een heel jaar.

De precieze omvang van het antihomoseksueel geweld hangt onder andere af van de definitie die gehanteerd wordt. Het homonetwerk koppelde de homocode in 2007 aan 251 zaken. Aangezien het netwerk geen strikte definitie hanteerde voor 'homogerelateerd geweld', werd de code ook gekoppeld aan incidenten die wij in ons onderzoek niet willen meenemen. Dat gaat bijvoorbeeld om zedenzaken, aangiftes van discriminatie naar aanleiding van een film of krantenartikel, aangiftes van discriminatoire uitlatingen op chatboxen of andere plaatsen op het internet, agenten die worden uitgescholden voor 'homo', overvallen op sekswinkels, smaad en laster en vechtpartijen tussen homoseksuelen. Ook wat de politie registreert als 'openbare geweldpleging tegen goederen' hebben wij in dit onderzoek buiten beschouwing gelaten, zoals een melding van graffiti op het Homomonument. Daarnaast hebben wij enkele zaken buiten beschouwing gelaten, omdat uit het dossier niet duidelijk bleek dat het om homogerelateerd geweld ging. Zo kreeg een incident waarbij een man door de ruit van een deur gegooid wordt door drie jongens de homocode mee, maar noch uit de aangifte noch uit de verklaringen van de verdachten blijkt dat homoseksualiteit hierbij een rol speelde.

De definitie van antihomoseksueel geweld die wij hebben gehanteerd is: zaken van verbaal geweld (uitschelden en discriminatie), bedreiging, beroving of fysiek geweld, waarbij volgens slachtoffer(s), verdachte(n), politie of getuige(n) de (vermeende) seksuele voorkeur van het slachtoffer een duidelijke rol speelde.

Deze definitie impliceert een aantal zaken. Ten eerste hoeft het slachtoffer dus niet daadwerkelijk homoseksueel te zijn; als een verdachte dat slechts vermoedt is dat voldoende om het als homogerelateerd aan te merken. Ten tweede worden door deze omschrijving enkele zaken meegenomen waarbij de verdachte zelf ontkent dat de seksuele voorkeur van het slachtoffer een rol speelde. Deze hebben wij toch meegerekend omdat uit de beschrijving van het incident of op basis van indrukken van de politie of getuigen blijkt dat dit zeer waarschijnlijk wel het geval was. Omdat het niet voor de hand ligt dat alle verdachten tijdens hun verhoor toegeven dat ze discriminerend handelden, geven alleen duidelijke bekentenissen geen realistisch beeld van de omvang van antihomoseksueel geweld. Daar komt bij dat slachtoffers soms aan de politie verklaren dat zij niet de indruk hadden dat hun seksuele voorkeur een rol speelde bij het delict, terwijl verdachten dat wel zeggen. Zo verklaart een van de verdachten die de politie in 2007 verhoorde dat hij het huis van een homoseksuele man in brand heeft gestoken, omdat hij een hekel heeft aan homo's, terwijl het slachtoffer in zijn aangifte zegt dat zijn seksuele voorkeur er volgens hem niet toe deed.

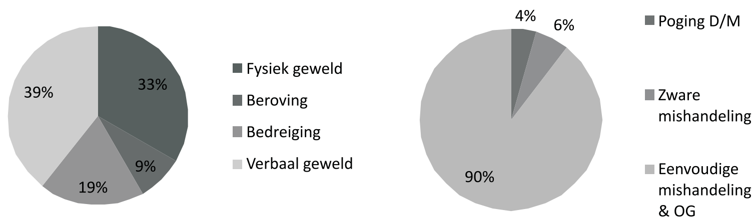
Met onze definitie selecteren wij strenger dan het homonetwerk.[8] Het is belangrijk om te benadrukken dat het hier om aangiftes en meldingen gaat en dus niet over bijvoorbeeld veroordelingen door de rechter. Het gaat om gevallen die volgens de definitie van dit onderzoek in de categorie 'antihomoseksueel geweld' vallen.

Als wij onze definitie toepassen op de 251 zaken die het homonetwerk van de politie in 2007 als zodanig oormerkte, blijven daar 201 meldingen en aangiftes van over. Het gaat om 79 gevallen van verbaal geweld (39%), 38 gevallen van serieuze bedreiging (19%), 17 gevallen van beroving (9%) en 67 gevallen van fysiek geweld (33%). Dit wil zeggen dat het aantal zaken met serieuze bedreiging en fysiek geweld meer dan de helft (52%) van het totaal aantal meldingen uitmaakt.

Als we de gevallen van fysiek geweld nader bekijken zien we dat een grote meerderheid van de 67 zaken gevallen van 'eenvoudige mishandeling' zijn (90%).[9] Het gaat dan om gevallen waarbij het slachtoffer bijvoorbeeld een of meerdere klappen krijgt en daarbij lichtgewond raakt of een blauw oog oploopt. Bij de gevallen van zware mishandeling (6%) zijn de verwondingen ernstiger: er is dan bijvoorbeeld sprake van botbreuken en het slachtoffer raakt meestal (tijdelijk) uit het arbeidsproces. In drie gevallen (4%) was er sprake van een levensbedreigende situatie voor het slachtoffer: het betrof in alle gevallen een steekpartij. Overigens hebben alle slachtoffers het geweld overleefd.

De gevallen van verbaal geweld zijn erg uiteenlopend van karakter. In een geval treft een homoseksuele man 's ochtends bij het verlaten van zijn huis de tekst 'homo' op de deur aan en constateert hij vernielingen aan zijn auto. In een ander geval riep een groepje jongeren in de Reguliersdwarsstraat: "Homo's aan het gas, alle homo's moeten dood." Een

Figuur 3.1 Specificatie van de 201 homogerelateerde incidenten van de politie Amsterdam-Amstelland in 2007 (links), specificatie van de 67 gevallen van fysiek geweld (rechts). D/M staat voor doodslag/moord, OG voor openlijke geweldpleging tegen personen

andere man deed aangifte, omdat hij in een club werd geweigerd op het Rembrandtplein vanwege zijn seksuele voorkeur.

De gevallen van bedreiging zijn wat gemakkelijker te typeren: meestal betreft het zaken waarbij homoseksuelen worden bedreigd door een onbekende in de openbare ruimte. Zo deed een man aangifte, nadat hij op straat liep in Oud-West en uit een passerende auto "Hé homo, ik schiet je neer" hoorde roepen. Een andere man werd met een mes bedreigd toen hij net in zijn auto wilde stappen in stadsdeel De Baarsjes. Twee jongens deden aangifte, omdat ze werden uitgescholden en langdurig werden achtervolgd door drie jongens in een auto toen ze uit een café liepen in de Reguliersdwarsstraat.

Ook de berovingen van homoseksuelen hebben meestal een eenduidig karakter. Het betreft hier vaak mannen die op homo-ontmoetingsplaatsen of via internet iemand ontmoeten en vervolgens meestal thuis worden beroofd. Dit gebeurt vaak voordat er seksuele handelingen zijn verricht.

Mishandelingen gebeuren regelmatig op plekken waar homoseksualiteit duidelijk zichtbaar is, zoals in het homo-uitgaansleven of op homoontmoetingsplaatsen. Mishandelingen op ontmoetingsplaatsen gaan nogal eens gepaard met beroving. Maar ook buiten de homogebieden vindt geweld plaats: zo werden twee vrouwen mishandeld die hand in hand over straat liepen in de buurt van de Jordaan. Een man werd in elkaar geslagen op de Reguliersgracht omdat hij een roze overhemd aanhad. Een andere jongen maakte iets soortgelijks mee: hij kreeg klappen in de tram wegens het dragen van een roze broek. Een andere man werd aangevallen, nadat hij naar zijn hoofd geslingerd kreeg: "Homo's zijn hier niet welkom, jij lelijke kaaskop, ga terug naar je eigen gebied", nota bene in de steeg waar de bekende homokroeg Montmartre is gevestigd.

De meeste zaken met bedreiging en fysiek geweld zijn als brutaal en schokkend te beschouwen. Ook een meerderheid van de geregistreerde

discriminatiezaken is serieus en zorgwekkend te noemen. Gezien het grote aantal homogerelateerde incidenten in 2007 en de wijze waarop verdachten zich meestal ondubbelzinnig en agressief uitspreken tegen homoseksuelen en uitingen van homoseksualiteit, valt niet van een incidenteel probleem te spreken. Uit de cijfers blijkt dat homoseksuelen zowel binnen als buiten de bekende homoplaatsen met regelmaat slachtoffer worden van discriminatie, bedreiging en geweld. Schattingen van de aangiftebereidheid onder homoseksuelen (zie 3.3) geven bovendien aan dat het aantal gevallen dat bij de politie terechtkomt slechts het topje van de ijsberg is. Alles wijst erop dat antihomoseksueel geweld zo'n structureel probleem is dat het uiten van homoseksualiteit tot een risico maakt en het homovriendelijke imago van Amsterdam ernstig onder druk zet.[10]

3.3.3 Neemt het geweld toe?

Een van de meest gestelde vragen over antihomoseksueel geweld is of het geweld toeneemt. Het idee dat de veiligheid van homoseksuelen de laatste tijd meer onder druk staat dan voorheen is wijdverspreid en kan onderbouwd worden met onderzoeken waaruit blijkt dat de veiligheidsgevoelens van homoseksuelen in Nederland afnemen (zie 3.2). Het is echter duidelijk dat de media hier een belangrijke rol in spelen, doordat incidenten tegen homoseksuelen de laatste tijd vaker de pers halen. In 2007 was er een zeer uitgebreide berichtgeving over incidenten, met name wanneer hier Marokkaanse verdachten bij betrokken waren. Ook in 2008 heeft deze trend zich doorgezet (zie ook de inleiding). De intensieve mediaberichtgeving over dit soort incidenten hangt samen met het feit dat homoseksualiteit een van de leidende thema's is geworden in het levendige debat over de multiculturele samenleving in Nederland (zie ook 2.3.4). Maar dat geweld tegen homoseksuelen een veelbesproken onderwerp is geworden de laatste jaren, wil nog niet zeggen dat het geweld ook daadwerkelijk toeneemt.

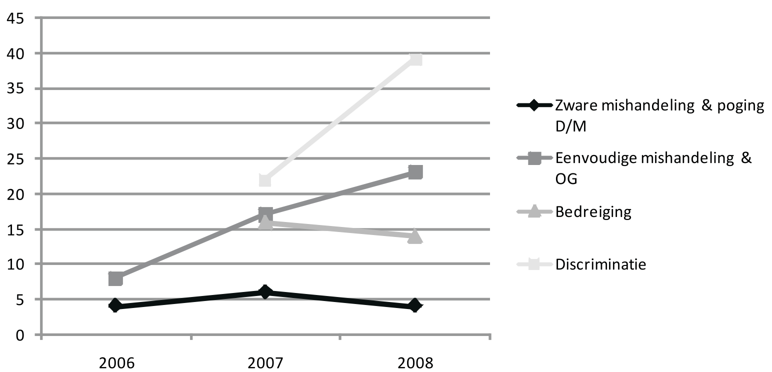
Door de al eerder geschetste problemen met de registratie van de homogerelateerde incidenten is een stijgende trend niet hard te maken aan de hand van politiegegevens. Ook al bestaat de homocode in Amsterdam al langer dan 2007, voor die tijd is deze veel minder goed bijgehouden. Daar komt bij dat de toegenomen media-aandacht en enkele 'hate crime'-campagnes van de politie er waarschijnlijk voor hebben gezorgd dat de aangiftebereidheid is gestegen. Maar vanzelfsprekend betekent dat nog niet per se een werkelijke stijging van het aantal incidenten.

In deze paragraaf wordt toch een poging gedaan om iets te zeggen over een eventuele stijging. Door cijfers van 2006, 2007 en 2008 te vergelijken kan wellicht een trend ontdekt worden. We hebben ervoor gekozen om alleen naar de incidenten in de eerste zes maanden van ieder jaar te kijken, om zo de meest recente cijfers van 2008 te kunnen vergelijken met cijfers uit dezelfde periode in de twee eerdere jaren. Hierbij

moet echter worden opgemerkt dat voor 2006 alleen het aantal serieuze incidenten (zware mishandeling en poging tot doodslag/moord) vergelijkbaar is met de cijfers uit latere jaren. In gesprekken met de politie werd aangegeven dat de kans groot is dat aan deze ernstige delicten wel de juiste codes zijn gehangen, terwijl dit wellicht minder consequent is gedaan bij incidenten als discriminatie, eenvoudige mishandeling of openlijke geweldpleging tegen personen.

In figuur 3.2 staat het aantal meldingen van antihomoseksueel geweld in de eerste zes maanden van 2006, 2007 en 2008 weergegeven. Hieruit blijkt dat het aantal zware mishandelingen en pogingen tot doodslag of moord in de drie halve jaren ongeveer gelijk is gebleven (tussen de 4 en 6 zaken). Het aantal eenvoudige mishandelingen vertoont daarentegen een duidelijk stijgende lijn. In het eerste half jaar van 2006 zijn er acht gevallen bekend bij de politie (waarbij opgemerkt moet worden dat dit aantal mogelijk zo laag is, omdat de agenten van het homonetwerk deze zaken toen nog niet controleerden). In 2007 deden zij dit wel: in het eerste half jaar waren er zeventien incidenten bekend. In de eerste zes maanden van 2008 waren dit er 23. Het aantal meldingen van discriminatie is in 2008 ook een stuk hoger dan in 2007: dit cijfer liep op van 22 naar 39 in de eerste zes maanden. Het aantal bedreigingen was zestien in het eerste half jaar van 2007, en veertien in het eerste half jaar van 2008. Op basis van deze beperkte gegevens valt te concluderen dat met name het aantal meldingen van discriminatie (verbaal geweld) en eenvoudige mishandelingen lijkt toe te nemen in de afgelopen drie jaar.

Figuur 3.2 Frequentie van meldingen van antihomoseksueel geweld in het eerste half jaar 2006-2008. D/M staat voor doodslag/moord, OG voor openlijke geweldpleging tegen personen

Een stijgende trend is ook waarneembaar in de cijfers van het Meldpunt Discriminatie Amsterdam van 2005 tot en met 2007.[11] Het meldpunt

houdt een categorie bij van klachten over 'hetero- en homoseksuele gerichtheid'. Volgens het Meldpunt gaat het "vrijwel uitsluitend om voorvallen waarbij personen met een homoseksuele gerichtheid veelal in de openbare ruimte en in de woonomgeving worden uitgescholden, mishandeld en/of bedreigd". In 2005 werden er 53 gevallen gemeld, in 2006 waren dit er 73, en in 2007 zelfs 134. Van deze 134 klachten hadden er 38 betrekking op uitspraken van de toenmalige ChristenUnie-politica Yvette Lont. Zonder deze klachten betreft het aantal meldingen in 2007 dus 96.

3.3.4 Antihomoseksueel geweld in vergelijking met ander geweld

Men kan zich afvragen hoe geweld tegen homoseksuelen zich verhoudt tot andere soorten geweld. Landelijk onderzoek laat zien dat 3% van de discriminatiezaken betrekking heeft op homoseksualiteit, terwijl afkomst en religie verreweg de meest genoemde discriminatiegronden zijn (Brants et al. 2007: 115). Hier wordt echter aan toegevoegd dat dit percentage in de realiteit veel hoger moet zijn, omdat bekend is dat juist van homoseksuelen de aangiftebereidheid laag is (Brants et al. 2007: 116).

Uit Amsterdamse cijfers blijkt dat homoseksualiteit met 7% in de top-10 staat van gronden waarop gediscrimineerd wordt. Alleen op basis van etniciteit/huidskleur, geslacht, godsdienst en leeftijd wordt meer gediscrimineerd.[12] Het aandeel discriminatie met als grond homoseksualiteit in Amsterdam kan als hoog worden beschreven, zeker gezien het feit dat de groep homoseksuelen kleiner is dan de andere besproken groepen.

3.4 Amsterdam in vergelijkend perspectief

Een andere interessante vraag is of het geweld in Amsterdam erger is dan elders. Hoe verhoudt het geweld in Amsterdam zich bijvoorbeeld tot de rest van Nederland; komt het in Amsterdam vaker voor dan in de andere vier grote steden (Rotterdam, Den Haag, Utrecht en Eindhoven)? En hoe vaak komt antihomoseksueel geweld voor in andere grote steden in het buitenland?

3.4.1 Amsterdam versus de rest van Nederland

Door de al eerdergenoemde problemen met het registreren van homogerelateerde incidenten is het niet mogelijk een betrouwbare vergelijking te maken tussen de politiegegevens van de verschillende politiekorpsen. Een rondvraag bij veertien politiekorpsen in Nederland leverde slechts een handvol cijfers op: de meeste korpsen hebben geen enkel zicht op de omvang van het antihomoseksueel geweld. Op ons verzoek om via

zoektermen hier alsnog naar te zoeken werd slechts enkele keren ingegaan.

De politie Rotterdam-Rijnmond heeft met losse zoektermen in het bedrijfsprocessysteem gezocht voor de periode 1 januari 2007 tot 23 augustus 2007. Hieruit kwam naar voren dat er elf gevallen waren van mensen die waren mishandeld of bedreigd vanwege hun seksuele voorkeur. Discriminatiezaken met enkel verbaal geweld zijn hierin dus niet meegenomen. In dezelfde periode werden in Amsterdam 68 gevallen van bedreiging en geweld wegens seksuele voorkeur gemeld. Door het korps Haaglanden werd een vergelijkbare zoekvraag uitgezet voor de eerste vijf maanden van 2008, wat zes antihomoseksuele geweldsincidenten opleverde.[13] Vergelijkbare cijfers van Utrecht en Eindhoven zijn er niet. Het korps Utrecht vond in de afgelopen vier jaar niet meer dan drie geweldsincidenten, maar bij het zoeken werd alleen gebruikgemaakt van de nietverplichte (en kennelijk slecht gebruikte) discriminatiecode. Op het korps Groningen na vonden overigens alle van de dertien politiekorpsen die zijn benaderd voor dit onderzoek na enig zoeken wel één of meerdere homogerelateerde incidenten.

De gegevens van de verschillende discriminatiebureaus kunnen ook met elkaar vergeleken worden. Waar bij het Meldpunt Discriminatie Amsterdam 17% van de meldingen betrekking heeft op homogerelateerde zaken, is dat bij Radar in Rotterdam percentueel een stuk minder: 9%. In Rotterdam wordt er bij het discriminatiebureau percentueel veel meer melding gemaakt van discriminatie op basis van herkomst of huidskleur (57%) dan in Amsterdam (34%). Het discriminatiebureau in Den Haag krijgt naar eigen zeggen weinig klachten over discriminatie met betrekking tot seksuele voorkeur: gemiddeld vijftien per jaar in de periode 2003 tot en met 2006. In hetzelfde tijdsbestek werd er in totaal melding gemaakt van negen homogerelateerde geweldsincidenten en vier homogerelateerde bedreigingen. Ook andere discriminatiebureaus melden dat ze hoogstens enkele homogerelateerde incidenten per jaar binnenkrijgen.

Toch is het op basis van de huidige gegevens moeilijk om te concluderen dat Amsterdam een uitzonderlijke positie inneemt in Nederland als het gaat om antihomoseksueel geweld. Door de inzet van het homonetwerk van de politie Amsterdam-Amstelland wordt er veel actiever gezocht naar homogerelateerde incidenten dan in andere steden. Ook de verschillende discriminatiemeldpunten registreren op hun eigen wijze en stellen hun eigen prioriteiten. Als antihomoseksueel geweld in Amsterdam meer voorkomt dan in de andere grote steden, betekent dit bovendien nog niet per se dat de situatie in Amsterdam gevaarlijker zou zijn; de hoofdstad is nu eenmaal een populaire vestigingsplaats en toeristenbestemming voor homoseksuelen.

3.4.2 Amsterdam versus buitenlandse steden

Het idee bestaat dat het geweld in Amsterdam niet alleen meer voorkomt dan in de rest van Nederland, maar dat het ook in vergelijking met andere steden in de wereld excessievere vormen aanneemt. De directeur homorechten bij de mensenrechtenorganisatie Human Right Watch, Boris Dittrich, zei onlangs in een interview het volgende.

> "Je kunt gerust stellen dat het imago van Amsterdam als homohoofdstad van de wereld naar de knoppen is. Overal gebeurt wel eens wat, maar zo structureel als nu in Amsterdam zie je nergens. Ik word er tijdens mijn werk voortdurend mee geconfronteerd. Mensen die naar me toe komen en me vragen wat er in hemelsnaam in Nederland aan de hand is. De rapportages die ik over Amsterdam krijg, zijn dan ook schokkend. Met als gevolg dat veel homostellen niet meer naar Amsterdam komen. Ze gaan liever naar Berlijn of Barcelona, waar dit allemaal niet speelt. Al met al kun je concluderen dat ons roze imago finaal weg is."[14]

Op basis van beschikbare cijfers valt de opmerking van Dittrich moeilijk te onderbouwen. Zo blijkt antihomogeweld ook in Berlijn een groot probleem. Volgens homobelangenvereniging Maneo krijgt een steeds groter deel van de Berlijnse homoseksuelen te maken met discriminatie. In 2007 was het percentage homo's dat aangaf weleens het slachtoffer te zijn geweest van discriminatie gestegen van 39% naar 42%. Volgens Maneo stijgt het antihomoseksueel geweld in Berlijn "al jaren". Het debat over de oorzaak van de stijging is vergelijkbaar met dat in Nederland: de belangrijkste dadergroep zouden moslimjongeren zijn die, gefrustreerd door hun achterstandspositie in de maatschappij en geïnspireerd door de Koran en hiphopmuziek, zich krachtig afzetten tegen homoseksualiteit. Ook migranten uit Rusland en andere Oostbloklanden zouden door hun minder progressieve houding ten opzichte van homoseksualiteit een belangrijke bijdrage leveren aan het geweld.[15]

Een recente stroom artikelen over antihomogeweld in Brussel was aanleiding voor het Belgische ministerie van Justitie om een grootschalig onderzoek te starten naar de incidenten in Brussel. De Belgen liepen hierbij tegen dezelfde problemen met registratie op als wij. Desondanks wordt geconcludeerd dat antihomoseksueel geweld ook in Brussel een wezenlijk probleem is, en dat vooral verbale agressie vaak voorkomt (Poelman & Smits 2007: 105).

Ook in andere landen speelt het probleem van antihomoseksueel geweld. Het totaal aantal homofobische 'hate crimes' in Zweden was in 2004 bijvoorbeeld 614. Hieronder vallen discriminatie, mishandeling en bedreiging, maar anders dan bij ons ook bijvoorbeeld vandalisme en graffiti (Tiby 2008). Recentelijk ontstond er in Groot-Brittannië nog veel opschudding toen een onderzoek onder 1.700 homoseksuelen liet zien dat maar liefst één op de vijf weleens te maken heeft met een 'homofo-

bische aanval'. Eén op de zes gaf aan lichamelijk te zijn aangevallen in de afgelopen drie jaar.[16]

Wegens het ontbreken van internationaal vergelijkbare cijfers is het moeilijk te zeggen of antihomoseksueel geweld in Amsterdam en Nederland vaker voorkomt dan in andere steden en landen. Wellicht zal dit in de toekomst veranderen nu in meerdere landen discussies op gang zijn gekomen over de staat van homotolerantie na mediaberichtgeving over antihomoseksuele geweldsincidenten.

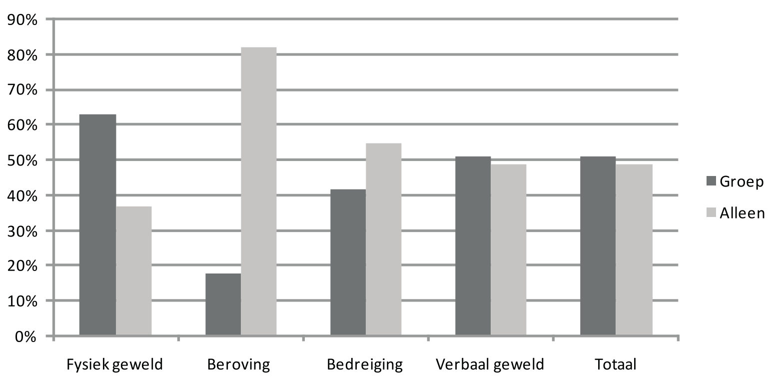
3.5 Amsterdam nader bekeken

De hierboven beschreven politiegegevens over 2007 (zie 3.3.2) zijn voor dit onderzoek zo compleet mogelijk uitgewerkt. Hierdoor is het mogelijk om een gedetailleerd beeld te krijgen van antihomoseksueel geweld in Amsterdam.

3.5.1 Groepen

Een kleine meerderheid van alle incidenten (51%) gebeurt door verdachten in een groep. Van de incidenten waarbij sprake is van fysiek geweld is dit 63%. Berovingen gebeuren het minst in groepen: in 82% van de gevallen handelt de verdachte alleen (zie figuur 3.3).

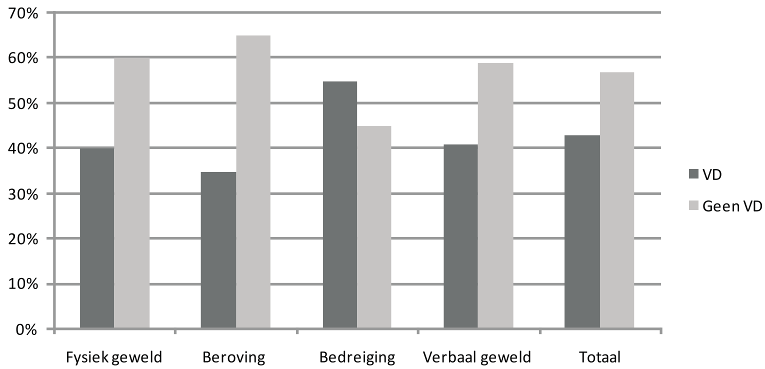
Figuur 3.3 Percentage incidenten waarbij de verdachten in een groep (>1) of alleen opereren

3.5.2 Verdachten gepakt

In totaal wordt in 43% van de incidenten een verdachte geregistreerd. Bij bedreigingen worden de meeste verdachten aangehouden: bij 55% van

Figuur 3.4 Percentage incidenten waarbij verdachte(n) (VD) worden aangehouden

deze incidenten zijn er één of meerdere geregistreerd. Plegers van berovingen gaan het meest vrijuit: in 35% van de incidenten wordt een verdachte vermeld. Bij 40% van de incidenten met fysiek geweld werden één of meerdere verdachten aangehouden (zie figuur 3.4).

3.5.3 Etniciteit

We hebben geprobeerd een overzicht te krijgen van de etnische achtergrond van de verdachten in Amsterdam. Het komt zelden voor dat het slachtoffer zeker is van de etniciteit van de dader; dit zal in de meeste gevallen een inschatting zijn op basis van bijvoorbeeld uiterlijke kenmerken of accent. We hebben voor dit onderdeel de zaken waarbij geen verdachten zijn aangehouden daarom buiten beschouwing gelaten, en alleen naar de etniciteit gekeken van de verdachten die daadwerkelijk geregistreerd staan.[17]

In sommige gevallen stond de etniciteit van de verdachte vermeld in het politiedossier. Omdat de etniciteit van de verdachte of het geboorteland van de ouders van de verdachte echter geen informatie is die verplicht moet worden ingevuld in de aangifte of de melding, was dit niet in alle gevallen duidelijk. In de gevallen waarin de etnische achtergrond niet werd vermeld in het dossier, is de achtergrond bepaald aan de hand van de achternaam. Dit is uiteraard geen waterdichte methode. Sommige achternamen komen in meerdere landen voor of zijn in het geheel niet duidelijk te lokaliseren. In de meeste gevallen echter is het gelukt een vrij betrouwbare inschatting te maken van de afkomst van de achternaam. Daarmee blijft echter het probleem dat een achternaam niet alles zegt over de afkomst. Een verdachte met een Marokkaanse en een Nederlandse ouder kan volgens deze methode als Marokkaan of als Neder-

lander worden aangeduid. Er is echter geen reden om aan te nemen dat deze methode één bepaalde groep meer heeft benadeeld dan de ander.

Uit de resultaten blijkt dat 38% van alle verdachten van autochtoon-Nederlandse afkomst is, 28% van Marokkaanse, 7% van Surinaamse en 5% van Turkse afkomst. 15% van de verdachten zijn andere niet-westerse allochtonen. Dit zijn bijvoorbeeld verdachten van Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse of Aziatische afkomst. 5% van alle verdachten behoort tot de categorie 'overig'. Dit zijn verdachten wier afkomst niet kon worden bepaald of het betreft allochtonen van westerse afkomst. Onder westerse allochtonen worden mensen van Europese, Amerikaanse, Canadese, Australische of Japanse afkomst verstaan.

Zoals gezegd zijn er in 2007 niet minder dan 67 incidenten geregistreerd waar sprake was van fysiek geweld vanwege de (vermeende) seksuele voorkeur van het slachtoffer. Bij 27 van deze incidenten staan verdachten geregistreerd, dit zijn er 47 in totaal. 36% hiervan is van Nederlandse afkomst, 36% van Marokkaanse, 6% van Turkse en 4% van Surinaamse afkomst. 11% van de verdachten is allochtoon van niet-westerse afkomst en 6% behoort tot de categorie 'overig'. Verdachten met een Nederlandse achtergrond zijn bij net wat meer incidenten betrokken (13) dan verdachten met een Marokkaanse achtergrond (11).

Tabel 3.1 Etnische achtergrond van verdachten van alle incidenten en fysieke geweldsincidenten

	Alle incidenten	Incidenten fysiek geweld	Bevolking A'dam t/m 24 jaar
Autochtoon-Nederlands	38%	36%	39%
Marokkaans	28%	36%	16%
Surinaams	7%	4%	12%
Turks	5%	6%	8%
Overig niet-westers	15%	11%	15%
Westers	7%	6%	10%

Een vergelijkbaar beeld is te zien bij verdachten van bedreigingen (37 aangehouden verdachten). Onder verdachten van verbaal geweld daarentegen is het aandeel van Nederlandse afkomst beduidend hoger (49%), terwijl het aandeel van Marokkaanse afkomst lager is (20%). Bij de zeventien incidenten van beroving zijn slechts zes verdachten bekend bij de politie, waardoor het doen van betrouwbare uitspraken over de afkomst van deze groep verdachten niet mogelijk is.

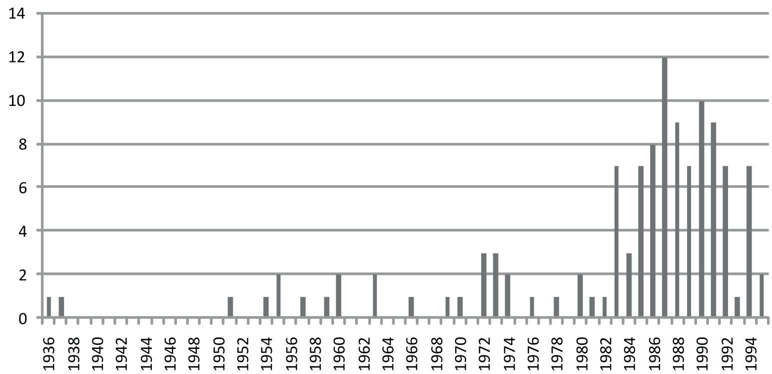
Geconcludeerd kan worden dat de groep verdachten van Nederlandse afkomst en de groep van Marokkaanse afkomst het meest dominant aanwezig zijn in de statistieken. Allochtonen met een niet-westerse afkomst maken 57% procent uit van het totaal aantal verdachten van fysieke ge-

weldsincidenten tegen homoseksuelen. Dit is (iets) hoger dan men zou verwachten op basis van de bevolkingssamenstelling: 51% van de Amsterdammers tot en met 24 jaar is allochtoon van niet-westerse afkomst. Het aandeel verdachten van Marokkaanse afkomst bij geweldsincidenten (36%) is opvallend hoog als in ogenschouw wordt genomen dat in Amsterdam 16% van de jongeren tot en met 24 jaar van Marokkaanse afkomst is.[18] Het even grote aandeel verdachten van Nederlandse afkomst (36%) geeft overigens aan dat ook onder de autochtone bevolking nog grote problemen bestaan met de acceptatie van homoseksualiteit.

3.5.4 Leeftijd

Het gemiddelde geboortejaar van alle verdachten is 1983, het modale geboortejaar is 1987 (komt 12 keer voor) en het mediane geboortejaar is ook 1987 (zie figuur 3.5).[19] Dat wil zeggen dat een typische verdachte tussen de 20 en 25 jaar oud is. Verdachten van verbaal geweld zijn het oudst (gemiddeld uit 1973, terwijl het modale geboortejaar 1983 is), wat onder andere komt doordat het aantal burengeschillen in deze categorie het hoogst is. Verdachten van bedreiging en fysiek geweld zijn het jongst (gemiddeld respectievelijk uit 1987 en 1983, modale geboortejaar respectievelijk 1987 en 1990).

Figuur 3.5 Geboortejaar van de verdachten (alle incidenten)

3.5.5 Stadsdeel

Bij ieder incident hebben we gekeken in welk stadsdeel het heeft plaatsgevonden. De meeste incidenten (41%) zijn in het centrum. 20% van de incidenten gebeurt in Amsterdam-West. Daarnaast zijn Oud-Zuid (13%) en Amsterdam-Oost/Watergraafsmeer (11%) stadsdelen met veel incidenten.

Tabel 3.2 Antihomoseksueel geweld per locatie in Amsterdam

Stadsdeel	Fysiek geweld	Beroving	Bedreiging	Verbaal geweld	Totaal
Centrum	43%	29%	39%	42%	41%
West totaal	24%	12%	11%	24%	20%
- Westerpark	7%	-	3%	6%	5%
- Oud-West	6%	6%	3%	5%	5%
- Slotervaart	4%	6%	3%	4%	4%
- Baarsjes	3%	-	3%	5%	3%
- Bos en Lommer	2%	-	-	3%	1%
- Osdorp	2%	-	-	1%	1%
Oud-Zuid	13%	29%	11%	10%	13%
Oost/WGM	10%	18%	16%	8%	11%
Noord	-	-	3%	8%	3%
Zuidoost	2%	-	5%	3%	2%
Zeeburg	3%	-	5%	1%	2%
Zuideramstel	3%	-	3%	1%	2%
Diemen	-	-	3%	1%	1%
Duivendrecht	2%	-	-	-	0%
Amstelveen	-	6%	-	-	0%
Uithoorn	-	-	-	1%	0%
Onbekend	-	6%	5%	1%	2%

Fysiek geweld tegen homoseksuelen vindt ook verreweg het meest plaats in het centrum (43%) en 24% in Amsterdam-West, met name in stadsdeel Westerpark (7%), Oud-West (6%) en Slotervaart (4%). In Oud-Zuid (13%) en Amsterdam-Oost/Watergraafsmeer (10%) vinden ook geregeld incidenten plaats. Bij gevallen van verbaal geweld is dit in grote lijnen hetzelfde, alleen wordt Amsterdam-Noord daar wat vaker genoemd (8%). Berovingen vinden het meest plaats in het centrum (29%) en in Oud-Zuid (29%). Een gedetailleerd overzicht van de incidenten per stadsdeel is te vinden in tabel 3.2.

3.5.6 Dagen en maanden

We hebben ook onderzocht op welke dagen en in welke maanden de meeste registraties binnenkomen bij de politie. Uit tabel 3.3 blijkt dat de meeste incidenten (52%) in het weekend worden gemeld (vrijdag, zaterdag en zondag). Op maandag is ook een piek te zien (14%), wellicht zijn dat gedeeltelijk aangiftes en meldingen van incidenten die het weekend ervoor zijn gebeurd. Verder worden er veel incidenten op donderdag gemeld (17%), terwijl dinsdag (7%) en woensdag (9%) het rustigst zijn. Vergelijkbare trends zijn te zien als we specifieker kijken naar meldingen van verbaal geweld, bedreiging en fysiek geweld. Bij berovingen is

de piek in het weekend echter minder duidelijk, terwijl de meeste incidenten op donderdag worden gemeld (24%).

Tabel 3.3 Meldingen van antihomoseksueel geweld in Amsterdam per dag

Dag	Fysiek geweld	Beroving	Bedreiging	Verbaal geweld	Totaal
Maandag	15%	12%	5%	15%	14%
Dinsdag	2%	12%	8%	10%	7%
Woensdag	11%	12%	5%	10%	9%
Donderdag	16%	24%	18%	16%	17%
Vrijdag	12%	18%	24%	11%	14%
Zaterdag	31%	18%	21%	24%	25%
Zondag	13%	6%	18%	13%	13%

Het aantal meldingen en aangiftes van antihomoseksueel geweld in Amsterdam heeft een duidelijke piek in de zomermaanden (zie tabel 3.4). Vooral in augustus vinden er veel incidenten plaats (maar liefst 27% van het totaal aantal incidenten in het jaar). Dit is overigens maar deels te verklaren door de Gay Pride die elk jaar in het eerste weekend van augustus wordt gehouden. Het is waarschijnlijker dat het aantal geweldsincidenten dan stijgt, omdat homoseksualiteit in de zomer zichtbaarder is dan in de wintermaanden, aangezien het uitgaansleven zich dan deels naar buiten verplaatst. Het aantal meldingen van berovingen lijkt juist in de winter wat meer te pieken.

Tabel 3.4 Meldingen van antihomoseksueel geweld in Amsterdam per maand

Maand	Fysiek geweld	Beroving	Bedreiging	Verbaal geweld	Totaal
Januari	3%	6%	11%	1%	4%
Februari	5%	6%	5%	5%	5%
Maart	3%	-	-	1%	1%
April	2%	12%	11%	9%	7%
Mei	10%	-	-	4%	5%
Juni	9%	12%	18%	9%	11%
Juli	12%	6%	5%	8%	8%
Augustus	27%	6%	26%	31%	27%
September	7%	12%	13%	15%	12%
Oktober	10%	6%	5%	6%	7%
November	9%	24%	5%	5%	8%
December	3%	12%	-	5%	4%

3.5.7 *Context*

De politiedata stellen ons ook in staat om te kijken in welke context het meeste geweld wordt gepleegd: hoe vaak zijn er incidenten op de bekende homoplaatsen van Amsterdam? En hoe zit het met de incidenten in de woonomgeving en op scholen?

Incidenten in het homo-uitgaansleven

Van alle incidenten vindt 21% plaats in homo-uitgaansgebieden (van de geweldsincidenten is dit 27%). 5% van alle incidenten vindt plaats tijdens het weekend van de Gay Pride, een indicatie van meer geweld op het moment dat de zichtbaarheid van homoseksualiteit toeneemt. De meeste van de incidenten in het homo-uitgaansleven (49%) vinden plaats in de Reguliersdwarsstraat en de direct aangelegen gebieden als het Koningsplein en de Vijzelstraat. 14% gebeurt rond de homogelegenheden op de Zeedijk en de Warmoesstraat, 7% rond de Amstel (inclusief Halvemaansteeg en Rembrandtplein), en nog eens 7% op overige homogerelateerde plaatsen (zoals het Leidseplein en het Homomonument). Tijdens of na afloop van een van de festiviteiten van het weekend van de Gay Pride worden tien incidenten gemeld (23% van alle gevallen in het homo-uitgaansleven in 2007).[20] In 42% van alle gevallen in het homo-uitgaanscircuit is er sprake van fysiek geweld, in 33% van verbaal geweld, in 21% van bedreiging en in 5% van beroving.

Incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen

Een andere plek waar homo's in Amsterdam kwetsbaar zijn is op homo-ontmoetingsplaatsen: negentien incidenten worden hier gemeld (10% van het totaal aantal homogerelateerde incidenten in 2007). In meer dan de helft van de gevallen (53%) betreft dit een melding of aangifte van fysiek geweld. In 26% van de gevallen is er sprake van bedreiging, in 16% van verbaal geweld en in 5% van beroving. De meeste incidenten gebeuren in het Vondelpark (37%, meestal rond het Rosarium), maar ook in het Sarphatipark (31%), de Oeverlanden (21%) en het Oosterpark (11%). Overigens is het aandeel verdachten van Marokkaanse afkomst in deze groep wat lager dan hun aandeel in de totale groep: 55% van de verdachten is Nederlands, 27% Marokkaans en 9% Turks. Het idee dat het vooral Marokkaanse jongeren zijn die antihomoseksueel geweld plegen op homo-ontmoetingsplaatsen wordt dus niet door deze data gesteund.

Incidenten in de woonomgeving

Bij incidenten in de woonomgeving hebben we onderscheid gemaakt tussen incidenten die rond het huis plaatsvinden en incidenten die het

gevolg zijn van een (meestal lang slepend) burenconflict. In 2007 zijn er van beide vijftien geregistreerd bij de politie. Rond de 60% van burenconflicten en treiterijen rond het huis blijven bij verbaal geweld en vernieling: fysiek geweld komt nagenoeg niet voor. Het gemiddelde geboortejaar van verdachten van een burengeschil is 1965, terwijl een gemiddelde verdachte van 'thuistreiterijen' uit 1994 komt. De meeste verdachten in burengeschillen zijn van Nederlandse afkomst (60%), terwijl de grootste groep verdachten van treiterijen rond het huis jongeren van Marokkaanse afkomst zijn (33% tegenover 22% Nederlands).

Incidenten op school

In 2007 komen er vijf meldingen en aangiftes binnen van incidenten op school. Dit gaat in twee gevallen om verbaal geweld en in drie gevallen om bedreiging. Vier keer doet een homoseksuele docent aangifte, een keer is dat een leerling die door zijn klasgenoten wordt gepest vanwege zijn (vermeende) homoseksualiteit.

Concluderend: de locaties van antihomoseksueel geweld

Uit de cijfers blijkt dat een aanzienlijk deel van de incidenten plaatsvindt op typische homoplaatsen zoals het homo-uitgaanscircuit en de homo-ontmoetingsplaatsen (31% van de totale incidenten en 42% van de geweldsincidenten). De percentages wijzen uit dat incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen sneller uitlopen op fysiek geweld dan incidenten in het homo-uitgaanscircuit. Wellicht leidt het feit dat homo-ontmoetingsplaatsen vaak afgelegen liggen en dat daders deze plekken bewust opzoeken ook tot excessiever geweld. Ook het feit dat daar uitingen van homoseksualiteit explicieter zijn, kan hierbij een rol spelen.

Ook in de woonomgeving (burenruzies en incidenten rond het huis) worden er regelmatig incidenten gemeld (15% van de totale incidenten en 3% van de geweldsincidenten).

Opvallend is dat de meeste incidenten op overige plekken gebeuren (54% van de totale incidenten en 55% van de geweldsincidenten), meestal op straat. De meerderheid van de gevallen van antihomoseksueel geweld vindt plaats buiten de bekende plekken voor homoseksuelen.

3.5.8 Overig

Ten slotte nog wat opmerkelijke cijfers. In 4% van de gevallen is degene die aangifte doet een vrouw. Dat betekent dat 96% van de aangiftes van mannen komt.[21] In 2% van de gevallen is de verdachte een vrouw; dit zijn overigens bijna allemaal gevallen van burenruzies. In één geval is er sprake van Marokkaanse meisjes die discriminerende opmerkingen roepen naar een passerend homoseksueel stel en later gesteund worden door een groep Marokkaanse jongens. In 2% van de gevallen geeft de

aangever of melder expliciet aan zelf geen homo te zijn, maar toch het slachtoffer te zijn geworden van antihomoseksueel geweld door bijvoorbeeld het dragen van een roze kledingstuk. In 3% van de gevallen is de verdachte al een bekende van het slachtoffer voordat het incident plaatsvindt. In totaal doen travestieten drie keer aangifte (1% van de gevallen), dit is twee keer vanwege discriminerende opmerkingen en één keer vanwege fysiek geweld.

Noten

1. *Amsterdamse Burgermonitor 2007*, gepubliceerd door de Dienst Onderzoek & Statistiek, gemeente Amsterdam.
2. 'Uitslag EénVandaag-enquête homofobie.' Gepubliceerd op www.coc.nl, 22 augustus 2007.
3. 'Een derde homo's mijdt sport, kerk en beroep om gedoe te voorkomen'. Gepubliceerd op www.gay.nl, 28 februari 2008.
4. 'Uitslag EénVandaag-enquête homofobie.' Gepubliceerd op www.coc.nl, 22 augustus 2007.
5. Het zoeken met vrije zoekwoorden als 'homo', 'flikker', 'lesbisch', 'pot' en 'travestiet' levert veel vervuiling op, wat wil zeggen dat de meeste zoekresultaten niet homogerelateerd zijn. Zo levert het zoeken met 'flikker' ook alle incidenten op waarin iemand 'flikker op' zegt. Los daarvan is 'homo' een veelgebruikt woord dat lang niet alleen voorkomt bij homogerelateerde delicten.
6. Op dit moment is de politie in Nederland bezig met de vervanging van de verschillende regionale systemen door één landelijk registratiesysteem, genaamd Basisvoorziening Handhaving (BVH). Dit systeem zal moderner en gebruiksvriendelijker zijn dan de huidige regionale bedrijfsprocessystemen. Het is echter de vraag of de invoering van dit systeem alle registratieproblemen zal oplossen: dit zal grotendeels afhangen van de wijze waarop homogerelateerde incidenten gecodeerd zullen worden.
7. Het Landelijk Expertise Centrum Discriminatie (LECD) is op dit moment bezig om een landelijk overzicht te krijgen van cijfers van antihomoseksueel geweld. Hiervoor is door het College van Procureurs-Generaal een verzoek uitgedaan aan alle korpsen om alle homogerelateerde aangiften en meldingen van het eerste half jaar van 2008 te registreren en te analyseren. De resultaten van deze landelijke analyse zullen later in 2008 in een rapport worden gepubliceerd.
8. Dit verklaart ook het verschil tussen onze cijfers en die van korpschef Bernhard Welten, die in zijn nieuwjaarstoespraak sprak van 234 gevallen: "We zagen ons vorig jaar helaas geconfronteerd met een aantal opvallende gevallen van agressie tegen homo's. In totaal waren er 234 incidenten, waarvan 79 met geweld".
9. Gezien het feit dat het onderscheid tussen eenvoudige mishandeling en openlijke geweldpleging tegen personen vaak niet duidelijk te maken is, zijn deze twee categorieën hier samengenomen.
10. Onderzoek toont aan dat veel homoseksuele mannen hun homoseksualiteit bewust niet zichtbaar uitdragen om problemen en reacties te voorkomen

(Keuzenkamp et al. 2006, Hekma 2007). Het is dus waarschijnlijk dat veel antihomoseksueel geweld 'voorkomen' wordt door dit aanpassingsgedrag, iets wat op zichzelf al als een onwenselijke situatie gezien kan worden.

11. Jaarverslag Meldpunt Discriminatie Amsterdam 2006-2007, gepubliceerd op www.meldpunt.amsterdam.nl.
12. *Amsterdamse Burgermonitor 2007*, gepubliceerd door de Dienst Onderzoek & Statistiek, gemeente Amsterdam.
13. Van een aantal van deze zes is vooralsnog niet duidelijk of homoseksualiteit daadwerkelijk de belangrijkste aanleiding was; dit wordt nog nader uitgezocht.
14. 'Dittrich geschokt door golf van aanvallen. Homo's doen Amsterdam in de ban', in: *De Telegraaf*, 12 augustus 2007.
15. 'Homophobic Violence on the Rise. Does Germany Have a Problem With Gay Hate Crime?' Gepubliceerd op www.spiegel.de, 7 maart 2008.
16. 'Hate crimes: one in five gay people suffer homophobic attacks.' Gepubliceerd op www.guardian.co.uk, 26 juni 2008.
17. Het aandeel Marokkaanse verdachten is bij incidenten zonder geregistreerde verdachte hoger dan onder de incidenten met geregistreerde verdachte: 42% van de incidenten met fysiek geweld zonder geregistreerde verdachte zouden volgens de slachtoffers van Marokkaanse afkomst zijn en 9% van Noord-Afrikaanse afkomst, tegen 36% bij gearresteerde verdachten. Een reden voor dit verschil zou kunnen zijn dat daders sneller als Marokkaans worden ingeschat vanwege de publieke beeldvorming. Hierdoor kunnen bijvoorbeeld ook jongeren met een Algerijnse, Turkse, Egyptische, Italiaanse, Indonesische of zelfs Nederlandse afkomst als Marokkaans worden aangemerkt.
18. 'Kerncijfers 2007-2008.' Gepubliceerd op www.os.amsterdam.nl.
19. Naast het gemiddelde zijn de modus en de mediaan statistische centrummaten. De modus is de meest voorkomende waarde en de mediaan is de middelste van de naar grootte gerangschikte waarden.
20. Tijdens het weekend van de Gay Pride in 2008 kwamen bij de politie Amsterdam-Amstelland vijf homogerelateerde incidenten binnen: het betrof verbaal geweld (2 incidenten), bedreiging (1 incident) en eenvoudige mishandeling (2 incidenten).
21. Het lage percentage vrouwelijke daders is opvallend. Uit ander onderzoek blijkt dat vrouwen niet zozeer met minder, maar met ander geweld te maken krijgen. Zo zouden lesbische vrouwen vaker worden uitgescholden en bedreigd, terwijl homoseksuele mannen eerder slachtoffer worden van fysiek geweld (zie ook Van Oort 1994).

4 Jongeren in Amsterdam: enquête op middelbare scholen

Onze zoektocht naar de oorzaken en omvang van antihomoseksueel geweld in Amsterdam hebben we zo breed mogelijk opgezet. Volgens politiegegevens zijn verdachten van antihomoseksueel geweld vaak erg jong: 1990 was de meest genoemde geboortedatum, maar er komen ook jongens uit 1994 en zelfs 1995 voor in de politiedossiers. Ook uit eerder onderzoek kwam dit naar voren (zie bijv. Van der Meer 1995, Van San en De Boom 2006). Het onderwijs is een belangrijke omgeving voor jongeren voor de vorming van hun persoonlijkheid en standpunten. Om deze redenen hebben we besloten tot een onderzoek onder scholieren.

Aan scholieren hebben we vragen voorgelegd over hun ervaringen met antihomoseksueel geweld als dader, slachtoffer of getuige, over de mate waarin hun school een homovriendelijk klimaat kent en over hun opvattingen over homoseksualiteit meer in het algemeen.

Scholen waren niet erg bereid om deel te nemen aan dit onderzoek. Veel scholen gaven aan overspoeld te worden door aanvragen van onderzoekers en waren daarom terughoudend met het geven van medewerking. Met behulp van de voorlichtingsgroep van het COC Amsterdam is het toch gelukt om een aantal scholen bereid te vinden mee te werken.

Ook liep er een soortgelijk onderzoek, uitgevoerd door Marijke Metselaar van de afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde aan de Universiteit van Amsterdam.[1] In opdracht van het VIOS (Veilig In en Om School) deed zij een onderzoek onder middelbare scholieren met de vraag of scholieren die zich aangetrokken voelen tot mensen van hetzelfde geslacht meer psychosociale problemen ondervinden dan andere kinderen, en welke factoren daarbij een rol spelen. Om de scholen in Amsterdam niet onnodig te belasten is daarop besloten de twee vragenlijsten samen te voegen.

Vooral door de inzet van onze collega is het gelukt om de vragenlijst uiteindelijk in te laten vullen door 517 scholieren uit 35 klassen van acht verschillende scholen.[2] Het opleidingsniveau van de steekproef is als volgt: 4,6% volgt praktijkonderwijs, 33,5% het vmbo, 7,9% de havo, 23,2% het vwo en 30,8% het gymnasium. De steekproef bestaat uit 223 jongens (43,1%) en 294 meisjes (56,9%) uit de eerste, tweede of derde klas. De gemiddelde leeftijd is 14,02 jaar.

De steekproef is niet geheel representatief voor de populatie scholieren in Amsterdam. Van de Amsterdamse scholieren zit namelijk 38,6% op de havo of het vwo.[3] Dit percentage is in onze steekproef 61,9%. Ook

is de steekproef niet representatief als het gaat om etniciteit: jongeren van autochtoon-Nederlandse afkomst zijn oververtegenwoordigd (55,3% in de steekproef tegenover 39% van alle jongeren tot en met 24 jaar in Amsterdam), en jongeren van Marokkaanse afkomst juist ondervertegenwoordigd (8,5% in de steekproef tegenover 16% van alle jongeren tot en met 24 jaar in Amsterdam).[4] Het aandeel jongeren van Surinaamse, Antilliaanse en Turkse afkomst komt wel goed overeen met de Amsterdamse populatie.

Het is belangrijk om stil te staan bij het feit dat de steekproef niet geheel representatief is voor schooltype en etniciteit. Volgens de Onderwijsinspectie is de homonegativiteit het grootst onder vmbo-leerlingen (Inspectie van het Onderwijs 2007). Eerder al bespraken wij dat allochtone leerlingen over het algemeen homonegatiever zijn dan autochtone (zie 3.1). Daarom zullen de resultaten van onze enquête die betrekking hebben op de homonegativiteit van scholieren waarschijnlijk positiever uitpakken dan in werkelijkheid het geval is.

Om ervoor te zorgen dat onze resultaten verder zo goed mogelijk te generaliseren zijn naar de gehele Amsterdamse scholierenpopulatie, hebben we ons ingezet voor maximale diversiteit in de deelnemende scholen. Er is ruime variatie in stadsdeel (Centrum, Oud-Zuid, Slotervaart, Zuidoost en Oost/Watergraafsmeer), niveau (van vmbo-praktijkschool tot gymnasium) en ‘kleur’ (zo hebben het Westburg College en het Comenius College minder dan 6% autochone leerlingen, terwijl dit aandeel op het Amsterdams Lyceum en het Barlaeus Gymnasium meer dan 50% is).[5]

4.1 Homoseksualiteit op middelbare scholen

Voordat we op de resultaten van de enquête ingaan, geven we eerst een beeld van de problematiek rond homoseksualiteit op middelbare scholen. Hiervoor vormen de jaarlijkse onderwijsverslagen van de Onderwijsinspectie een goed startpunt. Die hebben betrekking op de situatie in geheel Nederland, dus niet enkel op Amsterdam. De inspectie concludeerde in 2002 dat homoseksualiteit een serieus probleem was op middelbare scholen vanwege regelmatige discriminatie van homoseksuele leerlingen en docenten en de taboesfeer rond het onderwerp. Daarom werd besloten met ingang van het schooljaar 2003-2004 toezicht te gaan houden op de manier waarop scholen omgaan met homoseksualiteit. Hoewel de meeste scholen weliswaar enige aandacht besteedden aan homoseksualiteit in het lesprogramma, ontbrak een specifiek en centraal vastgesteld beleid op de meeste scholen (Metselaar 2008: 4).

In de jaarlijkse verslagen van de Onderwijsinspectie staan regelmatig cijfers over incidenten met homoseksuele leerlingen en docenten. De laatste cijfers wijzen uit dat dit soort incidenten op 10% van de vmboscholen voorkomt. Voor havo/vwo-scholen is het laatst bekende percen-

tage 7%. Maar liefst 23% van de vmbo-scholen in de vier grote steden maakt incidenten mee, een stuk vaker dus dan het landelijk gemiddelde. Volgens de Onderwijsinspectie ligt het voor de hand dat deze percentages een te lage inschatting zijn: van de geweldsincidenten zouden met name homogerelateerde vaak niet gemeld worden (Metselaar 2008: 5). Onze cijfers wijzen uit dat in 2007 vijf homogerelateerde incidenten op scholen werden gemeld bij de politie. Het is te verwachten dat slechts in extreme gevallen contact wordt gezocht met de politie en dat dit cijfer dus geen goede indruk geeft van de problematiek op scholen.

4.2 Psychosociale problemen van Amsterdamse scholieren met 'SSA'

Het onderzoek van onze collega Marijke Metselaar in opdracht van het VIOS heeft waardevolle resultaten opgeleverd die ook voor dit onderzoek interessant zijn. Vandaar dat we beginnen met een korte samenvatting van haar bevindingen. Het onderzoek bestaat uit twee deelstudies die hier beide besproken zullen worden.

De eerste deelstudie heeft als doel te onderzoeken wat er volgens een grote verscheidenheid aan actoren in het onderwijsveld gedaan moet worden tegen het pesten van jongeren die van de heteroseksuele norm afwijken, om zo psychosociale problemen te voorkomen. De actoren zijn eensgezind: ze geven allen aan dat er veel ruimte ligt om een positiever schoolklimaat ten opzichte van homoseksualiteit te creëren, bijvoorbeeld door meer aandacht te geven aan seksuele diversiteit en omgangsvormen. De uitvoering van projecten verloopt evenwel erg rommelig: verschillende instanties hebben allerlei projecten en lespakketten gelanceerd, die bovendien niet sterk van elkaar verschillen. Door een ernstig gebrek aan harmonisatie en samenwerking zijn de projecten minder effectief dan ze zouden kunnen zijn. Ook wordt er weinig onderzoek gedaan naar de effecten van de verschillende projecten, waardoor niet duidelijk is welke weg het beste ingeslagen kan worden (Metselaar 2008).

De tweede deelstudie is meer kwantitatief van aard en heeft als doel te onderzoeken welke beschermende factoren in de schoolcultuur een buffer zijn tegen het ontstaan van psychosociale problemen bij jongeren die zich aangetrokken voelen tot mensen van hetzelfde geslacht. Van de 517 jongeren zijn 57 (11%) geclassificeerd als 'jongeren met SSA', waarbij SSA staat voor 'same-sex attraction'. Zij gaven op de vraag "Voel je je seksueel aangetrokken tot iemand van hetzelfde geslacht?" het antwoord "heel vaak", "vaak", "regelmatig" of "soms". De deelstudie laat een verschil zien tussen de jongeren met SSA en de jongeren zonder deze gevoelens als het gaat om psychosociaal welbevinden. De eerste groep heeft minder zelfvertrouwen en levenstevredenheid en meer angst, slaapproblemen, woede, wantrouwen en somatische klachten. Uit de resultaten komt verder naar voren dat aandacht voor cultureel pluralisme,

het consequent naleven en het duidelijk maken van regels en opvattingen en een homovriendelijk klimaat op school een gunstig effect hebben op het psychosociale welbevinden van jongeren met SSA (Metselaar 2008).

4.3 Een homovriendelijk klimaat?

In de rest van dit hoofdstuk zetten we de resultaten uiteen van onze enquête. Ook in onze enquête is de groep met SSA ongeveer 11%. Van de ondervraagde jongens geeft 89,2% aan "nooit" romantische en/of seksuele gevoelens te hebben voor iemand van hetzelfde geslacht, bij de meisjes is dit 88,7%. Van de jongens geeft 3,6% aan "vooral" of "alleen op jongens" te vallen; van de meisjes geeft 5,5% aan "vooral" of "alleen op meisjes" te vallen. 2,7% van de jongens zegt op zowel jongens als meisjes te vallen, bij de meisjes is dit percentage 1,4%. 5% van de jongens en 5,2% van de meisjes zegt het niet te weten.

We hebben de scholieren ten eerste gevraagd naar het al dan niet homovriendelijke klimaat van hun school. De constatering van de Onderwijsraad dat er op de meeste scholen in lessen aandacht wordt besteed aan homoseksualiteit (zie 4.1) wordt niet door onze data ondersteund. Maar liefst 61,3% van de jongeren geeft aan dat er binnen de lessen geen aandacht is voor homoseksualiteit. 25,3% geeft aan dat dit er slechts "een beetje" is, terwijl 13% aangeeft dat deze aandacht er wel is.

Het percentage scholieren dat aangeeft op school voorlichting te hebben gekregen over homoseksualiteit door homoseksuele mannen of vrouwen is ook laag: 13,9% heeft deze voorlichting gehad, 86,1% niet. 81,7% van de scholieren geeft aan dat er op school (bijvoorbeeld op de prikborden) geen informatie te vinden is over homojongerengroepen. Volgens 37,4% van de leerlingen zeggen docenten er niets van als andere scholieren homo's of lesbiennes uitschelden. 28,3% geeft aan dat docenten zelf wel eens grappen maken over homoseksuele mannen of lesbische vrouwen; 54% geeft aan dat er volgens hen op school geen vertrouwenspersoon is voor homoseksuele leerlingen. Concluderend kunnen we stellen dat er op Amsterdamse scholen geen sprake is van een homovriendelijk klimaat.

4.4 Homogerelateerd pesten en schelden

We hebben ook onderzocht in hoeverre de scholieren in Amsterdam het slachtoffer worden van seks- of homogerelateerd pesten. Op de vraag "Hoe vaak is het voorgekomen in het afgelopen half jaar dat leerlingen opmerkingen of grapjes over seks naar je of over je maakten?" antwoordt 55,8% van de meisjes en 40,9% van de jongens "nooit". 21,1% van de jongens en 11,6% van de meisjes geeft aan dat dit "vaak" of "heel vaak"

is voorgekomen. Jongens geven ook aan dat vaker seksuele roddels over ze verspreid worden: 5% geeft aan dat dit "vaak" of "zeer vaak" is gebeurd in het afgelopen half jaar, bij de meisjes is dit percentage slechts 1,6%. Dit is opvallend laag, omdat meisjes berucht zijn om pesten.

Opvallende verschillen tussen jongens en meisjes komen aan het licht als we vragen hoe vaak ze in het afgelopen half jaar zijn uitgescholden voor 'homo', 'mietje', 'flikker', 'lesbo' of 'pot'. Waar 81,9% van de meisjes aangeeft dat dit "nooit" gebeurd is, is dit bij de jongens slechts 46,3%. Van de jongens geeft maar liefst 21,7% aan dat dit "soms", "vaak" of "heel vaak" is gebeurd; bij de meisjes is dit 13,5%.

We hebben de scholieren ook gevraagd wie homogerelateerde scheldwoorden tegen hen gebruiken. Van de jongens geeft 45,8% aan weleens zo uitgescholden te zijn door een vriend, 52,2% door een klasgenoot, 37,9% door een andere leerling op school, 42,1% door iemand die ze niet mogen, 26,6% door iemand op de sportvereniging, 24,1% door iemand op straat en 22,3% door iemand thuis.

Uit ander onderzoek blijkt ook dat 'homo' (en al zijn vertalingen, zoals 'zemmel' (Marokkaans), 'ibne' (Turks) en 'battieboy' (straattaal)) een veelgebruikt scheldwoord is waarvan het gebruik vaak niet wordt gecorrigeerd. "Als een school de gestelde regels en opvattingen niet consequent naleeft en duidelijk maakt, geven ze eigenlijk de boodschap dat het niet erg is dat er gescholden wordt en staat de school een onveilig klimaat tegenover homoseksualiteit toe" (Metselaar 2008: 30).

4.5 Ervaringen met homogerelateerd geweld

In de enquête vroegen we de scholieren naar hun ervaringen met antihomoseksueel geweld. We vroegen ze of ze weleens getuige zijn geweest van antihomoseksueel geweld of dreigingen daarmee, of ze zelf weleens een homoseksueel hebben bedreigd en of ze zelf weleens slachtoffer zijn geweest van antihomoseksueel geweld. 12,1% geeft aan er weleens getuige van te zijn geweest (53,7% van hen is een jongen), 3,8% geeft aan weleens zelf een homoseksueel te hebben bedreigd of aangevallen (70,6% van deze daders is van het mannelijke geslacht) en 3,1% geeft aan zelf het slachtoffer te zijn geweest van antihomoseksueel geweld (71,4% een jongen). De afkomst van de scholieren die aangaven weleens getuige, dader of slachtoffer te zijn geweest staat weergegeven in tabel 4.1.

Negen scholieren die aangaven slachtoffer te zijn geweest vulden het tekstvak in. "Ik word vaak gedreigd, omdat ik als jongen lang haar heb." Een ander: "Was bij mij in de buurt, ik werd bedreigd door twee grote Surinamers, anders zouden ze me dood maken". Weer een ander gaf aan geslagen te zijn "door leerlingen, op school." En een jongen gaf aan "op school" bedreigd te worden: "door de halve school, omdat ik 'anders' ben".

Tabel 4.1 Afkomst van scholieren met ervaring met antihomoseksueel geweld

Afkomst scholier	Getuige (52 scholieren)	Dader (16 scholieren)	Slachtoffer (12 scholieren)
Nederlands	63,5%	43,8%	41,7%
Surinaams	11,5%	25,0%	33,4%
Marokkaans	5,7%	12,4%	0 %
Antilliaans	3,8%	6,2%	8,3%
Turks	1,9%	6,2%	8,3%
Anders	13,5%	6,2%	8,3%

De scholieren hadden de mogelijkheid om na elke geweldsvraag een open tekstvak in te vullen, waarin ze konden aangeven wat er precies was gebeurd. Van de scholieren die zelf weleens geweld hadden gebruikt hebben acht dit vak ingevuld. Een jongen schreef: “Een homo. Ik zei ik slacht je, je moet in stukjes.” Een ander: “Ik sloeg mijn broertje. Want dat kan gewoon echt niet.” Een derde vulde in: “Een homofiele man kwam naar me toe en begon te flirten en raakte me aan en toen gaf ik een klap als reactie.”

4.6 Opvattingen over homoseksualiteit

In de enquête zijn verschillende vragen opgenomen met als doel inzicht te krijgen in de opvattingen van Amsterdamse scholieren over homoseksualiteit. Aan bod komen de algemene acceptatie van homoseksualiteit, de acceptatie van homoseksualiteit in de nabijheid van de scholier, de acceptatie van verschillende uitingsvormen van homoseksualiteit en opvattingen van scholieren over de oorzaken van homoseksualiteit.

4.6.1 Algemene acceptatie van homoseksualiteit

Naar de algemene acceptatie van homoseksualiteit onder Amsterdamse scholieren is gevraagd door middel van stellingen die veelal eerder zijn gebruikt bij monitoring van sociale acceptatie van homoseksualiteit. De resultaten staan in tabel 4.2.

Door middel van statistische berekeningen hebben we gekeken of er anders wordt gedacht over homoseksualiteit door verschillende groepen scholieren.[6] We vinden nauwelijks verschillen tussen de opvattingen van de scholieren in de SSA-groep en de andere scholieren. Slechts bij één stelling is er een significant verschil: scholieren in de SSA-groep vinden twee in het openbaar zoenende mannen minder vies dan de anderen

Tabel 4.2 Algemene acceptatie van homoseksualiteit.

De afkortingen in de kolom 'SIG' geven aan of jongens ('JO') of meisjes ('ME') negatiever denken over homoseksualiteit, en welke groepen significant negatiever over homoseksualiteit denken dan de leerlingen van Nederlandse afkomst ('TU' is Turks, 'MA' is Marokkaans, 'SU' is Surinaams, 'AN' is Antilliaans).[1] Twee streepjes (–) betekenen dat er voor deze groep geen significante verschillen zijn gevonden

	(helemaal) eens	neutraal	(helemaal) oneens	*Sig* < .05
Lesbische vrouwen moeten hun leven kunnen leiden zoals ze dat zelf willen.	79,8%	8,0%	12,2%	–, TU, MA, SU, –
Homoseksuele mannen moeten hun leven kunnen leiden zoals ze dat zelf willen.	73,6%	8,2%	18,1%	JO, TU, MA, SU, –
Als een meisje merkt dat ze lesbisch is, moet ze proberen daartegen te vechten.	11,3%	10,0%	78,6%	–, TU, MA, SU, AN
Als een jongen merkt dat hij homo is, moet hij proberen daartegen te vechten.	16,8%	10,2%	73,0%	JO, TU, MA, SU, AN
Ik vind seks tussen twee vrouwen afschuwelijk.	10,6%	17,6%	71,8%	–, –, MA, –, –
Ik keur seks tussen twee mannen af.	24,7%	12,1%	63,1%	JO, –, MA, SU, –
Lesbische vrouwen zijn geen echte vrouwen.	8,7%	10,5%	80,9%	–, TU, MA, SU, –
Homoseksuele mannen zijn geen echte mannen.	18,6%	11,5%	70,0%	JO, –, MA, SU, –
Seks tussen twee vrouwen is niet natuurlijk.	19,7%	15,5%	64,9%	–, TU, MA, SU, AN
Mannelijke homoseksualiteit gaat tegen de natuur in.	21,8%	18,5%	59,6%	JO, TU, MA, SU, –
Ik vind het vies als twee vrouwen in het openbaar zoenen.	24,4%	24,2%	51,3%	ME, TU, MA, SU, –
Ik vind het vies als twee mannen in het openbaar zoenen.	46,2%	21,0%	32,9%	JO, –, MA, SU, –
Ik vind het vies als een man en een vrouw in het openbaar zoenen.	7,8%	12,9%	79,3%	–, TU, MA, –, –
Lesbische vrouwen vind ik bedreigend.	8,2%	7,8%	84,0%	–, –, MA, SU, –
Homoseksuele mannen vind ik bedreigend.	13,9%	9,5%	76,6%	–, –, MA, SU, –

[1] Voor het bepalen van de afkomst is het antwoord op de vraag "Wat is je culturele achtergrond?" gebruikt, met als antwoordcategorieën 'Nederlands', 'Nederlands-Turks', 'Nederlands-Marokkaans', 'Nederlands-Surinaams', 'Nederlands-Antilliaans', 'Turks', 'Marokkaans', 'Surinaams', 'Antilliaans' en 'Anders'. Voor de t-tests zijn de groepen samengevoegd tot vijf ('Nederlands', 'Turks', 'Marokkaans', 'Surinaams', 'Antilliaans').

(26% van de scholieren in de SSA-groep geeft aan dit vies te vinden, tegenover 48,4% van de overige scholieren). Andere verschillen komen in statistische tests waarschijnlijk niet aan de oppervlakte, doordat de SSA-groep met 57 scholieren klein is.

Wel vinden we veel verschillen tussen jongens en meisjes. Bij 7 van de 15 stellingen zijn jongens negatiever over homoseksualiteit dan meisjes. Bij slechts één stelling is dit andersom: meisjes geven vaker aan het vies te vinden om twee vrouwen met elkaar te zien zoenen dan jongens.

Ook zijn er verschillen tussen Nederlandse scholieren en scholieren met een andere achtergrond. Marokkaanse scholieren zijn bij elke stelling negatiever over homoseksualiteit dan de Nederlandse groep, Surinaamse scholieren zijn bij 13 van de 15 negatiever, Turkse bij 9 van de 15 en Antilliaanse bij 3 van de 15. Overigens is het aantal Antilliaanse scholieren erg laag in onze steekproef (9 scholieren), waardoor er voor deze groep minder snel significante verschillen zullen worden gevonden dan bij de andere groepen.

We hebben weinig significante verschillen gevonden tussen de opvattingen van Turken, Marokkanen en Antillianen onderling, wat ook deels te maken heeft met de grootte van de steekproef.[7]

4.6.2 Acceptatie van homoseksualiteit in de nabijheid

De meeste scholieren (72,3%) geven aan geen openlijk homoseksuele of lesbische leerlingen op school te kennen. Dit percentage is bij jongens en meisjes nagenoeg even groot. De meesten kennen echter wel een openlijke homo of lesbienne buiten school: 38,6% van de jongens zegt zo iemand niet te kennen, bij meisjes is dat 28,4%.

Tabel 4.3 Acceptatie van vrouwelijke homoseksualiteit door meisjes en mannelijke homoseksualiteit door jongens in de nabijheid

	(zeker) wel	misschien wel / misschien niet	(zeker) niet
Vriendschap met haar sluiten.	41,4%	43,1%	15,8%
Laten merken dat ze van me af moet blijven.	38,6%	29,7%	31,7%
Samen huiswerk maken.	42,9%	34,4%	22,6%
In de pauze naast haar zitten.	51,2%	30,9%	17,9%
Samen op werkweek een kamer delen.	33,8%	30,1%	36,2%
Vriendschap met hem sluiten.	22,5%	48,5%	29,0%
Laten merken dat hij van me af moet blijven.	61,6%	23,6%	14,8%
Samen huiswerk maken.	16,7%	43,8%	39,4%
In de pauze naast hem zitten.	24,8%	37,1%	38,1%
Samen op werkweek een kamer delen.	15,2%	30,5%	54,2%

Vervolgens hebben we de scholieren gevraagd wat ze zouden doen in het geval een van hun klasgenoten homoseksueel blijkt te zijn. Bij de meisjes werd de vraag gesteld wat ze zouden doen als een van hun klasgenoten lesbisch blijkt te zijn, bij jongens wat ze zouden doen als een van hun klasgenoten homo blijkt te zijn. De resultaten staan in tabel 4.3.

Uit de resultaten blijkt dat homoseksualiteit een groter probleem wordt voor de scholieren als deze dichterbij komt. Vooral de jongens lijken huiverig om contact te zoeken met een homoseksuele klasgenoot: 29% wil bij voorbaat geen vriendschap met hem sluiten, 39,4% wil niet samen huiswerk maken, 38,1% wil niet in de pauze naast hem zitten. Bovendien laat 61,6% hem merken dat hij zijn handen thuis moet houden en 54,2% geeft bij voorbaat aan niet met een homo een kamer te delen op een werkweek.

Uit onze berekeningen blijkt dat allochtone leerlingen meer problemen hebben met homoseksualiteit in de nabijheid dan Nederlandse leerlingen. Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse scholieren zouden minder snel vriendschap sluiten, huiswerk maken, tijd in de pauze doorbrengen of samen op werkweek een kamer delen met een homoseksuele leerling dan Nederlandse leerlingen. Turkse scholieren zouden alleen minder snel een kamer delen met een homoseksueel dan Nederlandse scholieren.

4.6.3 Acceptatie van verschillende uitingsvormen van homoseksualiteit

Hebben jongeren iets tegen homoseksualiteit in het algemeen, of gaat het meer om het feit dat de homoseksueel een andere genderrol aanneemt dan ze gewend zijn? Om dit te onderzoeken hebben we de scholieren een viertal cases voorgelegd. In elke case wordt heel kort een leeftijdsgenoot voorgesteld aan de scholieren. In de cases voor de jongens zijn deze vier leeftijdsgenoten mannelijk, in de cases voor de meisjes van het vrouwelijke geslacht. Er wordt verteld hoe deze leeftijdsgenoot zich kleedt en gedraagt, welke sport zij of hij doet, en of zij of hij op jongens of op meisjes valt. Vervolgens wordt de scholieren gevraagd in hoeverre ze deze persoon zouden accepteren ("helemaal niet", "niet", "neutraal", "wel", "helemaal wel"). In iedere case wordt gevarieerd met seksuele voorkeur (homo en hetero) en genderrol (mannelijk en vrouwelijk) van de voorgestelde persoon. De resultaten staan weergegeven in tabel 4.4.

Ook meisjes accepteren sneller een vrouwelijke (77,1%) dan een mannelijke (66,1%) lesbienne. De afkeer voor een van de norm afwijkende genderrol is echter niet zo groot als bij de jongens: een mannelijk heteroseksueel meisje zouden zij veel sneller accepteren (76%) dan een mannelijk lesbisch meisje (66,1%).

Tabel 4.4 Acceptatie van seksuele voorkeur en genderrollen

	(helemaal) wel	neutraal	(helemaal) niet
Jessica: vrouwelijk en hetero	87,6%	6,8%	5,6%
Jenny: vrouwelijk en lesbisch	77,1 %	13,7%	9,2%
Merel: mannelijk en hetero	76,0%	16,3%	7,7%
Marie: mannelijk en lesbisch	66,1 %	20,0%	13,8%
Frank: mannelijk en hetero	85,1 %	8,0%	7,0%
George: mannelijk en homo	53,5%	26,0%	20,5%
Steve: vrouwelijk en hetero	41,5%	36,5%	22,5%
Mark: vrouwelijk en homo	40,3%	27,9%	31,8%

Uit de resultaten blijkt opnieuw vooral een sterk effect bij de jongens. Waar een meerderheid van de jongens (53,5%) nog aangeeft een mannelijke homo te accepteren, geeft slechts 40,3% aan een vrouwelijke homo te accepteren. Een vrouwelijke heterojongen wordt door nagenoeg even weinig scholieren geaccepteerd (41,5%): vooral vrouwelijk gedrag is een probleem voor jongens. Overigens zijn de jongens duidelijk verward als wordt gevraagd of zij een vrouwelijke maar wel heteroseksuele jongen zouden accepteren: de middencategorie 'neutraal' wordt nergens zoveel gekozen als bij die vraag.

Als we naar de opvattingen per bevolkingsgroep kijken, komen interessante verschillen aan het licht. De Nederlandse scholieren hebben minder moeite met homoseksuelen die een traditionele genderrol aannemen (dus een homo die zich mannelijk gedraagt of een lesbienne die zich vrouwelijk gedraagt) dan met heteroseksuelen die een afwijkende genderrol aannemen (dus een heteroman die zich vrouwelijk gedraagt en een heterovrouw die zich mannelijk gedraagt). Hieruit blijkt dat de Nederlandse scholieren meer moeite hebben met wisselende genderrollen dan met een homoseksuele voorkeur als zodanig, terwijl Marokkaanse en Turkse scholieren vooral moeite hebben met de homoseksuele voorkeur. Interessant hierbij is dat Marokkaanse scholieren de enigen zijn die Jenny en George minder snel zouden accepteren dan Marie en Mark. Dat wil zeggen dat ze een vrouwelijke lesbienne en een mannelijke homo minder snel accepteren dan een mannelijke lesbienne en een vrouwelijke homo. Het lijkt er dus op dat Marokkaanse scholieren de voorkeur geven aan homoseksuelen aan wie je kan 'zien' dat ze homo of lesbisch zijn door afwijkend gendergedrag boven homoseksuelen aan wie je het niet kunt zien. Ze voelen zich kennelijk minder bedreigd in hun eigen genderidentiteit door stereotiepe homoseksuelen.

4.6.4 Oorzaken van homoseksualiteit

In de enquête werd ten slotte ook nog gevraagd naar wat volgens de jongeren de oorzaak is van homoseksualiteit (zie tabel 4.5). 65,7% van de scholieren geeft aan dat iemand homo of lesbienne is, omdat hij of zij daarvoor kiest.[8] Daartegenover denkt 33,4% van de scholieren dat homoseksualiteit aangeboren is. De andere verklaringen voor homoseksualiteit krijgen weinig steun, hoewel de opvoeding en het omgaan met homo's en lesbiennes nog redelijk vaak genoemd worden.

Tabel 4.5 Waarschijnlijkheid van de oorzaken van homoseksualiteit volgens Amsterdamse scholieren. "Iemand is homo of lesbienne..."

	(helemaal) mee eens	mee eens/ mee oneens	(helemaal) mee oneens
Omdat hij of zij zo geboren is.	33,4%	20,4%	46,2%
Door de opvoeding van zijn of haar ouders.	12,9%	23,7%	63,5%
Omdat hij of zij met veel homo's en lesbiennes omgaat.	12,6%	23,6%	63,6%
Doordat hij te veel omgaat met vrouwen.	11,5%	17,1%	71,3%
Doordat zij te veel omgaat met mannen.	7,3%	18,4%	74,2%
Doordat hij of zij seksueel misbruikt is.	7,7%	19,5%	72,8%
Omdat hij of zij daarvoor kiest.	65,7%	14,9%	19,1%

Statistische tests wijzen uit dat scholieren van verschillende afkomst anders denken over de oorzaak van homoseksualiteit. Turkse, Marokkaanse en Surinaamse scholieren denken minder vaak dan Nederlandse scholieren dat homoseksualiteit is aangeboren. Surinaamse scholieren denken vaker dan Nederlandse scholieren dat vrouwen lesbisch worden, omdat ze te veel omgaan met mannen, en dat mensen homoseksueel worden door seksueel misbruik. Marokkaanse scholieren denken vaker dan Nederlandse scholieren dat je homoseksueel wordt door veel met homo's en lesbiennes om te gaan.

Noten

1. Marijke Metselaar werd bij haar onderzoek begeleid door dr. Henny Bos.
2. De Amsterdamse scholen die hebben deelgenomen zijn: Westburg College (vmbo-school in Overtoomse Veld, Slotervaart), Wellantcollege Linnaeus (vmbo-school in Oost/Watergraafsmeer), Zuiderlicht College (vmbo-school in De Pijp, Oud-Zuid), Comenius Lyceum (havo/vwo-school in Overtoomse Veld, Slotervaart), Barlaeus College (gymnasium in het centrum), De Dreef

(vmbo-school in Zuidoost) en het Amsterdams Lyceum (vwo-school in Oud-Zuid). De vragenlijst is bovendien afgenomen op het Comenius College, een christelijke scholengemeenschap (vmbo/havo/vwo) in Hilversum.

3. In Amsterdam was de verdeling over de verschillende typen voortgezet onderwijs in het schooljaar 2006/2007 als volgt: AVO/gemengde brugklassen 16,9%, LWOO 15,1%, vmbo 24,8%, havo 14,0%, vwo 24,6%, praktijkonderwijs 4,7%. Afkomstig van de Dienst Onderzoek & Statistiek, gemeente Amsterdam.
4. Cijfers over de herkomst van jongeren in Amsterdam afkomstig van de Dienst Onderzoek & Statistiek, gemeente Amsterdam.
5. Informatie over de etnische afkomst van de leerlingen afkomstig uit de *Scholengids 2008* van *Het Parool*.
6. Om verschillen te bepalen is in dit hoofdstuk elke keer gebruikgemaakt van een t-test met een significantieniveau van = 0,05.
7. Surinamers blijken bij drie stellingen wel significant positiever te antwoorden dan Marokkanen ("Seks tussen twee vrouwen is niet natuurlijk", "Lesbische vrouwen zijn geen echte vrouwen" en "Homoseksuele mannen moeten hun leven kunnen leiden zoals ze het zelf willen") en bij één stelling positiever dan Turken ("Lesbische vrouwen zijn geen echte vrouwen").
8. Waarschijnlijk bedoelen veel scholieren hiermee dat men de vrijheid zou moeten hebben om hierin een keuze te maken.

5 Risicojongeren: focusgroepen

In het vorige hoofdstuk werd een beeld geschetst van de opvattingen over homoseksualiteit en de ervaringen met antihomoseksueel geweld onder Amsterdamse middelbare scholieren. In dit hoofdstuk zetten we de resultaten uiteen van focusgroepsgesprekken met door ons geselecteerde 'risicogroepen', als het gaat om antihomoseksueel geweld. Deze groepen worden als risicovol beschouwd qua homovijandigheid op basis van de verwachtingen die voortvloeien uit het theoretische kader (zie hoofdstuk 2), of op basis van eerder onderzoek en berichtgeving over mogelijke daders van antihomoseksueel geweld.

Een focusgroep is een vorm van kwalitatief onderzoek waarbij een groep mensen wordt gevraagd naar hun houdingen ten aanzien van een bepaald onderwerp. Voor deze focusgroepen is een lijst met onderwerpen opgesteld. Deze onderwerpen werden aan de orde gesteld in een interactieve groepssetting waarbij het de bedoeling was dat er zoveel mogelijk een 'natuurlijk' gesprek ontstaat. Hierbij mogen de deelnemers dus bijvoorbeeld ook met elkaar praten.

De focusgroepen bestonden uit ongeveer vijf mannelijke deelnemers die in een bepaald opzicht als een homogene groep beschouwd kunnen worden, wat wil zeggen dat ze zich met elkaar verbonden voelen door een gedeeld groepskenmerk. In totaal hebben we acht gesprekken gehouden met zeven verschillende groepen. Het gaat om straatjongeren van Turkse, Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse afkomst, Ajaxsupporters, leden van het Korps Mariniers, en corporale studenten. Met Marokkaanse jongeren hebben we twee verschillende focusgroepen gehouden. In tabel 5.1 is een overzicht te vinden van de focusgroepen, van de instanties die het contact hebben geregeld en wat de motivatie was om juist deze groepen te selecteren.

5.1 Op zoek naar deelnemers

Alleen al de zoektocht naar focusgroepen leverde ons interessante inzichten op over de positie van homoseksualiteit in bepaalde groepen in Amsterdam. Het vergde enorme inspanningen om jongeren te werven voor de focusgroepen. Homoseksualiteit bleek niet alleen moeilijk te liggen bij de jongeren zelf, maar net zo goed bij de leiding van de verenigingen en buurthuizen die we benaderden.

Om straatjongeren te vinden hebben we contact gezocht met meer dan vijftien jongerenverenigingen en buurthuizen in Amsterdam. Over

Tabel 5.1 Geselecteerde focusgroepen, instanties en motiveringen

Groep (Code)	Instantie	Motivering
Turkse straatjongeren (FG01/TU)	Jongerencentrum MGT (Bos en Lommer)	Uit onderzoek blijkt dat Turken van zowel de eerste als de tweede generatie de meest homonegatieve houding hebben van alle allochtonen (Keuzenkamp et al. 2006: 51).
Marokkaanse straatjongeren (FG02/MA, FG03/MA)	Jongerencentrum TeC (Slotervaart) Jongerencentrum Argan (Oud-West)	Uit de politiecijfers van 2007 blijkt dat Marokkaanse jongens oververtegenwoordigd zijn als daders van antihomoseksueel geweld (zie hoofdstuk 3). In de media worden regelmatig incidenten beschreven.
Surinaamse straatjongeren (FG04/SU)	Jongerencentrum Swazoom (Zuidoost)	Ook Surinaamse jongeren staan bekend als een groep die homonegatiever is dan de autochtone jeugd (Keuzenkamp et al. 2006: 51).
Antilliaanse straatjongeren (FG05/AN)	Tha Spot Jongerenplaza (Zuidoost)	De overweging om een Antilliaanse focusgroep te houden is vergelijkbaar als bij de Surinaamse focusgroep. Overigens komen er geen Antillianen voor in de dadergegevens over 2007 (zie hoofdstuk 3).
Ajaxsupporters (FG06/AJ)	Stichting Axios	Voetbalsupporters van Ajax zijn in belangrijke mate autochtoon en in deze groepen is mannelijkheid en status belangrijk. Het voetbalstadion kan onder andere door de spreekkoren als homo-onvriendelijke plek worden aangewezen. Zowel in binnen- als buitenland zijn incidenten bekend waarbij voetbalsupporters homo's hebben aangevallen.[1]
Korps Mariniers (FG07/MI)	Stichting Homoseksualiteit & Krijgsmacht	De cultuur van de Krijgsmacht staat bekend als een machocultuur die als hiërarchisch, blank, mannelijk en gesloten wordt beschreven, en waarin homoseksualiteit vaak als een zwakte wordt gezien (Keuzenkamp et al. 2006: 217). In 2007 vonden er in Nederland in korte tijd twee homogerelateerde incidenten plaats met militairen.[2]
Corporale studenten (FG08/ST)	Jongeheerenborrel	Homoseksualiteit is ook onder sommige groepen hoogopgeleide jongeren een probleem, zoals onder leden van de meer corporale studentenvereniging.[3] In het verleden zijn er antihomoseksuele geweldsincidenten geweest tijdens ontgroeningen. In deze focusgroep vertellen homoseksuele studenten over hun ervaringen met verenigingen.

[1] Volgens onderzoeker Ramón Spaaij, die promoveerde op voetbalhooliganisme, lijkt dit in Nederland minder het geval dan in het buitenland. De laatste bekende incidenten stammen uit de jaren negentig, toen leden van de harde kern van Feyenoord met enige regelmaat homo's in elkaar sloegen in het Kralingse Bos na een wedstrijd.

[2] 'Militairen molesteren zes homo's.' Gepubliceerd op www.ad.nl, 26 juni 2007.

[3] 'Homoseksualiteit bij de traditionele studentenverenigingen. "Bij de ontgroening verzwijg je het"', in: *Universiteitskrant Groningen*, maart 2002.

het algemeen bleken deze niet bereid om mee te werken, wat in de meeste gevallen te maken had met het onderwerp. We kregen meer dan eens te horen dat homoseksualiteit te moeilijk zou liggen voor de jongeren. In een geval zei een jongerenvereniging “het risico niet te willen lopen” de vertrouwensband met de jongeren te beschadigen en weigerde daarom medewerking te verlenen. In een geval waarbij de leiding wel bereid was mee te werken, werd meteen aangegeven dat het weinig zin heeft om zoiets te organiseren, “omdat de jongeren dan toch niet komen opdagen”. Verreweg de meeste jongeren die via buurthuizen en jongerenverenigingen werden benaderd bleken echter wel degelijk bereid deel te nemen.

Ook het werven van Ajaxsupporters ging moeizaam. Ajax zelf wilde na een roerige periode van supportersrellen niet geassocieerd worden met het onderwerp antihomoseksueel geweld en weigerde medewerking. Stichting Axios, een supportersproject dat als doel heeft om het voetbalvandalisme onder Ajaxsupporters te verminderen, was aanvankelijk ook huiverig. Uiteindelijk konden we hen overtuigen mee te werken en met hun hulp kon uiteindelijk een vijftal Ajaxsupporters geworven worden.

Vele pogingen om een focusgroep te organiseren met leden van de Nederlandse krijgsmacht liepen vast in bureaucratie of door een gebrek aan bereidwilligheid. Gelukkig konden wij rekenen op de steun van Stichting Homoseksualiteit en Krijgsmacht (SHK). Dankzij hun inzet is het gelukt om vijf jongemannen van het Korps Mariniers bereid te vinden deel te nemen.

De enige focusgroep die zonder problemen georganiseerd kon worden was die met homoseksuele corpsstudenten. In samenwerking met de *Jongeheerenborrel*, een maandelijkse borrel in Amsterdam voor voornamelijk corporale homoseksuele studenten, vonden wij vrij eenvoudig vijf jongens die bereid waren mee te werken.

De deelnemers aan de focusgroepen

We hebben de verenigingen die meewerkten aan onze focusgroepen met allochtone jongeren gevraagd vooral op zoek te gaan naar ‘hangjongeren’, jongeren dus die veel tijd met elkaar doorbrengen op straat of in jongerencentra. Dit is over het algemeen goed gelukt. De Marokkaanse, Surinaamse en Antilliaanse jongens bleken over het algemeen laagopgeleid; bij de Turkse focusgroep was het aandeel hoogopgeleide jongeren wat hoger.

De deelnemers aan de focusgroep met Ajaxsupporters maken allen deel uit van de bekende supportersgroep *Vak 410*. Deze naam is ontleend aan het supportersvak in de Amsterdam ArenA met hetzelfde nummer waar de leden van de supportersgroep te vinden zijn. *Vak 410* bestaat uit een tamelijk grote en goed georganiseerde groep fanatieke supporters met een ‘Zuid-Europese voetbalbeleving’. Ze willen de tegenpartij imponeren door middel van grootse sfeeracties met bijvoorbeeld

spreekkoren, vlaggen, spandoeken en vuurwerk. Enkele deelnemers zijn in het verleden betrokken geweest bij vechtpartijen en voetbalrellen en één had een driejarig stadionverbod nadat hij gearresteerd was bij rellen op het Leidseplein. De deelnemers aan de focusgroep zijn over het algemeen vrij hoogopgeleid: één is in het bezit van een hbo-diploma, terwijl een ander bezig is met een universitaire studie. De jongens beschouwen zichzelf toch als representatief voor de leden van de supportersgroep, die volgens hen wat hoger opgeleid is dan andere supportersgroepen bij Ajax.

Het Korps Mariniers is onderdeel van de Nederlandse marine en bestaat uit elite-eenheden die gespecialiseerd zijn in amfibische operaties. De jongens die wij spraken maken deel uit van het amfibisch ondersteuningsbataljon, gevestigd op Texel.

Aan de focusgroep met studenten namen jongens deel die lid zijn van de volgende verenigingen: het Amsterdamsch Studenten Corps (ASC), L.A.N.X. (Amsterdam), Nereus (Amsterdam), Veritas (Utrecht), Minerva (Leiden) en Quintus (Leiden).

5.2 Doel van de focusgroepen

De reden dat vijf van de acht focusgroepen zijn gehouden met straatjongeren van verschillende etnisch-culturele afkomst is dat deze veelal beschouwd worden als de meest risicovolle groepen. Straatjongeren worden in de media vaak in verband gebracht met antihomoseksueel geweld. De verwachting is dat jongeren die leven in een straatcultuur negatiever denken over homoseksualiteit dan andere jongeren. Daarbij spelen mannelijkheid en groepsdruk een grote rol (zie ook 2.2.3).

Voetbalsupporters zijn gekozen, omdat ze slecht bekend staan vanwege spreekkoren tegen 'flikkers', 'kankerhomo's' en 'aidslijders'. Net als bij de twee volgende groepen gaat het voornamelijk om autochtone Nederlanders.

Soldaten, zeker de mariniers, staan bekend om hun machocultuur en homo-onvriendelijkheid. Er waren de afgelopen jaren ook enkele incidenten met militairen (zie tabel 5.1).

De focusgroep met de meer corporale studenten wijkt af van de andere: aan deze groep hebben alleen jongens deelgenomen die zelf homoseksueel zijn. We hebben voor homoseksuele deelnemers gekozen, omdat wij verwachtten dat we in een focusgroep met heteroseksuele jongens van studentenverenigingen op een muur van politieke correctheid zouden stuiten. Daarom vroegen wij aan homoseksuele leden zelf hoe er volgens hen wordt omgegaan met homoseksualiteit binnen de verenigingen.

Elke focusgroep is in een bepaald opzicht homogeen, doordat de deelnemers eenzelfde afkomst of beroep met elkaar delen. Het is echter be-

langrijk om te benadrukken dat ze in veel opzichten ook van elkaar verschillen. Zo zitten in de twee Marokkaanse focusgroepen jongens wier ouders uit het Rifgebergte komen en jongens met een achtergrond uit steden als Casablanca en Marrakech. De Surinaamse focusgroep bestaat uit Hindoestanen, Creolen en Marrons. En hoewel alle deelnemers aan de Turkse focusgroep uit ongeveer dezelfde regio komen (Centraal-Turkije), zijn er bij deze groep grote verschillen in opleidingsniveau. Het ligt voor de hand dat zulke verschillen leiden tot andere opvattingen over homoseksualiteit. Het blijft belangrijk te realiseren dat concepten als 'Marokkaanse straatjongen', 'Surinaamse straatjongen', 'marinier' of 'Ajaxsupporter' generaliseringen zijn en geen recht doen aan de diversiteit die bestaat binnen dergelijke groepen.

Het doel van de focusgroepen is ook niet om generaliserende uitspraken te doen over de geselecteerde groepen op basis van de denkbeelden van de deelnemers zelf. Dit is onmogelijk vanwege het relatief kleine aantal focusgroepen dat wij organiseerden. Als de groep Ajaxsupporters bijvoorbeeld negatiever blijkt te praten over homoseksualiteit dan de groep Turkse straatjongeren, kan niet de conclusie zijn dat Ajaxsupporters homo-onvriendelijker zijn dan Turkse straatjongens.

Het trekken van algemenere conclusies op basis van de resultaten van de focusgroepen is echter niet onmogelijk. In de focusgroepen komen namelijk niet alleen de meningen van de deelnemers naar voren, maar ook die van derden aan wie de deelnemers refereren. Een belangrijk doel van de focusgroepen is dus om een idee te krijgen van discoursen die dominant zijn in de groepen waartoe de jongeren behoren.

Het gebruik van focusgroepen heeft enkele voordelen boven interviews met de daders. De vrij formele setting van de daderinterviews kan ertoe leiden dat zij sociaal wenselijke antwoorden gaan geven. Bovendien zijn de data die voortkomen uit de interviews niet verkregen in hun eigen omgeving. Daardoor missen de interviews de context van het milieu waarin ze leven en hun daden pleegden. De focusgroepen vonden daarentegen plaats in de alledaagse leefomgeving van deelnemers – hun clubhuis, stamkroeg of op de militaire basis.

De focusgroepen met de jongeren hebben wij zoveel mogelijk 'op locatie' afgenomen, bijvoorbeeld in het pand van hun eigen jongerenvereniging. De jongeren zijn vertrouwd met de locatie en voelen zich vrijer om zich uit te spreken. De jongeren zijn bovendien onder elkaar, waardoor ze zich op hun gemak voelen. Als onderzoekers hebben we de indruk dat de resultaten van de groepsgesprekken niet alleen rijk maar ook betrouwbaar zijn, mede omdat ze in de vertrouwde omgeving van de respondenten werden gehouden.

Ten slotte dienen de focusgroepen als controlegroepen, wat wil zeggen dat we ze vergelijken met de daadwerkelijke plegers van antihomoseksueel geweld. In de focusgroepen spraken we met jongeren die in veel opzichten lijken op de daders die we geïnterviewd hebben. Daardoor krijgen we een idee van betrouwbaarheid van de uitspraken van de daders

en van de deelnemers aan de rondetafelgesprekken. Door deze jongeren met elkaar te vergelijken hoopten we ook factoren te kunnen isoleren die verklaren waarom de een wel de stap zet om geweld te plegen en de ander niet.

5.3 Verloop van de focusgroepen

De onderzoekers die de focusgroepen organiseerden, hadden tevens de rol als discussieleider. De jongeren werden in een kring opgesteld. Iedere focusgroep begon met een 'associatierondje', waarbij we de deelnemers vroegen zichzelf kort voor te stellen door naam, opleiding, werkzaamheden en overige bezigheden te vermelden, en vervolgens door de eerste associaties te noemen die bij hen opkwamen bij het woord 'homoseksualiteit'. Deze associaties bleken meer dan genoeg stof voor discussie te geven voor een groepsgesprek van één à anderhalf uur.

Het was nadrukkelijk onze bedoeling om als leider van de focusgroepen het gesprek niet te veel te sturen, maar een natuurlijk verloop te laten hebben. Pas als de discussies stilvielen, zorgden de discussieleiders ervoor dat het gesprek werd hervat met een ander onderwerp van de lijst. Hierdoor is onderscheid te maken tussen ideeën over homoseksualiteit die zo op de oppervlakte liggen dat de deelnemers er spontaan over beginnen en ideeën die pas na een specifieke vraag aan de orde komen. De discussieleiders zorgden er ook voor dat alle deelnemers ongeveer even vaak aan het woord kwamen.

Alle gesprekken zijn goed verlopen en hadden ook het beoogde effect. De jongeren leken zich in de meeste gevallen op hun gemak te voelen. In alle gevallen ontstond vrijwel direct een levendige en ongedwongen discussie. Een voordeel was dat 'politieke correctheid' snel verdampte. Waar jongens wanneer ze alleen worden geïnterviewd soms de neiging hebben om positiever te praten over homoseksualiteit dan ze daadwerkelijk menen, gebeurde dat onder druk van de groep minder snel. Een nadeel is echter dat door diezelfde groepsdruk bepaalde deelnemers standpunten innemen die ze niet zo snel zouden innemen buiten de groep. Maar hierdoor kregen we wel een goed beeld van de rol van groepsinteractie en groepsdruk op standpunten over homoseksualiteit.

Vooral de deelnemers aan de focusgroepen met Marokkaanse jongens bleken aanvankelijk opvallend op hun hoede. Het was bij deze groepen nodig om wantrouwen te overwinnen. Of zoals een van de jongeren het formuleerde:

> "Ik word schijtziek van al die onderzoeken naar Marokkaanse jongeren, en wat die denken. Marokkaanse jongeren zijn net laboratoriumratten geworden. Maar wij zijn ook gewoon onderdeel van de samenleving." (FG03/MA)

Het was duidelijk dat de Marokkaanse jongens zich bijzonder bewust waren van het feit dat ze in de media vaak worden afgeschilderd als hoofdverantwoordelijk voor het antihomoseksuele geweld. Hierdoor hadden zij soms de neiging dit te compenseren door de eigen groep juist als onberispelijk af te schilderen. Zo zei een van de jongens:

> "Maar zo'n onderzoekje als jullie doen überhaupt, maakt al van een mug een olifant. Dat van Marokkanen en homo's.... ja ja. Ja ik begrijp dat jullie ook bij Surinamers zijn geweest, en bij Nederlanders. Ja ja. Maar eigenlijk zou dit al nooit gehoeven moeten hebben. Want hebben jullie ook echte Amsterdammers gesproken? Die zijn nog extremer dan ons hoor. Die slaan een homo helemaal naar de tering, die echte Amsterdammers. Die zijn volgens mij nog tien... die slaan volgens mij nog veel vaker, die hebben volgens mij nog veel vaker een conflict met een homo dan wij. Wij zoeken die conflicten juist niet op. Anders gaat de media weer slecht over ons praten, je weet toch? Geen enkele Marokkaan zal daarom zomaar op straat een homo gaan aanvallen." (FG02/MA)

Naarmate het gesprek vorderde nam deze drang om de eigen groep als onberispelijk af te schilderen af en erkenden de jongeren dat het wel degelijk mogelijk is dat Marokkanen in Amsterdam antihomoseksueel geweld plegen.

5.4 Analyse van de focusgroepen

In het nu volgende deel zullen de resultaten van de focusgroepsgesprekken worden besproken. Dit gebeurt aan de hand van het theoretisch kader (zie hoofdstuk 2): de data die verkregen zijn door middel van de focusgroepen zullen worden gebruikt om de verschillende theorieën te toetsen.

5.4.1 Gender en seksualiteit: vier problematische aspecten

Een algemene conclusie uit de focusgroepen is dat homoseksualiteit in alle onderzochte groepen een problematische rol speelt waar de jongeren zich afkeurend en vaak vol walging over uitspreken. Het valt op dat er vier aspecten van homoseksualiteit zijn die weerstand oproepen: anale seks, vrouwelijk gedrag, zichtbaarheid en de angst om een lustobject te zijn.

Anale seks

Om te beginnen met het eerste problematische aspect van homoseksualiteit: anale seks. Al in de associatierondjes wordt homoseksualiteit regelmatig gekoppeld aan seks. Zo moesten jongens bij homoseksualiteit

eerst denken aan “anus” (FG03/MA), “smerigheid” (FG03/MA) en “een man die een man in zijn reet gaat neuken”. (FG02/MA) Ook later in de gesprekken komt dit onderwerp met enige regelmaat aan de orde. De deelnemers geven bijna zonder uitzondering aan een afkeer te voelen bij het idee dat twee mannen met elkaar zoenen of seks hebben. Op de vraag waar deze walging vandaan komt geven ze zelden een duidelijk antwoord; vaak komt het niet verder dan “Ik weet het niet” (FG06/AJ) of “Het is gewoon vies”. (FG05/AN) Volgens een van de jongens ontstaan gevoelens van walging “omdat je jezelf probeert te verplaatsen in dat plaatje”. (FG07/MI)

De deelnemers legitimeerden hun walging voor seks tussen twee mannen ook met de opvatting dat het onnatuurlijk is: “Bij mij is altijd ingeprent, hoe meer kinderen hoe meer vreugd. En dat is mijn levensmotto. Ik kan er niet aan denken dat ik een pik in mijn kont krijg” (FG05/AN).

Uitspraken over seks tussen twee mannen komen in iedere focusgroep voor, maar opvallend is dat met name de Marokkaanse jongens er keer op keer op terugkomen. Dit is voor ons aanleiding om te vragen hoe het komt dat ze steeds aan “in je kont genomen worden” moeten denken als ze het over homo’s hebben. Dit leidt tot een uitbarsting van hilariteit in de groep, en iemand zegt:

> “Ze gaan heus niet kussen hoor. Ja misschien gaan ze wel kussen maar je weet toch dat hun seks hebben later toch? Of ze pijpen elkaar. [Gelach] Ze stoppen dildo’s in elkaar. Ze doen voorspel, ze doen alles.” (FG02/MA)

De negatieve opvattingen over seks tussen homoseksuelen hangen sterk samen met hun opvattingen over gender. Dat ze homoseks afkeuren omdat ze het niet vinden passen bij de rol van een man, blijkt bijvoorbeeld als wordt gevraagd wat ze van lesbische seksualiteit vinden. Nagenoeg alle deelnemers aan de focusgroepen vinden dit niet vies en lesbische seksualiteit wordt niet zo scherp veroordeeld. Pas als we vragen waarom ze seks tussen twee mannen dan wel vies vinden, legt een Surinamer uit dat lesbische seksualiteit “net zo slecht” is als seks tussen twee mannen, maar dat het niet vies is, “want je kunt ernaar kijken”. (FG04/SU) Een Marokkaan zegt dat vrouwelijke homoseksualiteit “ook onnatuurlijk” is, “maar je ziet in ieder geval niet een lul in iemands kont gaan”. (FG02/MA)

De veroordelingen van seks tussen twee mannen blijkt vaak verbonden te zijn met stereotiepe opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid, en de daarbij behorende rollen. Zo blijkt uit de volgende opmerking dat anale seks wordt afgekeurd op basis van ideeën over mannelijkheid: “Als er alleen maar homo’s waren op de wereld zaten wij hier nu niet. Dus ik vind het raar. Sowieso als man, een penis in je kont, kom op man.” (FG05/AN)

Vrouwelijk gedrag

Dit brengt ons bij het tweede problematische aspect van homoseksualiteit: wat de deelnemers zien als 'vrouwelijk gedrag' van homo's. In de meeste focusgroepen komt dit al tijdens het associatierondje aan de orde en wordt homoseksualiteit direct gelijkgesteld aan vrouwelijk gedrag. Wij stelden in deze gevallen de vraag of alle homo's vrouwelijk gedrag vertonen. Pas bij het beantwoorden van deze vraag werd er een nuance aangebracht en gaven de deelnemers aan dat niet alle homo's vrouwelijk doen. Een Antilliaan vertelt een anekdote van iemand die hij kent die homo bleek te zijn, "terwijl je dat echt niet aan hem kon zien". (FG05/AN) Sindsdien beseft hij dat er verschillende soorten homo's zijn: "De flikkers zijn de sletjes, maar die jongen was gewoon homo." Een Surinamer verzekerde de groep dat niet alle homo's vrouwelijk zijn: "Die mannelijke homo's zijn echt mannelijk. Die heb ik al een paar keer zien vechten voor mijn huis, niet normaal." (FG04/SU)

Over de grootte van de groep vrouwelijke homo's verschillen de jongeren van mening. Een Surinamer denkt dat het de helft moet zijn, want in iedere homoseksuele relatie "is er één man en één vrouw". (FG04/SU) Hoe dan ook zijn ze het erover eens dat het een belangrijk deel moest zijn. Juist over dit vrouwelijke gedrag zijn de veroordelingen scherper en veelvuldiger dan die over seks.

De weerzin tegen nichterig gedrag van homoseksuele mannen is wijdverbreid in de focusgroepen. Het vrouwelijk gedrag wordt in nagenoeg alle groepen bestempeld als "onnodig", "irritant" en "overdreven": "Ja je mag wel homo zijn, maar doe in ieder geval een beetje normaal." (FG06/AJ) "Als je je gewoon als een man gedraagt is er niks aan de hand, weet je? Maar als je je als een wijf gedraagt..." (FG04/SU) "Je mag van mij best homo zijn toch. Maar je bent en blijft een man. Gedraag je dan ook zo, je hebt nog steeds een lul." (FG05/AN) "Het is prima als je homo bent, maar je moet je als een man gedragen. Je moet wel gewoon een stevige hand kunnen geven." (FG05/AN) "Je bent een homo, okay, je bent een homo, maar gedraag je als een man. Je kunt best twee dagen andere kleding aan, maar niet dat je morgen met een bikini komt, dat kan toch niet? Je hebt altijd grenzen toch?" (FG01/TU) Soms wordt expliciet opgemerkt dat homo's die zich aanpassen meer waardering krijgen van de jongens: "Als een homo zich gedraagt als een man is dat homoseksuele nog steeds niet goed, begrijp je? Maar het is wel minder erg, want je ziet dat hij zich probeert aan te passen." (FG04/SU)

De mariniers geven aan ook professionele bezwaren te hebben met het vrouwelijke gedrag van homo's. Homo's zijn volgens hen "vrouwelijker" en "zwakker". "Je zult altijd zien dat er eentje een nagel breekt of zo. Die homo's zijn gewoon wat zwakker en die kunnen er niet tegen als ze iets oplopen. Ja, dat kunnen we er eigenlijk niet bij hebben." (FG07/MI)

De deelnemers aan de focusgroepen vinden dit vrouwelijke gedrag weliswaar meestal irritant, maar geen aanleiding voor het plegen van ge-

weld. Wel kunnen ze zich vaak voorstellen dat anderen agressief worden als ze geconfronteerd worden met vrouwelijk gedrag: "Homo's kunnen tegen je aanlopen en dan geen sorry zeggen, maar op zo'n homomanier 'Wat nou?' zeggen. Dan komt er zo een conflict." (FG04/SU) Een Antilliaan vertelt dat hij een keer met een homo in conflict raakte, omdat hij "op homoseksuele toon" zat te klagen over de trage bediening bij een hamburgerrestaurant. (FG05/AN)

Hoe groot de druk voor homoseksuelen is om zich aan te passen aan de codes van de heteronormatieve maatschappij komt naar voren in de verhalen van de corpsstudenten. Zij geven aan dat homoseksualiteit op de studentenverenigingen in principe geen probleem is. Toch geven hun verhalen aan dat homo-zijn op een studentenvereniging soms erg lastig kan zijn. Zo wordt nichterig gedrag op de verenigingen doorgaans niet gewaardeerd. Jongens die zich wel zo gedragen lopen reputatieschade op: "Als je heel vrouwelijk bent zul je eerder het doelwit zijn van pesterijen." (FG08/ST) De meeste jongens geven aan vooral in de eerste periode zich daarom bewust mannelijker te gedragen op de sociëteit: "Ik was actief *one of the boys*, met vriendinnetjes en zo." Het volgende citaat geeft aan hoe ver dit kan gaan: "Ik deed voortdurend mijn best om hetero over te komen en raakte daardoor de grip op mezelf kwijt. Ik wist soms niet meer wie ik echt was en hoe ik me eigenlijk moest gedragen. Ik bleef toch bij het dispuut om maar iets hetero's te hebben." (FG08/ST) De jongens vinden een uitlaatklep in het homo-uitgaansleven: "Homo's die lid zijn van een studentenvereniging uiten zich meer in de Reguliers. Op de sociëteit doe je normaal." (FG08/ST)

Op het gebied van vrouwelijk gedrag onderscheiden de twee Marokkaanse focusgroepen zich van de rest. De jongens in deze groepen geven expliciet aan niet zozeer problemen te hebben met vrouwelijk gedrag: "Vrouwelijke homo's op straat zijn geen probleem, weet je?" (FG02/MA), zegt een van de deelnemers en ontvangt daarvoor algemene instemming. De walging voor homoseksualiteit wordt door deze jongeren veel meer gemotiveerd met verwijzingen naar anale seks en het vermeende onnatuurlijke karakter van homoseksualiteit. Dit correspondeert met de eerder uitgesproken verwachting dat Marokkaanse jongens vanwege hun culturele achtergrond meer problemen hebben met een man in een passieve seksrol en met een actieve, mannelijke homoseksueel die daar openlijk vooruit komt dan met vrouwelijk gedrag (zie 2.2.1). Op de vraag wat er nou precies zo walgelijk is aan homoseksualiteit zeggen de jongens in koor: "De seks." Iemand motiveert: "Een uitgang blijft een uitgang, je weet toch? Het is smerig en niet om aan te zien." (FG02/MA)

De opmerking dat homo's anders lopen wordt in elke focusgroep gemaakt. De verklaring ligt meestal in de verondersteld vrouwelijke eigenschappen van homoseksuelen. In een van de Marokkaanse focusgroepen wordt zelfs dit verklaard aan de hand van anale seks.

> "In Marokko lopen mannen heel vaak hand in hand, weet je? Maar dat is dan gewoon vriendschap. Het gaat er ook om hoe het gebeurt. Je kunt ook zien of het homo's zijn door hun loopje. Een beetje zo. Dat ze te vaak in hun reet zijn geneukt. Dan gaan ze een beetje zo lopen. Dat denk ik echt. Ik weet niet hoe het komt, maar ze lopen wel een beetje scheef. Ja, als je zulke dildo's in je reet krijgt..." (FG02/MA)

Waar in de meeste focusgroepen overeenstemming bestaat over het feit dat het onwenselijk is als het van mensen afstraalt dat ze homoseksueel zijn, voegen de jongens van de Marokkaanse focusgroep daaraan toe dat het ook niet goed is als ze zich 'normaal' gedragen. Een van de jongens motiveert dit als volgt.

> "Ik zeg eerlijk, weet je wat irritant zijn, juist diegenen bij wie je het niet ziet. Waarom? Stel je gaat met hem om en je spreekt een keer met hem af, en dan is het opeens 'Ik ben homo'. Dat is juist vervelend. Ik ben met hem gezien dan, dan zeggen ze van 'Ik heb jullie rondjes zien lopen'. [Gelach]" (FG02/MA)

Zichtbaarheid

Een ander punt waar in nagenoeg alle focusgroepen grote ergernis over bestaat is het feit dat homoseksualiteit in hun ogen vaak te zichtbaar is. Bij de meeste focusgroepen wordt duidelijk dat de afkeuring van het openlijk uitdragen samenhangt en zelfs grotendeels overlapt met de afkeuring voor vrouwelijk gedrag: dit wordt meestal gezien als iets wat onnodig is en geacteerd wordt, wat ze doen "om zich als homo te profileren". (FG06/AJ) Een andere voetbalfan legt uit dat het met name de vrouwelijke homo's zijn die opvallen: "Die vrouwelijke maken altijd sensatie en trekken altijd de aandacht. Dan moet zo iemand niet schrikken als hij positieve, maar ook negatieve reacties krijgt." (FG06/AJ)

Over het algemeen blijkt in alle groepen dat men zich verzet tegen openlijke uitingen van homoseksualiteit en dat ze "hun grenzen moeten kennen" (FG05/AN): "Je gaat niet lopen kussen op straat met een man." (FG04/SU) In nagenoeg alle focusgroepen wordt de Gay Pride genoemd als het bekendste voorbeeld van openlijke uitingen van homoseksualiteit. "De Gay Pride kan echt niet. Homoseksualiteit is iets wat mensen voor zichzelf moeten houden," zegt een marinier (FG07/MI). Zelfs een meerderheid van de homoseksuele corpsstudenten spreekt zich negatief uit over de Pride.

> "Ik denk dat het ook averechts kan werken. Ik vind het leuk, maar krijg er ook jeuk van: moet het zo overdreven? Ik vraag me af of het de homo-emancipatie helpt, ik denk het niet. Mensen gaan homo's hierdoor alleen maar associëren met leernichten, en dat willen we niet." (FG08/ST)

Opvallend is dat de jongeren hun afkeer voor zichtbare homoseksualiteit nogal eens onderbouwen door te stellen dat anderen op deze wijze aan te steken zijn en ook homo kunnen worden. Door de zichtbaarheid van homoseksualiteit in Nederland is er "een kettingreactie over de hele wereld" tot stand gekomen en worden steeds meer mensen homo, zegt een Surinaamse jongen (FG04/SU). Er wordt met name gewezen op de negatieve gevolgen die de zichtbaarheid heeft voor kinderen: "Kleine kinderen experimenteren heel veel. Als ze homo's zien, gaan die kinderen dat misschien kopiëren. Vandaar dat veel ouders ook niet willen dat kinderen homo's zien." (FG02/MA) In drie van de focusgroepen met straatjongeren wordt dit argument genoemd. In de focusgroep met mariniers komt de zichtbaarheid van homoseksualiteit vaker in deze context aan de orde.

> "Ik vind het best, maar niet waar mijn kinderen bij zijn. Want als heteroman of heterovrouw hoop je toch wel dat je kinderen ook hetero worden. Misschien als ze het zijn is het niet zo erg meer, maar in eerste instantie..." (FG07/MI)

Ook als het gaat over zichtbaarheid nemen de deelnemers aan de Marokkaanse focusgroepen een aparte positie in. Waar ze aangeven geen problemen te hebben met vrouwelijk gedrag van homo's, zijn ze wel sterk gekeerd tegen openlijke uitingen van homoseksualiteit.

> "Als je naar de Gouden Kooi kijkt, snap je, dan moet je het zien. Daar kies je dan voor. Maar als je op het Leidseplein of weet ik wat, ja dat is wat anders. Daar willen ze ook jouw jointje niet ruiken als jij een jointje rookt." (FG02/MA)

Een Marokkaan geeft aan dat homo's worden mishandeld "niet om hun homoseksualiteit, maar omdat ze het te openlijk etaleren". (FG03/MA) De Marokkanen associëren deze zichtbaarheid minder snel met vrouwelijkheid dan de andere focusgroepen. Zij zien de zichtbaarheid ook als iets 'typisch Nederlands', en geven aan dat ze het vervelend vinden dat homoseksualiteit zoveel besproken wordt.

> "In Nederland is er gewoon propaganda voor homoseksualiteit, vanuit homo-organisaties. Het lijkt wel of iedereen homo moet zijn, alsof iedereen zich bezig moet houden met homoseksualiteit. Alles moet benoemd worden. Zo komen het COC en al die andere organisaties die zich bezighouden met dit soort personen op mij over." (FG03/MA)

Het lijkt erop dat deze groep zich vooral stoort aan het feit dat homoseksualiteit in Nederland besproken moet worden en dat de seksuele voorkeur ook een onderdeel van de publieke identiteit van homoseksuelen

vormt. Marokkanen geven aan dat ze daarom de voorkeur geven aan de situatie in hun land van herkomst.

> "Marokko is een islamitisch land. Iedereen moet doen wat hij wil, mensen weten ook wel wie er homo is, maar het is niet de bedoeling dat er in het openbaar gezoend wordt. Maar als mensen het thuis houden is er niets aan de hand. Maar als er een Gay Pride in Marokko komt, gaan mensen wel protesteren." (FG03/MA)

Lustobject

Het vierde problematische aspect aan homoseksualiteit bij de jongeren uit de focusgroepen is de angst om een lustobject van een homoseksuele man te zijn. Ook dit heeft alles met gender te maken. Vrouwen zijn traditioneel object van begeerte en de jongens willen niet in een vrouwelijke rol komen en al helemaal niet in een passieve rol bij anale seks. Dit aspect komt in alle focusgroepen uitgebreid aan de orde en lijkt van bijzonder grote invloed te zijn op de wijze waarop over homoseksualiteit wordt gedacht. De jongens zijn massaal bang dat een homo hen aantrekkelijk vindt of versiert. Zo zegt een Marokkaan tijdens het associatierondje onder grote bijval van de andere groepsleden het volgende.

> "Het eerste waar ik aan denk is dat ik er niks mee te maken wil hebben. Als een vriend van me homo zou zijn, ik zweer het je, ik zou er niks mee te maken willen hebben. Stel je voor dat hij mij aantrekkelijk zou vinden, dat is walgelijk." (FG02/MA)

De stap naar geweld lijkt in situaties waarin de jongens het idee hebben lustobject te zijn bijzonder klein: "Ik denk dan 'Dus jij wilt mij in mijn kont nemen? Als je niet snel oprot dan ga je zien'." (FG02/MA) [1] "Als ze me lichamelijk aanraken, zo bij mijn kont, dan sla ik." (FG02/MA) "Als er een homo naar me toekomt en me vraagt iets te doen wat ik niet wil, dan is die homo er geweest." (FG03/MA) "Zolang ze mij niet lastigvallen heb ik er geen problemen mee, maar als ze gaan kijken, flirten, dan kan er wel iets gebeuren." (FG05/AN) "Als een homo met me flirt is dat tot op zekere hoogte een compliment, maar het is ook irritant. Zeker omdat de meesten gewoon doorgaan, ook als je aangeeft dat je er niet van gediend bent." (FG07/MI) "Als een homo me wil regelen zou ik boos reageren. Het zou uit kunnen lopen op een vechtpartij." (FG04/SU)

Een van de Antilliaanse jongens beschrijft hoe hij ooit een geweldsincident tegen een groep homo's zag, nadat hij met zijn reggaeband op had getreden in de Reguliersdwarsstraat. Volgens hem werden homo's in elkaar geslagen door een aantal "gangstertypes", omdat ze te uitdagend aan het dansen waren: "Je kunt niet zomaar voor iemand je billen gaan schudden en denken dat hij wel gaat graaien." (FG05/AN) Dit is

ook de reden waarom de jongen niet ingreep en besloot gewoon door te lopen.

Opmerkelijk genoeg vinden de meeste jongens de angst om lustobject te zijn van een homo ook bijzonder realistisch. Ze zien (bepaalde) homoseksuele mannen als onbetrouwbare en op seks gerichte personen die snel "schijnbewegingen" kunnen maken om je te "regelen". (FG05/AN) Vooral de Marokkaanse jongens hebben het idee dat zij vaker benaderd worden door homo's dan andere jongens: "Marokkaanse jongens zijn in trek bij homoseksuelen. Nederlandse homoseksuelen gaan zelfs naar Marokko om kleine jongens te pakken. Pim Fortuyn deed dat ook." (FG03/MA) Een ander vult aan dat er zelfs een keer een homo voor de deur stond van het jongerencentrum die vroeg om Marokkaanse jongens. (FG03/MA) De jongens uit de andere Marokkaanse focusgroep geven ook aan dat ze de indruk hebben vaak versierd te worden.

> "Je heb ook homo's die gewoon... Ik pas gewoon drie keer in een homo. Hij was gewoon zó. Hun komen ons lastigvallen. Die gasten komen dan aanrennen en dan? Wat ga je doen? Ga je blijven staan? Ga je wegrennen? Ga je je vriend achterna? Je gaat gewoon vechten toch? Je gaat toch niet door een homo gepoft worden?" (FG02/MA)

De jongens schrijven vaak een grote versierdrang toe aan homoseksuelen. "De afweging van een homo is: 'Of ik ga naar hem toe en ik krijg een blauw oog, maar kan me vanavond wel op hem aftrekken, of ik loop gewoon door'." (FG05/AN) De grote angst voor versierpogingen door homo's lijkt te worden aangejaagd door de walging die ze voelen voor homoseksualiteit.

De jongens zien versierpogingen van een man niet als een compliment, maar als "een belediging" (FG02/MA), waar ze het "benauwd" (FG05/AN) van krijgen: "Als ze kijken denk je: hij zit me uit te kleden." (FG05/AN) Een Antilliaan beschrijft zijn onzekerheid als hij wordt versierd door een jongen.

> "Sowieso als een jongen lang kijkt, dan heb ik al snel zoiets van: is er een probleem? En dan hoor je aan het accent of je ziet, hij wil dit of dat. Het is niet leuk als hij wat wil. Je gaat twijfelen of je als homo overkomt, als een homo naar je toekomt. Want artiesten herkennen artiesten en zo herkennen homo's ook homo's." (FG05/AN)

Alleen de deelnemers aan de focusgroep met Ajaxsupporters vinden dat een vriendschap met een homo moet kunnen, tenminste, nadat ze hem hebben duidelijk gemaakt "dat hij geen kans maakt". (FG06/AJ) De andere jongeren hebben echter meer problemen met homoseksuele vrienden. De straatjongeren zijn unaniem over het feit dat een vriendschap met een jongen die uit de kast komt om deze reden niet kan voortbestaan: "Misschien bel je hem nog eens, maar je gaat er niet meer mee

lopen. Je voelt schaamte als je er dan naast loopt op straat." (FG04/SU) Een andere jongen geeft aan dat hij een jongen kent die "de flexste homo is" met wie hij ooit heeft "gechilld", om daar snel aan toe te voegen: "Ik zeg niet dat ik met homo's chill of zo." (FG05/AN) Eén jongen geeft aan regelmatig met homo's om te gaan, maar hij doet dat uit eigenbelang: "Homo's kennen de lekkerste chicks. Want meisjes zien jongens als gangsters, maar met homo's willen ze leuk stappen, en via die homo's kun je dan meisjes leren kennen. Ik ken homo's alleen voor de chicks. En het werkt." (FG05/AN)

Ook de mariniers geven aan dat homoseksualiteit moeilijk samengaat met de cultuur waarin ze werken: "Dat is heel moeilijk, voor iedereen maar al helemaal voor die homo. Als je op oefening bent, slaap je met tien man, of soms met zijn tweeën in een tentje. Daar deel je dan alles mee. Als je dan samen met een homo ligt en iedereen weet ervan, dan word jij er ook op aangekeken. Die jongen zal echt niet lekker leven." (FG07/MI) Ook vriendschappen met homo's buiten het korps liggen moeilijk uit angst voor het feit dat homo's iedere man bespringen: "Ik accepteer homoseksualiteit. Ik heb ook een kennis die homo is. Ik ben zelfs wel eens alleen met hem thuis geweest. Daar denk je dan wel over na, van 'Waar ben ik eigenlijk mee bezig?' [Gelach] Ja, we deden een beetje grappend, maar ja, je weet het nooit hè." (FG07/MI)

Samenvattend zien de respondenten homo's als hyperseksuele wezens die elk moment kunnen 'toeslaan'. Het idee dat zij zelf object kunnen worden van deze versierpogingen wekt gevoelens van angst en walging op. Hoewel dit mechanisme in alle groepen aanwezig is, lijken Marokkaanse jongens meer dan anderen te vrezen voor een passieve rol bij anale seks. Alle respondenten vinden dat de rol van 'lustobject' alleen hoort bij de vrouwelijke genderrol. Dit is een rol die zij afwijzen, zeker als zij het gevoel hebben daar in te worden geduwd door een andere man.

5.4.2 Onsamenhangende ideeën over homoseksualiteit

Uit de focusgroepen blijkt dat het niet eenvoudig is om te duiden hoe de jongeren homoseksualiteit zien. Een vraag waar de jongeren bijvoorbeeld niet uitkomen is of je het kunt zien aan mensen of ze homoseksueel zijn: in eerste instantie zeggen ze allemaal van wel, maar als wordt doorgevraagd blijkt dit standpunt eenvoudig aan het wankelen te brengen (zie 5.4.1).

Over de oorzaken van homoseksualiteit bestaan zeer diverse opvattingen. De meesten zijn het er wel over eens dat het "niet natuurlijk" is. Als natuurlijke seksualiteit zien zij seksualiteit die gericht is op voortplanting, want "de vrouw is niet voor niets gemaakt". (FG03/MA) Het feit dat homoseksualiteit onnatuurlijk is wordt soms ook onderbouwd door te verwijzen naar religie: "Homoseksualiteit is niet door God gemaakt. God heeft mannen en vrouwen gemaakt zodat mensen zich kunnen

voortplanten." (FG04/SU) "God heeft de man en de vrouw geschapen. In de Koran vind je niet dat homoseksualiteit iets natuurlijks is." (FG02/MA) "Voortplanting is belangrijk voor het gevoel van de man: 'Ik doe de wil van God'." (FG05/AN)

Met name de Antilliaanse focusgroep gebruikt het voortplantingsargument om homoseksualiteit af te keuren: homoseksualiteit lijken alle deelnemers te beschouwen als nutteloos en daarom verkeerd. Slechts enkelen gaan daar tegenin: "Ik ben de homo's ook wel dankbaar, want zij maken Gucci en Prada" (FG03/MA), zegt een deelnemer aan een van de focusgroepen met Marokkanen. De rest lijkt niet zo onder de indruk van dit argument: "Als dat er niet geweest was, hadden we het ook niet gemist." (FG03/MA)

De vraag waarom homoseksualiteit dan toch bestaat als het niet natuurlijk is, wordt niet eenduidig beantwoord. In de focusgroepen met Ajaxsupporters, mariniers en Turkse straatjongeren geven de meeste deelnemers aan simpelweg "geen idee" te hebben. In andere groepen met straatjongeren wordt een breed scala aan mogelijkheden aangedragen. De opvatting dat mensen verleid kunnen worden tot homoseksualiteit als ze er te veel mee geconfronteerd worden, wordt het meest genoemd (FG02/MA, FG04/SU, FG05/AN, FG07/MI). Maar het zou ook kunnen gaan om jongens die meisjes zat zijn (FG02/MA), om getrouwde mannen die zijn uitgekeken op hun huwelijk (FG02/MA), om jongens die niet in staat zijn om meisjes te krijgen (FG03/MA) of om jongens die verkeerd zijn opgevoed (FG03/MA, FG04/SU). De jongens geven een voorkeur aan sociale boven biologische verklaringen en dat voedt hun angst dat ze door contact met homo's homoseksueel kunnen worden.

De opvatting dat homoseksualiteit aangeboren is wordt slechts door twee jongens uit verschillende focusgroepen genoemd (FG03/MA, FG05/AN), maar in beide groepen wuift de rest dit weg. Dit komt waarschijnlijk omdat de jongeren aangeboren homoseksualiteit niet in overeenstemming kunnen brengen met hun opvattingen over de onnatuurlijkheid ervan: "Ik geloof niet dat homoseksualiteit in je zit. Je wordt geboren als man, je wordt niet geboren als twee dingen, als man én vrouw." (FG04/SU) Homo's zijn voor hem kennelijk biologisch man, maar in hun seksuele voorkeur voor mannen vrouw.

5.4.3 Groepsprocessen en identiteitsfunctie

Als we de jongeren vragen hoe zij denken dat antihomoseksueel geweld tot stand komt, wordt groepsdruk vaak genoemd als oorzaak. Als groep ruzie zoeken met anderen is "veilig" omdat je je samen "sterk voelt". (FG02/MA) Het is daarbij belangrijk om bij de leider van de groep in de smaak te vallen (FG02/MA, FG07/MI). Homo's vormen daarbij een makkelijk slachtoffer, omdat ze als zwakker worden gezien (zie 5.4.5). Overigens is de Surinaamse groep van mening dat het plegen van ge-

weld tegen homo's juist om deze reden geen respect verdient: "Het is te makkelijk, die verwijfde homo's zullen niet terugvechten." (FG04/SU) Bovendien leidt de context van machogedrag er volgens de deelnemers vaak toe dat jongens het niet accepteren als een homo het laatste woord heeft, waardoor het nogal eens uit kan lopen op geweld (FG01/TU). De meeste jongeren geven echter aan dat zij het niet stoer zouden vinden als iemand zou vertellen een homo in elkaar te hebben geslagen.

De mariniers geven aan dat het woord 'homo' zeer frequent wordt gebruikt om jongens mee aan te duiden die in de ogen van de andere mariniers of zelfs van het kader zich op een bepaald moment niet mannelijk genoeg gedragen.

> "In het leger wil je zeker geen 'homo' genoemd worden. Onderling en ook vanuit het kader wordt wel veel gevraagd, zo van: 'Ben je homo of zo?' Dit wordt dan gebruikt om mensen te kleineren, om duidelijk te maken dat je je niet aan moet stellen en je als een man moet gedragen. 'Homo' hoor je heel vaak hier zo. Vaak is het gewoon een woord dat vooraan in je woordenboek staat."

Onder de Ajaxsupporters wordt het woord 'homo' op vergelijkbare wijze gebruikt. Dat blijkt bijvoorbeeld al als wij de jongens vragen of ze homoseksuele voetballers kennen: "Die spelen alleen in Rotterdam", was het gevatte antwoord van een van de jongens dat voor de nodige hilariteit zorgde. Ze geven aan dat 'homo' onderling het meest gebruikte scheldwoord is, "gewoon omdat het makkelijk bekt". (FG06/AJ) Ook spelers met lang haar worden volgens hen consequent uitgescholden voor homo.

Op studentenverenigingen is het niet anders, volgens de respondenten. "Het woord wordt veel gebruikt voor grappen." Met name tijdens de selectieprocedures voor disputen "komt homoseksualiteit uitgebreid ter sprake". Een van de deelnemers legt uit dat je je seksuele voorkeur dan het beste kunt ontkennen: "De meeste disputen willen niet met homoseksualiteit geassocieerd worden. Bij ons op de vereniging was een dispuut met twee homo's en dat dispuut werd absoluut niet serieus genomen. En je wilt toch graag bij de wat hoger aangeschreven disputen." Een ander bevestigt dat verhaal: "Als je in de groentijd zegt dat je homo bent, wordt het moeilijk om bij een prominent dispuut te komen. De hiërarchie in disputen van mijn vereniging is sterk gelinkt aan heteroseksualiteit: de stoere, mannelijke jongens zitten bij de beste disputen." Toen deze student in zijn tweede jaar uit de kast kwam werd hem dat kwalijk genomen door zijn dispuutgenoten: "Ze namen het me vooral kwalijk dat ik het ze niet eerder had verteld. Maar als ik dat had gedaan, was ik nooit bij het dispuut gekomen." (FG08/ST) De studenten zitten klem in een situatie waarin het beter is als ze niet voor hun homoseksualiteit uitkomen, en waarin het hen tegelijk verweten wordt als ze niet eerlijk zijn.

Enkele anderen benadrukken dat homoseksualiteit en studentenverenigingen goed samen kunnen gaan en dat dit ook vaak genoeg voorkomt, maar dat je als homo wel veel opmerkingen kunt verwachten. Het is dan belangrijk dat je "zelfspot" hebt en je niet laat kennen, "anders wordt het alleen maar erger". (FG08/ST) Wat ons opviel aan deze corpsstudenten is dat ze hun homoseksualiteit zien als een oninteressant en onbelangrijk deel van hun identiteit. Ze benadrukken bijvoorbeeld enkele keren dat ze willen dat men hen "niet als homo, maar als mens" leert kennen (FG08/ST). Wellicht heeft hun sociale leven op de studentenverenigingen hen geleerd dat hun seksuele voorkeur een onderwerp van spot is en dat het interessante deel van hun persoonlijkheid voor hen begint waar hun seksuele voorkeur ophoudt.

We kunnen constateren dat homoseksualiteit een centrale rol speelt in de dagelijkse interactie tussen de jongeren. Enkele Marokkanen gaven zelfs aan "uit nieuwsgierigheid" weleens te hebben rondgekeken op een homo-ontmoetingsplaats (FG02/MA). Hiermee ontstaat de eigenaardige situatie dat homoseksualiteit onder veel jongeren wordt gezien als iets walgelijks en afkeurenswaardigs, maar dat het tegelijkertijd een fascinatie is waar ze veel mee bezig zijn. De jongeren gebruiken hun standpunten over homoseksualiteit om aan te geven wie ze zijn en waar ze voor staan, naar henzelf en naar anderen. Dit is een bevestiging van eerder onderzoek dat constateerde dat het afzetten tegen homoseksualiteit en symbolen ervan voor jongeren een identiteitsfunctie heeft (zie 2.2.2), of geldt als 'rite de passage' voor het verkrijgen van een mannelijke status binnen de groep (zie 2.2.3).

Het afzetten tegen homoseksualiteit vervult een identiteitsfunctie in alle groepen. Het leidt er ook toe dat er niet alleen veel groepsdruk bestaat om negatief te denken over homoseksualiteit, maar dat het zelfs nagenoeg onmogelijk wordt om je tegen je vrienden positief uit te laten over homoseksuelen. "Als je in een groep zegt dat je respect hebt voor homo's, dan word je uitgelachen." (FG03/MA) De Antillianen geven aan dat dit er vanaf hangt met wie je erover spreekt: "Het hangt van de groep af, of het een gangstergroep of een studentengroep is. Bij een studentengroep weet je het nooit, die zijn heel afwisselend, weet je? Maar bij gangsters moet je niet positief over homo's praten, want daar laten ze je niet uitpraten." (FG05/AN)

5.4.4 Gepolariseerd debat over de multiculturele samenleving

Vooral bij jongeren van Marokkaanse en Turkse afkomst is veel ontevredenheid te horen over hun positie in de samenleving. Ze geven meerdere malen aan dat ze zich buiten de maatschappij geplaatst voelen: "Door de aandacht van de media op Marokkanen, Marokkanen, Marokkanen, denken de mensen die nog nooit een Marokkaan gezien hebben

negatief over ons. Verdonk en Wilders hebben nu bijna eenderde van de stemmen in Nederland, dus al eenderde is tegen ons." (FG02/MA)

De Turkse en Marokkaanse jongens geven aan de kritiek op de islam te eenzijdig te vinden. "Wilders komt veel in Israël, maar in Israël worden homo's en lesbo's ook onderdrukt, en ik vraag me af waarom hij daar niks over zegt." (FG01/TU) "Waarom wordt er alleen over ons gepraat? Die Hollanders accepteren homoseksualiteit ook niet." (FG03/MA) "Je hoort de hele dag alleen maar over islam, maar je hoort nooit iets over het Vaticaan, terwijl die ook homofoob zijn. Ik snap dat echt niet. De Marokkanen zijn gewoon de pispaaltjes, weet je? Eerst waren het de Turken en daarvoor de Surinamers. Nu zijn wij aan de beurt." (FG02/MA)

De opvatting dat alle aandacht uitgaat naar moslims en dan vooral Marokkanen wordt overigens gedeeld door de Antilliaanse jongeren. "We zijn uit de mode. Het zijn nu de Marokkanen. Het is een estafette" (FG05/AN), constateren ze. Volgens de Surinaamse jongens wordt er nog steeds meer op hen gelet dan op Nederlanders, maar zijn het nu toch "meer de Marokkanen". "Die Marokkanen halen van alles uit, en toch krijgen ze reisjes naar Marokko. Terwijl Surinamers, die niets fout doen, niets krijgen." (FG04/SU)

Zoals eerder in dit hoofdstuk aan de orde kwam zorgt het feit dat met name de Marokkaanse jongeren zich gemarginaliseerd voelen er ook voor dat ze veel wantrouwen koesteren naar ons: "Ik erger me kapot aan al die journalisten en onderzoekers die naar ons toekomen." (FG03/MA) Als aan de orde komt dat volgens cijfers van de politie Amsterdam-Amstelland jongeren van Marokkaanse afkomst oververtegenwoordigd zijn als verdachten van het antihomoseksueel geweld, zeggen ze dat het gebaseerd is op "valse aangiftes": "Als een groepje jongens wegloopt, zeggen ze 'Ja dat waren Marokkanen', snap je?" (FG03/MA)

De Marokkaanse jongeren geven aan dat ze onder druk worden gezet door de Nederlandse samenleving om progressieve standpunten over te nemen, terwijl de Nederlanders zelf vaak helemaal niet zo progressief zijn als ze beweren.

> "Mensen die het nog niet helemaal doorhebben, de allochtonen in dit geval, die moeten zich aanpassen. 'Dit is Nederland, ónze cultuur', wordt er dan gezegd. En dat woord cultuur begint nu ook veel meer eh... Trots op Nederland, weet je wel? Daarom doen nu veel mensen hier alsof het al honderden jaren normaal is, maar dat is het helemaal niet. Vrouwenrechten bijvoorbeeld. In de jaren vijftig en zestig was de vrouw gewoon aanrecht, thuis de kinderen opvoeden, en er wordt nu wel gedaan alsof Marokkanen achterlopen, terwijl het voor Nederlanders ook relatief nieuw is." (FG02/MA)

De Marokkanen uit de andere focusgroep maken een soortgelijke redenering. "Voorlichting over homoseksualiteit vinden wij okay, weet je? Maar we moeten ons er gewoon gedwongen mee bezighouden. Als mos-

limorganisaties of Marokkaanse organisaties zich er even niet mee bezighouden, krijg ik meteen al een stempel van 'Oh die zal wel tegen homoseksualiteit zijn'." (FG03/MA) Volgens een andere jongen uit de groep werkt die druk juist averechts: "De mening van moslims en Marokkanen wordt zo opgeblazen. Daarom gaan Marokkaanse jongeren juist expres homo's in elkaar slaan. Dat gebeurt uit verzet. De jongens in Slotervaart smullen van media-aandacht. Dan hebben ze weer wat te doen in de buurt. De media blazen alles op." (FG03/MA)

Het is duidelijk dat de straatjongeren wantrouwend zijn naar Nederlandse instanties en de Nederlandse media. Toch blijkt uit de gesprekken dat ze vaak ook erg positief zijn over de Nederlandse samenleving als geheel. De jongens waarderen de vele voordelen die het leven in een vrije samenleving met zich meebrengt. Ze zijn zich ook bewust van het feit dat ze daardoor dingen kunnen doen die in de landen waar hun ouders vandaan komen niet altijd kunnen, zoals in het openbaar een meisje zoenen (FG02/MA), je mening vrijelijk uiten (FG01/TU, FG02/MA), en blowen (FG02/MA, FG04/SU, FG05/AN). De Marokkaanse en Turkse jongens geven aan dat ze het daarom ook accepteren dat homoseksualiteit in Nederland is toegestaan. Zo zegt een van de Marokkaanse jongens dat alles voor- en nadelen heeft, en dat "een voordeel is dat wij die vrijheid hebben". Een andere jongen vult aan: "En een nadeel is dat ik homo's zie kussen. Maar dat gebeurt vooral in de Reguliersdwarsstraat en in het flikkerbos." (FG02/MA) De Antilliaanse en Surinaamse jongens geven aan dat ze vinden dat Nederland te tolerant is voor homo's en dat ze liever zouden hebben dat de maatschappij op dat punt minder vrij wordt.

In de groepen met mariniers en Ajaxsupporters spreken de jongens zich ondubbelzinnig uit over de Nederlandse vrijheid. Ze geven aan dat ze er trots op zijn dat Nederland vooroploopt als het gaat om bijvoorbeeld regelgeving met betrekking tot homoseksualiteit en softdrugs: "Je staat voor Nederland, en tolerantie *is* Nederland." (FG07/MI) De Ajaxsupporters geven aan dat zij tolerantie expliciet uitdragen in het stadion, want dat is iets "wat bij Amsterdam past en waar Ajacieden trots op zijn". Ook homoseksualiteit vinden zij bij Amsterdam passen, "maar diegene moet niet naast je staan op het vak". (FG06/AJ)

5.4.5 Religie

In de focusgroepsgesprekken nemen verwijzingen naar het christendom of de islam en naar de Bijbel of de Koran een zeer bescheiden rol in. Opvallend is dat de afkeer voor homoseksualiteit in de focusgroepen met straatjongens op vergelijkbare wijze wordt onderbouwd als in de andere focusgroepen. De jongeren associëren homoseksualiteit in eerste instantie nauwelijks met iets zondigs, maar meer met iets dat afkeurenswaardig is vanwege hun opvattingen over gender en seksualiteit. Van de moslimjongens verwijst slechts één Marokkaan naar de Koran tijdens

het associatierondje: “God heeft een man en een vrouw geschapen. In de Koran vind je niet dat homoseksualiteit iets natuurlijks is.” (FG02/MA)

Religie komt verder vooral aan de orde als wij expliciet vragen wat hun geloof over homoseksualiteit zegt. Een van de Marokkaanse jongens antwoordt: “Als we het daar over hebben is het heel simpel. Volgens de islam is homoseksualiteit verboden.” Een andere jongen reageert: “Maar in de islam is blowen ook verboden.” De jongen is het daarmee eens, maar zegt dat “als je doodgaat en je hebt je hele leven lang een jointje gerookt, dan zul je minder hard gestraft worden dan als je doodgaat en je hebt je je hele leven lang in je reet laten nemen.” (FG02/MA) De jongens kunnen geen verwijzing geven naar een passage in de Koran; wel geven ze aan dat thuis of in de moskee (waar de meesten overigens niet vaak heen gaan) gezegd is dat homoseksualiteit zondig is.

Ook de tweede Marokkaanse focusgroep bevestigt dat homoseksualiteit verboden is volgens de Koran als we erom vragen. Ook hier weten de jongens niet hoe dat precies is geformuleerd en waar het terug te vinden is. Een van de jongens noemt homoseksualiteit het gevolg van “influisteringen van de duivel”. Hij komt ook met verwijzingen naar Adam en Eva en het verhaal van Loet.[2] Maar volgens hem “kennen potenrammers de Koran niet”, want die schrijft volgens hem het tegenovergestelde van geweld voor. “Onze religie zegt juist dat je respectvol naar iedereen moet zijn, en dat Allah de enige is die over anderen oordeelt.” Een ander voegt daaraan toe dat het “niet de taak van moslims” is om “homo’s te bestrijden”. “Je taak is wel om te voorkomen dat je kinderen homo worden.” (FG03/MA)

In de Surinaamse focusgroep wordt ook door één jongen naar de Bijbel verwezen tijdens het associatierondje: “Het hoort niet, omdat in de Bijbel staat dat man en man niet samen horen.” Volgens een andere christelijke jongen in de groep zegt de Bijbel echter “niks” over homoseksualiteit (FG04/SU). Zowel Surinamers als Antillianen verwijzen naar reggaemuziek. Een van de jongens draagt de reggaecultuur expliciet uit door een muts en armbandjes in rastafarikleuren. Hij vertelt dat bepaalde reggae-artiesten liedjes maken waarin homoseksualiteit sterk veroordeeld wordt.

Uit de focusgroepen blijkt dat de religieuze cultuur en de religieuze opvoeding van sommige jongeren een rol speelt bij de vorming van hun mening over homoseksualiteit. Maar over het algemeen wordt hier weinig en nauwelijks in eerste instantie naar verwezen. Opvattingen over homoseksualiteit lijken meer onder elkaar op straat te worden gevormd: “Van huis uit hebben de meeste jongens nog nooit van homoseksualiteit gehoord. Het is gewoon een kwestie van stoer doen in groepen.” (FG03/MA)

Noten

1. Met “Dan ga je zien” wordt bedoeld “Dan zul je wat meemaken”.
2. In het Oude Testament staat dit bekend als het verhaal van Sodom en Gomorra; Loet is in de Bijbel Lot.

6 Daders: analyse van dossiers & interviews

Door middel van de enquête op middelbare scholen en de focusgroepen hebben we een beeld geschetst van de opvattingen over homoseksualiteit onder Amsterdamse jongeren. Het hoofddoel van dit onderzoek is echter om de motieven te achterhalen van personen die zelf antihomoseksueel geweld hebben gepleegd. Om informatie over de daders zelf te verkrijgen hebben wij twee paden bewandeld.

Ten eerste hebben wij zeventien interviews gehouden met mensen die zelf als agressor betrokken waren bij veertien verschillende incidenten van antihomoseksueel geweld. Van de zeventien respondenten zijn we met veertien in contact gebracht door de politie Amsterdam-Amstelland, met twee door de politie Noord-Oost Gelderland en met één door de Koninklijke Marechaussee. Het is belangrijk te benadrukken dat de meeste respondenten (nog) niet veroordeeld waren door de rechter: enkelen hadden hun zaak geschikt en de meesten moesten ten tijde van het interview nog voorkomen.[1]

Ten tweede hebben wij een studie gemaakt van dossiers van het Openbaar Ministerie (19 verdachten, 15 incidenten/dossiers) en Reclassering Nederland (16 cliënten, 16 incidenten/dossiers). In totaal hebben we zo informatie gekregen over 52 'daders' verdeeld over 45 verschillende incidenten, die nagenoeg allemaal recentelijk zijn gepleegd.[2] Een overzicht van alle gevallen en variabelen is te vinden in bijlage 1. Een korte beschrijving van alle incidenten is te vinden in bijlage 2.

6.1 Het verzamelen van de data

Om personen te vinden die bereid waren om geïnterviewd te worden heeft de politie Amsterdam-Amstelland verdachten benaderd die betrokken waren bij homogerelateerde incidenten in de jaren 2007 en 2008. Voor het benaderen van de verdachten hebben wij toestemming gekregen van de politie en het College van Procureurs-Generaal van het Openbaar Ministerie, onder de voorwaarden dat de rapportage anoniem zou gebeuren en de onderzoekers pas contact zouden opnemen met verdachten, nadat zij zelf nadrukkelijk bij de politie hadden aangegeven mee te willen werken.

Het is juridisch onmogelijk (en methodologisch onwenselijk) om verdachten te dwingen mee te werken aan een dergelijk onderzoek. Het

werven van respondenten gebeurde door de politie en bleek bijzonder moeilijk. Bij veel incidenten is geen verdachte geregistreerd. Maar ook bij de incidenten waar wel één of meerdere verdachten staan geregistreerd, stuitte de politie op problemen: in enkele gevallen stond er geen telefoonnummer bij, of was het telefoonnummer dat er wel stond afgesloten. Door de actieve inzet van het Roze in Blauw-netwerk van de politie zijn uiteindelijk toch zoveel mogelijk verdachten benaderd.

Verdachten die de politie Amsterdam-Amstelland uitnodigde om mee te doen aan het onderzoek stonden zonder uitzondering terughoudend tegenover medewerking. Omdat het werven van respondenten na enkele weken niets opleverde, is besloten de personen die instemden met een interview een vergoeding te geven van vijftig euro. Er zitten enkele bezwaren aan deze aanpak. Een methodologisch bezwaar is dat het ertoe kan leiden dat personen alleen voor de vergoeding meedoen en het vertellen van een eerlijk en volledig verhaal als secundair gaan zien. Om deze reden hebben wij de politie Amsterdam-Amstelland gevraagd om in het contact met de verdachte eerst te achterhalen of de persoon een verhaal te vertellen had, en een inschatting te maken van het nut om hem te interviewen, voordat over de financiële compensatie werd gerept. Uiteindelijk is uit pragmatische overwegingen voor deze oplossing gekozen: als wij de verdachten geen vergoeding hadden geboden, hadden we niet meer dan één of twee interviews kunnen houden. Wij hebben de indruk dat de vergoeding de kwaliteit van de gesprekken niet negatief heeft beïnvloed.

De zeventien interviews met verdachten zijn bijna allemaal gehouden op een kamer van de Universiteit van Amsterdam (met uitzondering van de interviews met de Apeldoornse verdachten die aldaar in een restaurant zijn afgenomen). De meeste interviews zijn door twee onderzoekers afgenomen. Om vertekening van de resultaten te voorkomen waren dit niet elke keer dezelfde onderzoekers. We beschikten over een kleine en diverse ‘poule’ van interviewers met variatie in geslacht, etnische achtergrond en seksuele voorkeur. Voor de interviews is net als bij de focusgroepen een lijst met onderwerpen opgesteld die in een willekeurige volgorde behandeld konden worden. We hebben dit verkozen boven een vragenlijst met een rigide volgorde om het gesprek een natuurlijk verloop te laten houden en om associaties met politieverhoren te voorkomen. Eerst stelden we de respondenten op hun gemak door iets te drinken aan te bieden en algemeenheden aan te roeren. We garandeerden de anonimiteit van de geïnterviewden en verzekerden dat de politie geen inzage zou krijgen in de verstrekte informatie. Vervolgens stuurden we geleidelijk aan op onderwerpen van onze lijst. In de meeste gevallen was de lijst na ongeveer anderhalf à twee uur doorgenomen. De gesprekken zijn op een recorder opgenomen en anoniem uitgewerkt, waarna we de geluidsbestanden hebben vernietigd.

Zoals gezegd waren verreweg de meeste verdachten niet bereid om geïnterviewd te worden. Om toch een zo volledig mogelijke indruk te krijgen van de verschillende motieven is daarom besloten om naast de interviews ook een dossierstudie te doen.

Ook voor het inzien van dossiers van het Openbaar Ministerie hebben wij toestemming gekregen van het College van Procureurs-Generaal. Het Openbaar Ministerie gebruikt net als veel politiekorpsen geen aparte codes voor homogerelateerde geweldsincidenten. Het OM heeft bij het opzoeken van de dossiers daarom gebruikgemaakt van de registratienummers (Xpol) van de politie Amsterdam-Amstelland, die de homogerelateerde incidenten vanaf 2007 wel apart registreert (zie 3.3.1). In totaal hebben wij vijftien dossiers van het OM kunnen bestuderen. De inhoud van de dossiers verschilt. Er zit altijd een politiedossier in met een samenvatting, proces van de bevindingen en verhoren van verdachte(n), aangever(s) en getuige(n). Ook bevatten de dossiers een resumé voor de Officier van Justitie waar de tenlastelegging instaat. In sommige dossiers is verder nog een schat aan informatie te vinden, zoals uittreksels van justitiële instanties, een verslag van de rechtbank, een 'screening' van de Ketenunit (een samenwerkingsverband tussen verschillende instanties die zich bezighouden met jeugdcriminaliteit en veelplegers), een doktersverklaring, foto's van bijvoorbeeld verwondingen, een document van slachtofferhulp, een persoonlijke brief van het slachtoffer en/of een analyse van Reclassering Nederland. De omvang van de dossiers is erg wisselend: soms is de informatie bijzonder uitgebreid, soms is er niet meer dan een bondig politiedossier. Doordat de aangifte ook in het dossier is opgenomen, zullen we in dit hoofdstuk niet enkel daders, maar af en toe ook slachtoffers citeren.

Van Reclassering Nederland hebben we ook toestemming gekregen om RISc-analyses van cliënten die betrokken waren bij antihomoseksueel geweld in te zien. RISc staat voor 'risico-inschattingsschalen'. De RISc-analyses zijn uitgebreide rapporten waarin in kaart wordt gebracht welke factoren ten grondslag liggen aan het delictgedrag van een dader en wat het risico is op recidive. Voor ons onderzoek zijn de RISc-analyses vanwege de uitgebreide informatie over de motieven en achtergronden van de dader erg nuttig. Het doorzoeken van de RISc-database op homogerelateerde incidenten is relatief eenvoudig en leverde zestien 'hits' op. Er is gezocht op daders van homogerelateerde incidenten in heel Nederland (dus niet alleen Amsterdam), bij wie vanaf 2004 RISc-analyses zijn afgenomen. We hebben ervoor gekozen om voor dit Amsterdamse onderzoek ook buiten Amsterdam te kijken, omdat het moeilijk was om aan data te komen en we bovendien verwachtten dat de aard van de incidenten niet sterk zal verschillen binnen Nederland. Het is belangrijk om op te merken dat niet bij iedere cliënt van Reclassering Nederland een RISc-analyse is afgenomen; er zullen dus meer dan zestien cliënten zijn geweest van 2004 tot heden die een homogerelateerd delict hebben gepleegd.[3] Daarnaast komen minderjarige cliënten terecht bij

Jeugdreclassering; ook deze komen niet voor in de RISc-database van Reclassering Nederland.

6.2 Overzicht van de interviews en dossiers

In deze paragraaf presenteren we een overzicht van de data die wij verzameld hebben over daders en verdachten van antihomoseksueel geweld. We geven in dit overzicht van onze dataverzameling de informatie over Amsterdamse daders en incidenten apart weer.

Wij hebben informatie over 52 daders en 45 verschillende incidenten. Amsterdam speelt de hoofdrol in dit onderzoek met 36 daders en 30 zaken. Dit wil zeggen dat ongeveer 70% van onze data Amsterdams is. De overige daders komen uit Limburg (10%), Noord-Brabant (8%), Gelderland (6%), Noord-Holland (buiten de regio Amsterdam), Zuid-Holland, Overijssel en Groningen (elk 2%).

Tabel 6.1 laat zien dat de meeste incidenten fysiek geweld betreffen. 77% van het totaal bestaat uit bedreiging en geweld, in Amsterdam is dit 75%. Van de homogerelateerde zaken die de Amsterdamse politie in 2007 registreerde bestaat 52% uit geweld en bedreiging (zie 3.3.2). We hebben hier dus met ernstiger vormen van antihomogeweld van doen.

Tabel 6.1 Soorten geweld in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Verbaal geweld	13,5%	19,4%
Bedreiging	15,4%	16,7%
Beroving	9,6%	5,6%
Eenvoudige mishandeling	46,2%	55,6%
Zware mishandeling	15,4%	2,8%

In tabel 6.2 staat in welke context de incidenten hebben plaatsgevonden. De grootste groep bestaat uit incidenten op een homo-ontmoetingsplaats (32,7%). Van de incidenten die wij in dit hoofdstuk onderzoeken, vindt 53,8% plaats in typische homoplaatsen zoals homo-uitgaansgebieden en homo-ontmoetingsplaatsen. Als we alleen kijken naar de incidenten die zich in Amsterdam hebben voorgedaan, is dit 30,6%.[4] In onze dataverzameling komen incidenten in de woonomgeving relatief veel voor (28,8% van het totaal en 36,1% in de regio Amsterdam).[5]

Tabel 6.2 Context van het geweld in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Homo-uitgaansgebied	11,5%	16,7%
Homo-ontmoetingsplaats (HOP)	32,7%	13,9%
Gay Pride	9,6%	13,9%
Burengeschil	17,3%	25,0%
In de buurt van het huis	11,5%	11,1 %
School	0 %	0 %
Overig	17,3%	19,4%

Uit tabel 6.3 blijkt dat bij de meeste incidenten meer dan één dader betrokken is. Dit komt overeen met de gegevens uit Amsterdam over 2007 (zie 3.5.1).

Tabel 6.3 Geweld in groepen in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
1 dader	36,5%	47,2%
>1 dader	63,5%	52,7%

We hebben bij de onderzochte incidenten ook gekeken of de dader onder invloed was van alcohol of drugs. Tabel 6.4 wijst uit dat dit bij meer dan de helft van de incidenten niet het geval is. Ongeveer 30% van de daders was ten tijde van het incident onder invloed van alcohol.

Tabel 6.4 Middelengebruik in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geen	51,9%	58,3%
Alcohol	30,8%	30,6%
Softdrugs	3,8%	5,6%
Harddrugs	9,6%	0 %
Onbekend	3,8%	5,6%

Tabel 6.5 wijst uit dat de dader in de meeste gevallen geen bekende was van het slachtoffer ten tijde van het incident. Het percentage dat de dader wel kende is met rond de 30% wel veel hoger dan bij de politiecijfers over 2007 (3%). Dit komt met name doordat incidenten in woonomgeving bij de dossiers en interviews oververtegenwoordigd zijn.

Tabel 6.5 Dader bekende van slachtoffer in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Nee	71,2%	63,9%
Ja	28,8%	36,1%

De etnische verdeling van de door ons onderzochte incidenten staat weergegeven in tabel 6.6. We hebben hier dezelfde definitie als het CBS gehanteerd: iemand is allochtoon als minstens één van beide ouders in een ander land is geboren dan Nederland. Het valt op dat de etnische verdeling van de Amsterdamse incidenten goed overeenkomt met de verdeling zoals die in hoofdstuk 3 werd gepresenteerd. En ook hier is het aandeel daders van Nederlandse en Marokkaanse afkomst even groot. Het aandeel autochtonen in het aantal incidenten (48,1%) is hoger dan in Amsterdam, omdat in de grote steden meer allochtonen wonen dan in de rest van Nederland.

Tabel 6.6 Etniciteit in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)	Fysiek geweld regio Amsterdam (21 daders)
Autochtoon-Nederlands	48,1%	33,3%	28,6%
Marokkaans	19,2%	27,8%	28,6%
Surinaams	11,5%	16,7%	9,5%
Turks	5,8%	8,3%	14,3%
Antilliaans	1,9%	2,8%	4,7%
Westerse allochtonen	3,8%	5,6%	4,7%
Niet-westerse allochtonen overig	7,7%	2,8%	4,7%
Onbekend	1,9%	2,8%	4,7%

Tabel 6.7 laat zien dat het aandeel vrouwelijke daders en slachtoffers ongeveer net zo klein is als in Amsterdam over 2007 (zie 3.5.8).

Tabel 6.7 Geslacht dader en slachtoffer in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geslacht dader		
Man	94,2%	91,7%
Vrouw	5,8%	8,3%
Geslacht slachtoffer		
Man	98,1 %	97,2%
Vrouw	1,9%	2,8%

Tabel 6.8 laat zien dat ook de gemiddelde, mediane en modale leeftijd van de daders van onze dataverzameling nagenoeg precies overeenkomen met die van de Amsterdamse politiecijfers over 2007. Een dader is gemiddeld rond de 25 jaar, terwijl twintig jaar de meest voorkomende leeftijd is. In onze dataverzameling is de laagste leeftijd dertien jaar (een Marokkaanse jongen die, met zijn vrienden van veertien en vijftien jaar, een eveneens minderjarige Marokkaanse jongen in Amsterdam slaat en richting een passerende tram duwt omdat hij “als een homo” loopt) en de hoogste leeftijd 69 jaar (een Surinaamse vrouw die haar homoseksuele buurmannen uitscheldt en treitert).

Tabel 6.8 Leeftijd in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Gemiddelde	25 jaar	27 jaar
Modus	20 jaar	21 jaar
Mediaan	20 jaar	19 jaar

Ook hebben wij tijdens de interviews gevraagd of de daders een religieuze opvoeding hebben gehad. Bij de geïnterviewden was dit bij 30,8% niet het geval. 38,5% gaf aan een christelijke opvoeding te hebben gehad en 30,8% een islamitische. In de dossiers van het Openbaar Ministerie en Reclassering Nederland is hier meestal niets over te vinden.

De daders van antihomoseksueel geweld zijn over het algemeen laaggeschoold. Maar liefst 30,8% heeft de middelbare school niet afgerond. In totaal is 77% van alle daders en 66,6% van de Amsterdamse daders laagopgeleid (mbo of lager).

Tabel 6.9 Hoogst afgeronde opleiding of lopende studie in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geen middelbare school afgerond	30,8%	22,2%
Vmbo/mbo	46,2%	44,4%
Havo/hbo	5,8%	8,3%
Vwo/universiteit	1,9%	2,8%
Onbekend	15,4%	22,2%

We hebben bij de daders ook gekeken naar de thuissituatie. Pedagogen gebruiken voor de diagnose van jeugdigen risicomodellen (Van IJzendoorn en De Frankrijker 2005: 208). Risicofactoren kunnen zich voordoen op het niveau van dader, gezin (zoals misbruik), school, werk en het derde milieu (zoals 'de straat'). Daarnaast zijn er structurele risicofactoren zoals langdurige werkloosheid of een geestelijke handicap. Wanneer meer dan vier risicofactoren aanwezig waren ten tijde van het incident is een thuissituatie als risicovol bestempeld. Tabel 6.10 laat zien dat dit bij ongeveer tweederde van de daders het geval is. Voor vier daders uit de dossiers van het OM was deze analyse door gebrek aan informatie niet mogelijk.

Tabel 6.10 Risicovolle thuissituatie in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geen extra risicofactoren	23,1%	25,0%
Risicovolle thuissituatie	67,3%	61,1%
Onbekend	9,6%	13,9%

Ook het aandeel daders zonder baan is opvallend hoog. 44,2% van alle daders en 36,1% van de Amsterdamse daders had geen baan ten tijde van het incident. Iets meer dan de helft had wel een baan of studeerde nog, zie tabel 6.11.

Tabel 6.11 Werkloosheid in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geen baan	44,2%	36,1%
Baan	23,1%	22,2%
Studeert nog (hoogstens bijbaantje)	26,9%	33,3%
Onbekend	5,8%	8,3%

Tabel 6.12 laat zien dat de meeste daders al een strafblad hadden voordat het homogerelateerde incident plaatsvond. Iets minder dan eenderde van de daders kwam door het homogerelateerde geweld voor het eerst in aanraking met de politie.

Tabel 6.12 Antecedenten in dataverzameling van dossiers en interviews

	Alle incidenten (52 daders)	Regio Amsterdam (36 daders)
Geen of overtreding wegenverkeerswet	30,8%	27,8%
Ja, diefstal	23,1%	19,4%
Ja, vandalisme/vernieling	15,4%	16,7%
Ja, bedreiging/intimidatie	5,8%	8,3%
Ja, geweld/mishandeling	21,2%	22,2%
Onbekend	3,8%	5,6%

6.3 Analyse van de interviews en dossiers

In de rest van dit hoofdstuk komen daders van antihomoseksueel geweld aan het woord over hun visie op homoseksualiteit, het delict dat ze pleegden en de motieven die daarbij een rol speelden. De resultaten van onze analyse van de interviews en dossiers laten grote overeenkomsten zien met de uitkomsten van de groepsgesprekken in het vorige hoofdstuk.

6.3.1 Gendernormen versus de Nederlandse tolerantie

Ons onderzoeksmateriaal geeft een goed beeld van de vorm die homonegativiteit in Nederland tegenwoordig aanneemt. Wie had verwacht dat wij in ons onderzoek vooral met jongens te maken zouden krijgen die zich

ondubbelzinnig negatief over zondige homoseksuelen uitlaten, heeft het mis. Geen van de daders die wij spraken gaf aan het delict gepleegd te hebben, omdat hij nu eenmaal een hekel heeft aan homo's. Ook in de onderzochte dossiers komt dit nauwelijks voor. Sterker nog, in de meeste gevallen geven de daders aan "helemaal geen hekel" te hebben aan homo's. Een van de geïnterviewden zei dat zelfs direct bij binnenkomst, voor we handen hadden geschud, met zijn jas nog aan (IN01/01).

Deze zin wordt in alle gevallen echter vervolgd met het woord "maar", en dan volgt een uiteenzetting van voorwaarden waaraan homoseksuelen moeten voldoen voordat de homo de goedkeuring van de dader kan wegdragen. Het blijkt dan dat de homo eigenlijk geen anale seks mag hebben, dat hij zich 'normaal' (dus niet vrouwelijk) moet gedragen, dat hij zijn homoseksualiteit niet te veel mag laten zien en dat hij al helemaal geen avances mag maken. Deze voorwaarden kwamen in het vorige hoofdstuk ook aan de orde als de vier aspecten van homoseksualiteit die de meeste weerstand oproepen: anale seks, vrouwelijk gedrag, zichtbaarheid en angst voor het zijn van lustobject. Deze vier aspecten spelen niet alleen bij de risicogroepen, maar dus ook bij de daders een hoofdrol.

Anale seks

Anale seks komt in bijna alle interviews en uitgebreide dossiers aan de orde, en lijkt volgens veel daders onlosmakelijk verbonden te zijn met homoseksualiteit. Net zoals in de focusgroepen is dit met name voor de Marokkaanse jongens een belangrijk onderwerp. Zo verklaart een Marokkaanse jongen die in de Reguliersdwarsstraat een trap uitdeelt aan een passerend homostel: "Je ziet homo's en je denkt dan al snel door over de seks, je weet toch? Eigenlijk is dat fout, want als je verder doordenkt weet je ook wel dat het niet alleen over seks gaat. Ze geven... Waarschijnlijk geven ze toch wel om elkaar. Of ze houden zelfs van elkaar, weet je? Ik denk dat het grootste probleem is dat homo's worden geslagen, omdat veel jongens gelijk aan de seksuele kant denken." (IN13/12) Ook bij een oud-militair die op een homo-ontmoetingsplaats samen met vrienden enkele cruisende homo's zwaar heeft mishandeld speelt de afkeer van mannenseks een hoofdrol. Zijn eerste associatie met homoseksualiteit is "kontebonken" en tijdens het interview vertelt hij vol ongeloof en zichtbare verontwaardiging over de seks die hij zag tussen mannen voordat hij tot mishandelen overging. We vroegen hem wat er door hem heen ging toen hij zag wat er gebeurde.

> "Ja je denkt 'Dit is niet werkelijk'. Dat gaat er dan door je heen. Je denkt 'Dit kan niet echt zijn'. Het klopt niet, het hoort niet... Het is... Fuck! Je staat er naast weet je wel! Het is echt een momentopname en ik draaide me alweer om ik ging weglopen, want ik denk 'Ik heb hier niets te zoeken, ik moet hier weg!' Nou en die maat van me precies hetzelfde, die eh... [onverstaanbaar] Ik ga hier weg. Ja wat gaat er door je heen, onwérkelijk. Dat mannen dat met

> elkaar doen weet je wel, dat is onwerkelijk. Maar ja goed, verder no hard feelings." (IN15/13)

Over lesbische seks wordt overigens net als in de focusgroepen veel minder veroordelend gesproken. Zelden wordt dit als een probleem gezien; de daders vinden dit vaak juist leuk om naar te kijken. Als er al een probleem van wordt gemaakt is dat niet vanwege de walging maar vanwege het principe: "Seks tussen vrouwen vind ik ook niet kunnen, maar het is anders dan twee mannen samen. Ik weet niet hoe ik het moet uitleggen. Uiteindelijk zijn ze ook homo, een man moet gewoon met een vrouw en andersom." (IN13/12) Op de vraag wat hij van lesbische meisjes vindt antwoordt een andere jongen: "Ja dat is het probleem. Ik weet niet. Dat vind ik heel anders. [...] Er is een jongen die is ook homo en diens vriendinnen die zijn ook lesbisch. En die zoenen altijd met elkaar. Ik weet niet, ik vind dat ook niet echt eh... het ziet er ook niet echt uit. Maar ik vind dat minder... ik weet niet waarom. Het valt niet uit te leggen. Omdat het vrouwen zijn, dat is het." (IN17/14)

Vrouwelijk gedrag

Vrouwelijk gedrag bij mannen is in veel gevallen een belangrijk punt van irritatie bij daders, hoewel het moeilijk te zeggen is of het ook de directe aanleiding tot het geweld is. Een van de daders die we spraken heeft meerdere homo's bedreigd en bespuugd op een sportschool. We vroegen hem wat zijn mening is over zijn slachtoffers: "Ze zijn een beetje verwijfd. Dat mogen ze doen, maar ga dan niet naar een omgeving waar van je wordt verwacht dat je een echte man moet zijn." (IN08/07) Een andere dader (die zelf overigens ontkent dat hij zijn slachtoffer sloeg vanwege zijn seksuele voorkeur) zegt zich ook te ergeren aan vrouwelijke homo's: "Ik had een leraar, in de tweede klas. Bij hem vond ik het niet erg, want hij gedroeg zich als een heer en niet als een dame." (IN09/08) De norm dat mannen zich 'mannelijk' horen te gedragen is kennelijk zo sterk dat al snel wordt gedacht dat een vrouwelijke man acteert of zich aanstelt: "Ik kan daar totaal niet tegen, wees gewoon jezelf. [...] Ik heb totaal geen respect voor jou dan. Wat zouden je ouders daarvan vinden?" (IN17/14)

Net als in de focusgroepen en de scholierenenquête lijkt de irritatie bij de meeste Marokkanen die wij interviewden niet zozeer te ontstaan door vrouwelijk gedrag, maar eerder door een van de andere drie aspecten. Een Marokkaanse jongen die een homostel in de Reguliersdwarsstraat aanviel deed dat, omdat ze hand in hand liepen, niet omdat ze zich vrouwelijk gedroegen. Hij voegt daaraan toe: "Weet je, ik denk dat twee mannelijke homo's die hand in hand lopen of op straat staan te zoenen veel sneller opmerkingen krijgen dan een vrouwelijke man. Omdat die vrouwelijke er echt voor uitkomt." (IN13/12)

Dit wil echter niet zeggen dat Marokkanen helemaal geen problemen hebben met afwijkingen van de gendernorm. In Amsterdam werd een Marokkaanse jongen aangehouden wegens zware mishandeling van een transseksuele vrouw. Zij liep met haar vriend over straat in Slotervaart, werd uitgescholden voor "flikker" en "travestiet" en geslagen met een stalen pijp waardoor ze ernstige verwondingen opliep (OM28/21).[6]

Zichtbaarheid

Zoals we in het vorige hoofdstuk ook al betoogden is het onderscheid tussen conflicten die uit de hand lopen door verondersteld vrouwelijk gedrag van homo's en door zichtbaarheid van homoseksualiteit vaak niet goed te maken. Hoe dit ook zij, wij concluderen dat zichtbaarheid van homoseksualiteit in veel conflicten een belangrijke rol speelt. Daarbij is het niet noodzakelijk dat het slachtoffer daadwerkelijk homoseksueel is: zo sloegen drie Marokkaanse jongens een andere jongen, omdat ze vonden dat hij er "als een homo bij liep" (OM18/15); het slachtoffer zegt achteraf tegen de politie dat hij helemaal geen homoseksueel is.

Nagenoeg alle daders geven in vergelijkbare bewoordingen als de jongeren uit de focusgroepen aan dat ze grote problemen hebben met homoseksuele uitingen. Een Turkse jongen zegt dat hij kwaad werd toen hij een homoseksuele man zag zoenen met een andere man: "Dat ie daar in het openbaar zoent, daar kon ik eigenlijk niks van zeggen, maar dat is al een punt, weet je? Ze moeten gewoon eh... Voor homo's moeten ze gewoon een regel maken van dat het niet meer in het openbaar mag. Gewoon... doe het dan gewoon lekker thuis." (OM01/01) Een burenconflict loopt op soortgelijke wijze uit de hand: een buurtbewoner gooit een homoseksuele man tijdens een conflict van de trap nadat er al maandenlang ergernissen bestonden in de buurt over zijn openlijk homoseksuele gedrag: "Nou, de irritatie begint op straat hè, als hij zijn gasten uitlaat. Dan moet er nog even innig afscheid genomen worden. Ik denk dan bij m'n eigen: 'Doe dat lekker in je huiskamer en laat niet de buurt meegenieten.' Er zijn er bij die kunnen er nog om lachen, maar ik na drie jaar niet meer." Volgens deze man is dit een algemeen probleem in Amsterdam.

> "Het grote probleem met Amsterdam is dat het de stad van de homo's is. Ik kan er een samenvattende zin over maken: ik vind het prima dat ze homo zijn, maar ik vind dat ze het er de laatste tijd te dik opleggen. Te vrijpostig. Ze dragen het te veel uit. Te veel expressie erop leggen. Hoe ze over straat lopen [zet hoog stemmetje op], jongen doe alsjeblieft normaal. We weten het al, we zien het al aan je. En helemaal zo lopen, die broek, die pik zie je er helemaal in zitten. Kom op nou , het is geen jaren zestig meer dat we allemaal met strakke broeken liepen. Doe normaal allemaal, alsjeblieft. Ze leggen het er dik op, vind ik." (IN05/05)

In ons onderzoeksmateriaal komen vele soortgelijke klachten voor. Het is daarom niet verrassend meer dat er incidenten gebeuren tijdens de Gay Pride, het evenement in Amsterdam waarbij de zichtbaarheid van homoseksualiteit centraal staat. Een man die een groep homo's passeert die als engeltjes verkleed zijn, roept naar hen op intimiderende wijze: "Zijn jullie homo's ofzo?", waarna hij ze uitscheldt voor "kankerhomo's" en "teringhomo's". Twee toevallig passerende agenten horen dit en weten te voorkomen dat het conflict verder uit de hand loopt door de man aan te houden (OM36/29).

Het is duidelijk dat zichtbare homoseksualiteit onder druk komt te staan door deze gewelddadige reacties. Toenemende gevoelens van onveiligheid onder homoseksuelen kunnen ertoe leiden dat ze hun homoseksualiteit steeds minder durven te laten zien. Een van de slachtoffers van bedreigingen door zijn buurtbewoners zegt bijvoorbeeld: "Mijns inziens zou je, als je mij niet kent, het niet kunnen zien dat ik homoseksueel ben. Ik loop bijvoorbeeld niet hand in hand met mijn vriend, juist om dergelijke situaties en confrontaties te voorkomen." (OM32/25) Onze waarneming dat veel antihomoseksueel geweld waarschijnlijk voorkomen wordt doordat homoseksuelen zich aanpassen (zie hoofdstuk 2) wordt hiermee bevestigd.

Ondanks het feit dat ook veel autochtone daders klagen over openlijke homoseksualiteit, zien allochtone daders deze zichtbaarheid als iets 'typisch Nederlands', net als de straatjongens in de focusgroepen. Zij ontkennen daarmee niet dat homoseksualiteit ook aanwezig is in het land waar hun ouder(s) geboren zijn. Integendeel: "In Marokko heb je net zo goed homo's, misschien wel meer dan hier. De geruchten gaan dat de koning zelf ook homo of biseksueel is." (IN13/12) De klachten gaan echter over het openlijk uiten van homoseksualiteit in Nederland. Of zoals een Turkse dader het formuleert:

> "Maar kijk, in Turkije, als ik uitga, in die café waar ik zat, zaten meisjes, jongens door elkaar. Maar die jongeren die daar zitten waren gewoon meestal allemaal homo. Vijftig procent is gewoon homo daar. Ja, ik vind het vies, maar hun zijn tenminste niet zo openbaar, hoe noem je dat? Daar worden ze gelijk kapotgeslagen, niet net als hiero van 'ja ja ja'. Kijk, ik heb niks tegen homo's, echt niet. Van mij part neuken ze elkaar in hun kont, boeit me niet. Maar doe dat dan thuis of waar kinderen niet bij zijn, weet je?" (IN01/01)

Deze Turkse dader geeft aan het vooral erg te vinden als een Turkse jongen zijn homoseksualiteit openlijk uitdraagt: "Kijk, weet je wat het is? Ik weet niet hoe... [Naar de Marokkaanse interviewer:] Kijk, als jij een Marokkaan ziet, een homo gewoon die Marokkaans is, ja? Wat ga jij dan bij jezelf denken? Is een schande voor je volk toch? Schande voor je volk toch, of niet?" (IN01/01)

Net als in de focusgroepen gaat de irritatie om de zichtbaarheid van homoseksualiteit soms samen met zorgen over het welzijn van kinderen; die zorgen spelen bij vier zaken een rol bij het geweld. De hierboven geciteerde jongen maakte zich er druk om dat kleine kinderen zagen hoe een man met een andere man stond te zoenen in het Vondelpark (IN01/01). Een Surinaamse jongen vindt de botenparade tijdens de Gay Pride maar niks: "Mensen zitten te zwaaien op een boot, openbaar zit er eentje te pijpen. Dat kan echt niet. Dat vind ik... dat kan niet. Slecht voor de kinderen man, dan worden ze dadelijk allemaal homo." (IN09/08) Een jongen uit een groep die regelmatig homo's in elkaar sloeg op een homo-ontmoetingsplaats op de Brunssummerheide in Limburg (overigens een van de weinige groepen die hun acties vooraf planden en zichzelf 'flikkertikkers' noemden) zegt tegen de Reclasseringsmedewerker dat hij in zijn recht staat: "De cliënt geeft aan dat hun bedoeling was om de homo's van de homo-ontmoetingsplaats te verjagen. Dit wilden ze omdat ze bang waren dat homo's kleine kinderen zouden misbruiken." (RN37/30)

Lustobject

In het vorige hoofdstuk concludeerden wij dat er onder de onderzochte 'risicojongeren' grote angst heerste om lustobject te worden van homoseksuele mannen. Onder daders blijkt dit met grote afstand de belangrijkste reden te zijn om geweld te plegen. Van de 26 incidenten uit onze dataverzameling waarbij de aanleiding tot het plegen van geweld duidelijk is, speelt in maar liefst tien gevallen de angst om lustobject te zijn de hoofdrol. De volgende opmerking is tekenend voor de manier waarop de daders denken over homoseksuelen: "Ik begrijp best dat ze homo zijn, maar ga dan niet te dicht bij me staan. Ik wil het niet. En als het niet goedschiks kan, dan moet het kwaadschiks." (IN05/05) Varianten op deze zin ("Als ie me maar met rust laat." (IN04/04); "Als ze maar van mij afblijven." (OM26/19); "Zolang ze mij niet aanraken." (IN06/06)) troffen wij ontelbare keren aan in onze dataverzameling.

Een Marokkaanse jongen belaagde een homo, nadat hij naar eigen zeggen versierd werd door een man (nota bene in homocafé Exit): "Ik ben meer bang van homo's dan dat ik ze haat, ik zeg eerlijk. Straks gooien ze iets in je glas, word je 's ochtends wakker met je broek omlaag en een condoom in je kont. Ik noem maar wat hoor. Nou, da's een nachtmerrie hoor." (IN04/04) De Turkse jongen die een homo sloeg in het Vondelpark deed dat ook na avances: "Kijk, ik werd alleen boos omdat hij met een andere man zoende, maar ik zou hem niet gaan slaan van eh... als hij dat gewoon daar zo zat te doen met die man. Ik werd alleen gek dat hij naar me knipoogde en zijn tong liet zien, daarom werd ik gek." (IN01/01) Een andere dader antwoordt op de vraag hoe hij zich voelt als hij versierd wordt door een man: "Nou dan voel ik me eerder bedreigd. En dan word ik echt een rat in de val. En een rat in de val, die

gaat bijten hè." (IN05/05) Een ander antwoordt op dezelfde vraag: "Ja dan krijg je dat vieze gevoel." (IN07/06) Deze laatste jongen associeert homoseksualiteit al direct met versierd worden. We vroegen hem wat er als eerste in hem opkomt als hij aan homoseksualiteit denkt: "Ja gewoon, als die ergens zit, dat die dan aan je gaat zitten en dat je daar geen behoefte aan hebt." (IN07/06) De Marokkaanse jongen die homoseksuelen schopte in de Reguliersdwarsstraat zegt: "Ik voel me gewoon niet op mijn gemak in het bijzijn van een homo, omdat ik denk dat hij flirt met me of dat ik dan een fantasie ben voor hem." (IN13/12) De angst van de daders gaat vaak heel ver. Een andere jongen (die zijn delict overigens niet pleegde vanwege angst om object van lust te zijn) zegt het volgende.

> "Ik heb wel meegemaakt dat met die homodag, de Gay Parade. Maar dat was niet normaal, want dan waren er overal homo's en die zaten allemaal naar je te kijken, weet je? En ik voelde me gewoon bang, weet je? Ik word bang ervan. Da's gewoon een angst van mij. [We vragen waar hij dan bang voor is.] Ja, ik weet het eigenlijk niet. Ik kan het niet echt uitleggen. Niet echt bang, maar… van… ik voel me niet prettig erbij, weet je. Als er een hele groep met homo's tussenzitten en er zijn er ook een paar dronken… Misschien willen ze je wel aanraken. Ik ben altijd bang dat een homo mij bijvoorbeeld zou aanraken, op bepaalde plekken. Omdat hij het leuk vindt. En dan zou het heel verkeerd aflopen." (IN17/14)

De weerzin om lustobject te zijn past goed in het beeld van mannen die leven volgens traditionele gendernormen in een maatschappij waarin deze steeds meer ter discussie zijn komen te staan door vrouwen- en homo-emancipatie. Deze discrepantie tussen oude en nieuwe normen leidt tot spanningen. Veel daders weten geen raad met homoseksualiteit, omdat ze het niet kunnen plaatsen in de traditionele genderrolverdeling: "Die man kan bedoelen van, 'Ik vind je lekker. Ik wil jou ook wel'. Ik weet niet… Ik weet niet wat die man in zich… Kijk, homo's zijn net als vrouwen denk ik wel, weet je? Dan denk ik, ze doen ook zo, weet je? Die gedrag van hun ook. Ze zijn meestal als vrouwen gewoon, ik weet niet. Raar uit te leggen." (IN01/01) "Ik voel me dan bedreigd. Nee, een man hoeft niet aan mijn tepels te wrijven of aan mijn kontje te zitten. Misschien over 500 jaar dat het heel normaal is." (IN04/04)

In een van de incidenten lijken de daders zo huiverig voor aandacht van homoseksuele mannen dat naast een homo plassen al problemen oplevert. Een groep homoseksuele jongens neemt na een avondje stappen in de Reguliersdwarsstraat de taxi terug naar huis. Ze komen vast te zitten in een verkeersopstopping, en de jongens maken van de gelegenheid gebruik om langs de weg te urineren. Naast hen komt een groepje Antilliaanse jongens staan, die hetzelfde idee hadden opgevat. Een van de homo's wordt opeens uitgescholden voor "vieze flikker". Daarop

wordt hij geschopt en geslagen door de Antilliaanse jongens, omdat hij volgens een van hen “zat te kijken” tijdens het plassen (OM34/27).

Hoewel sommige daders claimen te zijn lastiggevallen of betast door het slachtoffer voordat zij aanvielen, blijkt uit onze data dat dit in de meeste gevallen hoogstonwaarschijnlijk is. Voorgaande citaten laten zien dat angsten vaak onrealistisch zijn en voortkomen uit vooroordelen over homoseksuelen. In alle gevallen ontkennen de slachtoffers in ieder geval dat ze begonnen zijn met lichamelijke aanrakingen, wat soms ook gesteund wordt door getuigenverklaringen (zoals in OM26/19 en OM31/24). Bovendien valt op dat de dader het contact soms zelf opzoekt. Zo is in het geval van de Marokkaanse jongen die zijn slachtoffer belaagde in de Exit, de vraag wat hij daar überhaupt deed en of je in een homokroeg geen versierpogingen kunt verwachten. En ook de groepen jongeren die naar homo-ontmoetingsplaatsen gaan lijken er vaak bewust op uit om versierd te worden. Een groepje jongens ging tijdens een vakantie waarin ze zich verveelden verscheidene keren naar de Oeverlanden in Amsterdam, een bekende homo-ontmoetingsplaats. Daar maakten zij zich onder andere schuldig aan bedreiging en discriminatie. We vroegen een van de jongens waarom ze er heen gingen.

> “Een vriend van mij had een schoolproject en hij wilde voor dat project met de camera daar naartoe. We kwamen daar aan, en hij parkeert net met de passagiersstoel naast de chauffeursstoel van die andere mensen. En dan gaat ie een beetje strelen en dat soort dingen, weet je wel? En toen hebben ze dus aan zo’n man gevraagd van eh..., ‘Ja, heb je niet even zin en zullen we een rondje door het bos lopen?’ Toen begon die man, die homo dus zeg maar, zijn broek naar beneden te doen en zo. En toen had ie dat gefilmd, en toen is ie snel weggerend.” (IN11/10)

De dingen die de jongens uithalen op homo-ontmoetingsplaatsen nemen vaak bizarre vormen aan. Ook de militairen die een homo-ontmoetingsplaats bij Schaarsbergen bezochten gingen niet meteen slaan, maar draaiden eerst wat rondjes met een homo.

> “En d’r liep een vent de hele tijd achter ons aan. We noemden hem de Fransman, want hij had een Frans accent. Ik denk dat ie Frans was. Maar op een gegeven moment komt ie bij ons lopen en hij stapt gewoon echt op je af zonder pardon. ‘Zal ik jullie even lekker pijpen?’ Ik denk: ‘Nou!’, dus ik zeg, ja ik moest wel een beetje in m’n rol blijven, dus ik zeg: ‘Nee ik wil eerst nog een beetje m’n geiligheid opdoen’, weet je wel. Dus wij lopen verder, en die man de hele tijd achter ons aan huppelen jongen. Als wij stilstonden stond hij ook stil. Wij weer lopen, ging die ook weer lopen. Nou jongen, het leek wel op een konijnenspelletje. Het ging helemaal nergens over. [...] Op een gegeven moment waren twee jongens weg, was ik alleen nog met twee andere maten. En ik ging op een gegeven moment staan en ik draai me eigen om naar die man. En ik hoorde die man tegen een van hen zeggen: ‘Ben je

> ook homo?' Dus die maat van me zegt: 'Nee' 'Wat dan, ben je bi?' 'Nee'. 'Ben je hetero dan?', zegt ie tegen hem. En die maat zegt weer 'Nee'. 'Oh wat ben je dan?', vraagt die man. En die maat van me die draait ze eigen om en zegt: 'Ik ben agressief!', en die geeft 'm een tik op z'n bek, nou niet normaal eigenlijk. Dus die man gaat door z'n hoeven." (IN15/13)

Het is intrigerend om te zien hoe doelbewust deze jongens de mannelijke seks opzoeken, maar toch compleet door het lint gaan op het moment dat ze ermee geconfronteerd worden: "Nou die twee jongens die hebben 'm redelijk afgetuigd, mag ik wel zeggen. Maar ja, die vent die stond gewoon met z'n zwans uit z'n broek. Nou ik heb 'm niet gezien, maar volgens hun had ie een grote hangen. Dus ja, dan schrik je je eigen dood als zo'n gozer met z'n piemel naar je staat te zwaaien. Dus vandaar dat ze waarschijnlijk die tik hebben gegeven." (IN11/10)

Een 'positieve' formulering van homonegativiteit

Dit onderzoek laat ondubbelzinnig zien dat genderproblematiek aan de wortels van antihomoseksueel geweld ligt. Daders voelen walging bij vier aspecten van homoseksualiteit: (anale) seks, vrouwelijk gedrag, zichtbaarheid en hun eigen rol als lustobject. Antihomoseksueel geweld blijkt in verreweg de meeste gevallen ongepland en ter plekke te ontstaan. Hiermee wordt ook duidelijk dat het beeld van 'potenrammers' die georganiseerd eropuit trekken om homo's in elkaar te slaan niet klopt, of in elk geval niet meer van deze tijd is: "Het is niet zo dat ik wakker word in mijn bed en denk: 'Hee, ik ga vandaag een homo rammen.' Ik heb niks tegen homo's." (IN01/01) Zelfs de jongeren die naar een ontmoetingsplaats zijn gegaan, deden dat niet met een van tevoren afgesproken plan om te gaan slaan, maar gingen een kijkje nemen uit "nieuwsgierigheid" (IN15/13), omdat ze zich "al twee weken te pletter verveelden" (IN16/10) en "gewoon, omdat het wel lachen is". (IN06/06) De situatie loopt vervolgens uit de hand op het moment dat ze geconfronteerd worden met een persoon die zich in hun belevingswereld niet houdt aan de voorwaarden voor het zijn van een 'acceptabele homo'.

Wie deze voorwaarden tot zich door laat dringen, moet echter wel tot de conclusie komen dat homo's hier nooit aan kunnen voldoen. We hebben al eerder gezien dat de voorwaarden elkaar tegenspreken: zichtbaarheid mag niet, maar een onzichtbare homo is bedreigend, omdat hij niet meer herkenbaar is. Nichterigheid is fout, maar een mannelijke homo degradeert de jongen tot lustobject.

In Nederland is de situatie ontstaan dat (potentiële) plegers van antihomogeweld beklemtonen dat ze niks hebben tegen homo's, maar wel tegen bepaalde homo-uitingen. Ze zeggen dat ze homoseksualiteit accepteren. Dat de jongens zelf hun tolerantie beklemtonen, heeft alles te maken met het imago van Nederland als vrije en homovriendelijke natie.

Zelfs daders van antihomoseksueel geweld delen vaak de opvatting dat ze in een homovriendelijke samenleving leven, waarin het ouderwets of 'not done' is om je negatief uit te spreken over homoseksualiteit. Uit zowel de allochtone focusgroepen als de interviews die wij hadden met allochtonen klinkt weliswaar veel wantrouwen door over Nederlandse instituties zoals justitie en politie, en geven zij aan het idee te hebben gediscrimineerd en gestigmatiseerd te worden door een groot deel van de samenleving, maar tegelijkertijd zien zij de voordelen van het leven in een vrij land. Ze vinden het hier "soepel", waar je alle vrijheid hebt "om te doen en laten wat je wilt. Ik vind het echt heel goed dat er in dit land zoveel vrijheden zijn, hoewel dit ook wordt gebruikt door veel mensen om grote groepen te kwetsen, weet je?" (IN13/12) Deze tevredenheid blijkt ook uit het volgende citaat.

> "Ja ik vind het wel goed hier. Ik heb het wel naar mijn zin hier. Soms lees ik wel van die rappers die lopen te klagen, dan denk ik: dan moet ie maar naar Marokko gaan. En dan kijken of het daar beter is. Weet je? Ze worden kwaad omdat ze ziekenfonds moeten betalen, weet je? Daar mogen ze alleen maar blij mee zijn. Want ja. Als je hier naar een soakliniek gaat word je direct geholpen. Heb je een soa, krijg je direct medicatie. In een ander land kun je dat niet flikken hoor. Daar mag je echt betalen voor die medicatie." (IN09/08)

Bij enkele daders van autochtone afkomst is het zelfs opvallend om te zien hoe homovriendelijk ze overkomen. Een lid van een grote studentenvereniging in Amsterdam viel een homo aan in de Reguliersdwarsstraat na hem uitgescholden te hebben voor "vieze flikker" en stelt: "Ik heb echt geen hekel aan homo's en vind het geweldig dat ze in Nederland het recht hebben om te zijn wie ze zijn. En verder, ik vind die Gay Pride met die boten en zo, vind ik geweldig." (IN02/02) Hoe het kan dat hij een homo heeft uitgescholden en belaagd weet hij zelf ook niet. De militair die zware mishandelingen pleegde op homo-ontmoetingsplaatsen geeft ook aan trots te zijn op de Nederlandse (homo)tolerantie. Zijn grote droom was om uitgezonden te worden naar Afghanistan, een droom die uiteenspatte toen hij uit het leger werd gezet na zijn veroordeling wegens mishandeling van homo's.

> "Ze hebben mij er nu dus uitgeflikkerd. Dan denk ik: 'Ja hallo, dat is helemaal niet nodig.' Ik wil graag, ik sta tegen ongerechtigheid. En ik sta tegen alles wat wij hebben opgebouwd in gevaar brengt. En de Taliban brengt dat soort dingen in gevaar. En ik ben zwaar anti-Taliban en ik wil daar graag tegen vechten." [Wat versta je onder wat wij hebben opgebouwd?] "Wat ik daaronder versta? Onze maatschappij, en... eh ja, wel geinig dat ik dit zeg... de rechten en dat soort dingen die we hebben opgebouwd, met mekaar. Dan denk ik, dan kom ik gelijk uit bij het stukje homo's... Dat is een beetje ironisch toch...? We hebben allemaal rechten die we verdedigen en zo, zoals

vrijheid van meningsuiting, noem het maar op, geen racisme en dat soort dingen. En dan sla ik een paar homo's op hun kop. Nou ja...” (IN15/13)

Het is over het algemeen dus niet zo dat de daders Nederlandse tolerantienormen verwerpen. Ze zijn vaak tevreden met de vrijheden die hen geboden worden in Nederland, ook al zien ze openlijke homoseksualiteit als een nadelig gevolg hiervan. Door de openheid worden zij wel geconfronteerd met nieuwe maatschappelijke normen van mannelijk en vrouwelijk, stoer en zwak, eer en oneer. Het is in de botsing tussen hun traditionele normen en hun trots op Nederland als een moderne, homovriendelijke samenleving dat hun moderne homonegativiteit ontstaat: er is sprake van een positieve formulering en tegelijk van een negatieve uitwerking (“Ik heb niks tegen homo's, maar...”). In de bijzin worden dan voorwaarden gesteld aan wat in hun ogen acceptabele uitingen van homoseksualiteit zijn, waaraan homomannen zich moeten houden.

6.3.2 Groepsdruk en identiteitsfunctie

In bijna de helft van de incidenten (25 van de 52) speelt groepsdruk in meer of mindere mate een rol. De jongens die met auto's naar een homo-ontmoetingsplaats bij Apeldoorn gingen, vertellen in het interview dat zij weinig anders konden dan meedoen met de groep: “Je kan je moeilijk verzetten tegen die hele groep.” (IN07/06) Ook de andere jongen die hierbij aanwezig was, zegt dat hij meedeed met de rest, terwijl hij eigenlijk bang was en liever in de auto was gebleven: “En dus toen waren we in de auto, en toen waren we al vlak bij de McDonald's, en die anderen zeiden toen van ‘Kom dan gaan we hier een beetje ouwehoeren’. Op de parkeerplaats ging ik ook wel naar buiten, want iedereen ging naar buiten. Volgens mij was iedereen trouwens bang om uit te stappen, maar we deden het toch.” (IN06/06) Hij verklaart bovendien dat sommige jongens van de groep al eens eerder waren gaan kijken om te “ouwehoeren” op de homo-ontmoetingsplaats, en dat ze die verhalen hadden verteld “om stoer te doen”. (IN06/06) In vele andere incidenten spelen soortgelijke mechanismes. Zo maakt een reclasseringsmedewerker de volgende aantekening over een van de Limburgse ‘flikkertikkers’.

> “Betrokkene lijkt zelf niet in staat om een goede beslissing te nemen op het moment dat er groepsdruk ontstaat. Het feit dat hij daardoor deelneemt aan ernstige criminele feiten, lijkt ondergeschikt aan de druk van anderen. Rapporteur is dan ook van mening dat betrokkene zal moeten leren om dit gedrag te veranderen, daar er anders een gevaar voor recidive zal blijven bestaan.” (RN48/41)

De daders geven aan niet alleen bij het betreffende incident groepsdruk te hebben gevoeld, maar in het algemeen vaak dingen te doen onder

druk van vrienden waar ze het zelf niet mee eens zijn. "Je doet dan dingen waar je later echt spijt van gaat krijgen. Ja, je loopt met je vrienden mee en noem maar op. Eentje gaat iets doen en die zegt 'Ga je mee', en je gaat mee... En uiteindelijk gaat iets mis." (IN01/01) Ook is onderling vechten voor een aantal jongens de normaalste zaak van de wereld om de positie in de groep te verbeteren: "Ik ben wel vaker in aanraking geweest met de politie. Vaak met jongens uit de omgeving die hetzelfde haantjesgedrag hebben. Ik heb een periode gehad dat ik om de dag wel aan het vechten was. Om mezelf te bewijzen denk ik, je weet toch? Ik was wel groter dan mijn vrienden en moest gewoon respect afdwingen. Op die manier word je toch wel meer gerespecteerd en zullen mensen niet snel over je heenlopen en zo." (IN13/12) Een interessant incident is in dit licht de corporale student die in het bijzijn van zijn vrienden zonder duidelijke reden een passerende homo uitscheldt voor "vieze flikker" en hem aanvalt. Hoewel hij zelf geen idee heeft waarom hij dit deed, valt te vermoeden dat de hypermannelijke culturen waarin hij zich begeeft op zijn sportclub en in zijn dispuut, waarin het afzetten tegen homoseksualiteit als identiteitsfunctie fungeert, hierbij cruciale factoren vormen.

Hoewel homonegatieve opvattingen meestal wel aan de basis liggen van het plegen van geweld, is in enkele gevallen de druk van de groep zo sterk dat dit de hoofdreden lijkt te zijn voor het plegen van geweld.

> "Betrokkene is veroordeeld voor het uitschelden, bedreigen, achtervolgen, mishandelen van homoseksuele mannen op een homo-ontmoetingsplaats. Met een tiental personen. Hij kon geen weerstand bieden. Voelde zich te zwak om de anderen tegen te houden. Zegt zelf niets tegen homo's te hebben. Betrokkene ontkent een actieve rol te hebben gespeeld. Hij stond erbij en keek ernaar. Hij zou besodemieterd zijn door de rest. Hij zat niet lekker in zijn vel, dus ze hadden moeten weten, dat hij geen weerstand kon bieden, dus ze hadden hem niet mee moeten vragen, en hem hierin niet moeten betrekken." (RN39/32)

Ook bij de militair die cruisende mannen op een homo-ontmoetingsplaats bij Arnhem mishandelde, speelt groepsdruk een sleutelrol. Zijn vrienden mishandelen daar enkele homo's, maar hij doet daar zelf aanvankelijk nauwelijks actief aan mee. Na enige tijd vertrekken de jongens om wat te eten en te drinken. Dan ontstaat er een discussie of ze nog terug zullen gaan of niet. De militair geeft aan dat hij de groep toen aanspoorde om nog terug te gaan: "Het klinkt heel fout, ik weet het, maar juist het feit dat ik zelf nog niets had gedaan en de rest wel zat me dwars. Je wilt niet afgaan voor de groep weet je wel, da's een militair ding. Je leert daarzo dat je alles met elkaar doet weet je wel, dus je gaat elkaar niet afvallen." (IN15/13) Een andere reden om terug te gaan is, omdat de jongens vinden dat ze nog te weinig hebben "gezien", terwijl ze juist nieuwsgierig waren naar de seks. De jongens besluiten terug te gaan en treffen een volle parkeerplaats aan.

> "We konden nog net onze auto's kwijt stuk voorbij de afrijstrook zeg maar. Nou d'r stond daar van alles, SUV's, Jeeps, BMW's, Polootjes, Golfjes, vrachtwagens, bestelbussen, het stond helemaal voor daarzo. En ik zeg 'Kijk jongens, dit is nou kassa! Nou krijg je dingen te zien jongens. Jullie willen dingen zien, nou krijg je dingen te zien!'." (IN15/13)

Vanaf dat moment komt er naar eigen zeggen "een demon" in hem en ontpopt hij zich tot leider van de groep: "Ik heb echt gewoon het voortouw in de meeste dingen genomen. Niet qua klappen, maar qua uitdenken van dingen. En daar hebt de Officier van Justitie mij ook voor op m'n vingers getikt." (IN15/13) Wat volgt zijn vernederingen, berovingen en mishandelingen van de cruisende homo's. De aanwezige mannen slaan op de vlucht, maar een van hen struikelt. Hij komt met zijn hoofd bij de poort van een openstaand hek te liggen, en loopt zwaar hoofdletsel op als een van de jongens met een "flying kick" het hek dicht trapt. (IN15/13)

Er zijn ook enkele voorvallen waarbij andere aanwezigen proberen het incident te sussen of te voorkomen. De vriendin van een jongen die een man mishandelde in het Vondelpark, zat naast hem op een bankje en probeerde hem tegen te houden, overigens tevergeefs (IN01/01). Een andere jongen probeert zijn vrienden tot rust te brengen als ze aankomen bij de Oeverlanden en ze beginnen te schelden: "Ik zei: 'Hee man, doe normaal man!' We gingen er gewoon heen om te kijken, ik weet niet waarom ze begonnen te schelden. Dat is iets wat los zit in hun koppie ofzo." (IN11/10) En de slachtoffers van een van de delicten verklaart ook dat de vrienden van de dader hem juist probeerden te stoppen.

> "Toen ik zijn gezicht zag, zag ik dat hij me recht in de ogen aankeek. Ik zag dat hij me intimiderend aankeek. Toen hij aan kwam lopen had ik niet direct het idee dat hij me wat aan wilde doen. Ik was ook een kop groter dan hij. Terwijl hij naar me toe liep hoorde ik hem zeggen: 'Gay, gay, gay!' Ik hoorde de twee andere jongens vervolgens tegen verdachte zeggen: 'Doe normaal! Doe even rustig!' Of woorden van gelijke strekking. Toen hij vlak bij me was voelde ik dat hij opeens naar me uithaalde." (OM31/24)

De jongens kunnen door antihomoseksueel geweld weliswaar status krijgen in hun vriendengroep, maar de rest van de omgeving spreekt er juist sterk veroordelend over. Veel daders proberen het delict daarom aanvankelijk ook te verzwijgen voor hun familie. Als deze er eenmaal achter komt, is de schaamte meestal groot. De militair vertelt: "Mijn ouders schamen zich de ogen uit hun kop. Ja echt. Familie ook. En ze zeggen allemaal ook dat ze er niet bij kunnen komen waarom ik het heb gedaan. Maar ze blijven me wel steunen." (IN15/13) Ook de jongen die een man mishandelde in het Vondelpark vertelt over de schaamte in zijn omgeving: "Ja kijk, die moeder van mijn vriendin vertelde ik dat ik naar dit interview ging, weet je? En zij heeft alleen maar lesbivriendinnen.

Die vriendinnen van die moeder. Zij is geen lesbi, die moeder. Ze vindt het niet leuk dat ik heb geslagen, je weet toch?" (IN01/01) Slechts in één geval zei de dader van bedreiging op een homo-ontmoetingsplaats goede sier te maken op verjaardagsfeestjes met zijn avonturen: "Ja, sommigen vinden dat wel stoer dat we dat gedaan hebben. Op een verjaardag ofzo, is wel lachen, beetje ouwehoeren daarover. Kreeg ik allemaal vragen erover. Dat waren trouwens ook gewoon volwassenen." (IN07/06)

Van de daders die wij spraken hebben juist degenen bij wie groepsdruk een belangrijke rol speelde de meeste spijt van hun daad. Het lijkt erop dat de aanvankelijke trots plaats kan maken voor schaamte en spijt als de magie van de groepsdruk is uitgewerkt. De militair bijvoorbeeld legt uit dat hij bij thuiskomst geen enkele spijt voelde, maar dat hij er de volgende dagen steeds meer mee zat. "Toen kwam langzaam het besef van 'What the hell heb ik gedaan', weet je wel? De geruchten gingen al dat ze ons zouden pakken, en ik dacht alleen maar bij mezelf: 'Mooi zo, laten ze me maar pakken'." (IN15/13) Toen hij eenmaal gepakt werd heeft hij direct alles bekend en een spijtverklaring naar de slachtoffers gestuurd.

Weerzin tegen en fascinatie voor homoseksualiteit in jongensculturen

Voor veel daders roept homoseksualiteit walging op. In de groepen waarin ze verkeren is het woord 'homo' een scheldwoord dat zo vaak gebruikt lijkt te worden dat sommigen aangeven dat het inmiddels "geen betekenis" meer heeft (IN15/13). De jongens associëren homoseksualiteit met onmannelijkheid en willen deze status nooit of te nimmer krijgen (zie ook 5.4.3). Ze zetten zich af tegen homoseksualiteit om te voorkomen dat ze "afgestoten" worden (IN02/02). Een van de jongens verklaart: "Ik denk dat de mensen die homo's slaan zelf worden gepest door hun vrienden of zo dat ze homo zouden zijn. En dan denken ze: 'Ik laat wel even zien dat ik geen homo ben, dan sla ik er een in elkaar'." (IN07/06) Een andere jongen uit dezelfde vriendengroep verklaart: "In onze vriendengroep heeft iedereen wat tegen homo's. Eerst had ik ook altijd een hekel eraan. Toen heb ik met mijn ouders erover gepraat en die zeiden dat het ook maar gewoon mensen waren. Ik heb er op zich geen problemen mee, zolang ze mij maar niet... Zolang ik er geen last van heb." (IN06/06)

Hoe sterk de behoefte kan zijn voor sommige jongens om een homoidentiteit verre van zich te houden blijkt uit het volgende incident. Een twintigjarige jongen stormt woedend een sekswinkel binnen en zet daar een beeldscherm in brand waarop een homo-erotische film wordt vertoond. Hij verklaart dat hij dit deed, omdat hij door zijn vrienden constant voor homo werd uitgescholden, omdat hij nooit met een meisje werd gezien. De reclasseringsmedewerker tekent op: "Betrokkene wilde een statement maken: 'Ik ben geen homo!'." (RN44/37)

Tegelijkertijd lijken veel daders juist buitengewoon gefascineerd te zijn door het onderwerp homoseksualiteit. Sommige jongens gaan bewust naar homo-ontmoetingsplaatsen, omdat ze het spannend vinden om te zien wat daar gebeurt. We hebben vijf jongens geïnterviewd die betrokken waren bij drie verschillende incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen (in Amsterdam, Apeldoorn en Arnhem). Het is opvallend dat alle jongens onafhankelijk van elkaar zeggen op het idee gekomen te zijn ernaar toe te gaan na een uitzending van het SBS6-programma *Undercover in Nederland*. Dit programma zond in 2005 een documentaire uit waarin met een verborgen camera is gefilmd op parkeerplaatsen, en is daarna enkele keren herhaald. Deze documentaire heeft de jongens kennelijk dusdanig geprikkeld dat ze een kijkje wilden gaan nemen: "En toen was er zo'n andere jongen die is 21, en die had toen zijn rijbewijs, ik nog niet. En eh ja, 'Laten we gaan, laten we gaan', ja lijkt me ook wel interessant, laten we gewoon even terror zetten daar, weet je wel? Dus toen zijn we even gaan googlen. Al heel snel kom je dan op een site, volgens mij was het www.seksparkeerplaats.nl ofzo, en dan zie je allemaal van die parkeerplaatsen. En zij waren ook nog naar een paar andere parkeerplaatsen geweest ook." (IN11/10)

Homoseksualiteit lijkt voor sommige daders bijna een obsessie; het is iets wat zij niet goed weten te plaatsen, iets waar ze van walgen en waar ze zich krachtig tegen willen afzetten, maar wat tegelijkertijd een hoofdrol opeist in hun dagelijkse gesprekken, ook al omdat homoseksualiteit zichtbaar aanwezig is in de samenleving. Door deze positie van homoseksualiteit wordt het mogelijk dat een soldaat die wil vechten in Afghanistan om de Nederlandse homorechten te beschermen tegelijkertijd cruisende mannen op een homo-ontmoetingsplaats bij Arnhem zwaar mishandelt (IN15/13).

6.3.3 Sociaal-economische verklaringen

De cijfers aan het begin van dit hoofdstuk laten al zien dat sociaal-economische aspecten een rol spelen in het antihomoseksuele geweld. Daders zijn vaak laagopgeleid, hebben geen baan en verkeren in een risicovolle thuissituatie. Hierdoor is het ook niet verwonderlijk dat hun sociale vorming grotendeels buitenshuis plaatsvindt, zoals op straat. Dit zijn vaak mannelijke culturen waarin dagelijks een harde strijd wordt gevoerd om status en hiërarchie, en waarin ze vatbaarder worden voor delinquent gedrag in het algemeen en homonegatieve opvattingen in het bijzonder. Zo verklaart een van de daders die geweld pleegde het volgende.

> "Ook het niet hebben van werk vind ik vervelend. Ik heb inmiddels vier sollicitaties lopen bij Albert Heijn, daar hoop ik ook wat van te horen. Ik weet dat dit goed voor mij zal zijn om in ieder geval in een ritme te komen waardoor ik niet of minder met mijn vrienden zal omgaan." (OM32/25)

Het gevaar voor een vicieuze cirkel ligt om de hoek: hoe meer ze eraan gewend raken om hun status te verkrijgen met onwettelijke middelen, hoe minder snel ze zich weer zullen inschrijven voor een opleiding of zullen solliciteren naar een baan. Vooral de allochtone daders die wij spraken geven vaak aan gefrustreerd te zijn, doordat ze het idee hebben geen gelijke kansen te krijgen als blanke Nederlanders. Bovendien geven ze aan zich nergens echt thuis te voelen. "Als ik in Turkije ben zien ze me als Hollander, maar hier zien ze me weer als een Turk, dus ik word heen en weer getrapt." (OM01/01)

De verhalen over de jeugd van veel daders zijn soms veelzeggend. Vaak is het contact met één of meerdere ouders verbroken, zijn ze al op jonge leeftijd met voogden in aanraking gekomen, hebben zij reeds op jonge leeftijd een rijke ervaring met taak- of gevangenisstraffen en slagen zij er niet in om een baan voor langere tijd te houden. Toch dromen zij vaak van een rustige toekomst waarin ze niet meer met politie in aanraking komen. Een reclasseringsmedewerker tekende het volgende op. "De betrokkene zegt dat als hij werk heeft, hij geen delicten pleegt. Als hij geen werk heeft hangt hij heel de dag met vrienden rond, aldus betrokkene. In de toekomst wil hij 'huisje, boompje, beestje'; als hij dit heeft, is er geen reden meer om delicten te plegen, aldus betrokkene." (RN45/38) De onsuccesvolle zoektocht naar een normaal leven bracht hem naar eigen zeggen tot het antihomogeweld.

6.3.4 Onsamenhangende ideeën over homoseksualiteit

In de dossiers van het Openbaar Ministerie en Reclassering Nederland wordt vaak niet ingegaan op de wijze waarop de dader precies naar homoseksualiteit kijkt. Op interessante vragen als waarom ze denken dat homoseksualiteit bestaat en hoe iemand homo wordt, geven ze daarom geen antwoord. De jongens die wij interviewden hebben wij wel uitgebreid gevraagd naar hun ideeën hierover, maar al snel bleek dat zij, net als de jongens uit de focusgroepen, hierop weinig uitgekristalliseerde en tegenstrijdige antwoorden geven.

Hoewel nagenoeg geen enkele van de daders die we interviewden een homoseksueel persoonlijk kent, bestaat over het algemeen wel de indruk dat je de meeste homo's relatief eenvoudig kunt herkennen. Dit is bijvoorbeeld te zien aan hun manier van lopen of praten, aan hun "ijdelheid" (IN04/04) of aan het feit dat ze "chillen met mooie meisjes". (IN04/04) Soms denken de jongens dat mannen die zich niet zo gedragen, ook wel geen homo zullen zijn. Een dader zag mannen rondlopen op een homo-ontmoetingsplaats, maar "die zagen er gewoon heel normaal uit. Misschien kwamen die ook wel om homo's te pesten ofzo, want het waren gewoon hele normale mensen." (IN06/06) De enige vrouw die we interviewden, die in een burenconflict haar homoseksuele buurmannen treiterde en uitschold, zegt ook dat homo's makkelijk te

herkennen zijn: “Ja tuurlijk! Tuurlijk! Dat is net als bij drugsgebruik: iedereen ziet het, alleen de ouders niet.” (IN03/03)

Meer tegenstrijdig zijn de antwoorden op de vraag wat de oorzaak is van homoseksualiteit. Een van de daders zegt eerst dat je homo wordt door met andere homo’s om te gaan: “Als je met een homo omgaat, dan word je er ook een. Dat zegt mijn vader ook altijd. Als je met een dief omgaat, word je er ook een. Als je gaat met iemand die snuift of blowt, doe je dat ook. Dat is jouw vriend, toch? Dat is jouw vriendenkring. Dus je gaat automatisch meedoen.” (IN01/01) Even later verklaart hij het bestaan van homoseksualiteit echter, doordat homomannen een vrouwelijke hormoonhuishouding hebben (IN01/01). Een andere jongen denkt dat er met homoseksuelen “iets psychisch mis” is: “Ik zit in de ICT, daar is het: mannetje en vrouwtje gaat samen, mannetje mannetje niet. Dan heb je kortsluiting, snap je?” (IN09/08) Maar tegelijkertijd is hij van mening dat “iedereen homo kan worden” als je te veel wordt geconfronteerd met openlijke homoseksualiteit (IN09/08).

De opvatting dat mannen homo kunnen worden als ze vaak homoseksuele uitingen zien, wordt alleen genoemd door enkele allochtone jongeren die we spraken (een Turkse (IN01/01), Marokkaanse (IN11/10) en Surinaamse (IN09/08)). Hiermee lijken zij homoseksualiteit als minder statisch te zien dan autochtone daders, en dat lijkt ook hun angst te voeden: er is een risico dat anderen, of juist zijzelf, homo worden. “Jongens kunnen het beste helemaal niet nadenken over of ze homo zijn. Misschien als ik eraan ga denken ben ik ook homo. Daar wil ik niet eens aan denken.” (IN14/08) Ook uiten zij de angst dat de mens hierdoor kan uitsterven: “Het is voor de continuïteit, voor het voortbestaan van de mensheid niet zo’n slimme oplossing, homoseksualiteit. Dan is de mens binnen weet ik veel uitgestorven.” (IN04/04) “Het kan slecht uitpakken hoor, die homoseksualiteit. Dan komen er straks geen kindjes meer hè.” (IN09/08)

6.3.5 Oorsprong van negatieve ideeën over homoseksualiteit

Het is vaak niet duidelijk te zeggen waar de negatieve ideeën over homoseksualiteit vandaan komen. Soms is het een deel van de opvoeding: “Mijn moeder heeft me altijd geleerd dat ik alleen naar vrouwen moet kijken.” (IN09/08, ook te vinden in IN07/06 en IN01/01) Net als in de focusgroepen zien de jongens religie in geen enkel geval als de belangrijkste bron voor opvattingen over homoseksualiteit, laat staan als een motief om tot geweld over te gaan. Religie noemen ze wel regelmatig, maar pas als wij er expliciet naar vragen. De jongeren weten wel dat het geloof er negatief over is, maar net als de jongens uit de focusgroepen zijn ze niet in staat dit met enig detail te onderbouwen. “In de Bijbel staat wel ergens dat homoseksualiteit niet mag, ja. Maar ik weet niet precies hoe dat erin staat, want ik lees niet vaak in de Bijbel.” (IN14/08)

Bij de daders van Turkse en Marokkaanse afkomst die wij spraken waren de antwoorden niet veel anders. Een Marokkaan zegt: "Ik heb er weleens iets over gehoord in de moskee. Ja, dat het niet kan, je gaat er echt voor gestraft worden." Hij voegt daaraan toe dat moslims zelf eigenlijk geen straffen uit mogen delen: "Dat kun je niet doen, want niemand weet wat God zou doen, snap je? Dat is het islamitisch geloof eigenlijk, je moet iedereen respecteren, weet je?" (IN17/14) Volgens hem is het niet de islam, maar de opvoeding van Marokkanen waardoor ze negatief denken over homo's.

> "Ik ga je eerlijk zeggen, er zijn natuurlijk Marokkanen die dingen doen. Da's best wel bekend eigenlijk ook, weet je? Dat ze domme dingen doen, weet je? Maar weet je wat het ook is... Als je Nederlandse jongen bent hè, en je ouders zijn hier opgegroeid, die weten alles. Zij weten precies wat ze jou kunnen vertellen en alles. Ik heb veel vrienden van mij, hebben ouders, die niks weten. De vader gaat elke dag alleen naar de moskee en naar huis, die weet verder niet wat er gaande is buiten. De moeder zit thuis, koken, eten, boodschappen doen, weet je? Dus voor de rest, hun doen wat hun willen. Er komt politie thuis, 'Ja, het mag niet' en dit en zus en zo, en dat was het. Er wordt niet gezegd van: 'Ja, doe dit niet.' Die ouders weten het niet. Ik ken oude vaders... en meestal worden ze geholpen door hun broers weet je, maar die broers zitten ook weer in dingen. Zo gaat het door." (IN17/14)

Ook een andere Marokkaan vroegen wij wat er in de Koran over homoseksualiteit staat: "Ik ken wel een vers waarin staat dat de man als man en de vrouw als vrouw is geschapen voor de voortplanting. Daarom ook, als twee mannen een kind adopteren is dat wel een oplossing, maar niet dé oplossing." (IN13/12)

Maar geen enkele van de gelovige daders die wij spraken gaat met enige regelmaat naar de kerk of de moskee. Integendeel, ze geven allemaal ruiterlijk toe dat geloof een minder grote rol in hun leven speelt dan hun ouders van hen verwachten. De Turkse jongen die wij spraken zei eerst van zijn jeugd te willen genieten, later zou hij zich nog weleens goed verdiepen in de islam (IN01/01). Een Marokkaan zegt: "Ik doe mee met de ramadan om een paar pondjes te verliezen. Voor de rest vind ik alles prima." (IN04/04)

In interviews met ongelovige daders blijkt bovendien opnieuw dat er geen religieus boek nodig is om een legitimering te vinden voor een negatieve houding ten aanzien van homoseksualiteit. Een Surinaamse jongen haalt een citaat aan uit een van zijn favoriete reggaeliedjes: "*In the biblical times they used to stone them to death*. En daar heb ik het ook vandaan. In de bijbeltijden waren ze gewend om ze dood te stenigen. In Jamaica is het moeilijk om homo te zijn, daar gooien ze nog steeds stenen naar je toe." (IN11/10) Een ander legt uit dat zijn houding voortkomt uit zijn communistische opvoeding: "Het is ons gewoon als ideaal ingegoten. Vroeger ook in de DDR-tijd, communisme, socialisme was het

dat de klok sloeg. We moeten met zijn allen één zijn voor de staat, en dan moet je niet verkeerd zijn, want dan word je doodgemaakt. Het is verkeerd, het is ziekelijk. Dat is mij het meest bijgebleven." (IN05/05) Een Marokkaan komt met een bijna evolutionaire uitleg waarom hij homoseksualiteit slecht vindt: "Kijk, de mens is intelligent. We zijn homo sapiens. We hebben een intelligentie, je weet wat goed en fout is. Dieren weten niet beter, die proberen maar wat, die kunnen er niks aan doen. Maar wij mensen weten wat juist en niet juist is. Het is niet wat de natuur wil, laat ik het zo zeggen." (IN04/04) Een andere dader was op de hoogte van wetenschappelijk onderzoek van Dick Swaab, professor in de neurobiologie. "Die Swaab heeft een afwijking gevonden in de hersenen van homoseksuelen. Of die man zelf homoseksueel is weet ik niet, maar ik heb weleens over dat onderzoek gelezen, en hij zegt zelf: 'Het is misschien moeilijk te accepteren door de homoseksuele wereld, maar als we kijken naar de hersenen is er een afwijking'." (IN04/04)

6.3.6 Gepolariseerd debat over de multiculturele samenleving

Als mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van allochtone (specifiek Marokkaanse) daders in het antihomoseksueel geweld noemden wij eerder het gepolariseerde debat over de multiculturele samenleving (zie 2.3.4). Volgens deze verklaring zetten de jongeren zich als reactie op dit debat af tegen symbolen waar autochtoon Nederland zich op beroept (zoals homoseksualiteit). We hebben inmiddels echter gezien dat er van een diepgeworteld, principieel verzet tegen de Nederlandse samenleving volgens onze data geen sprake is.

De allochtone jongeren in de focusgroepen en de interviews geven wel duidelijk aan dat ze zich gestigmatiseerd voelen en dat ze het gevoel hebben door grote groepen Nederlanders buiten de samenleving geplaatst te worden. Dit komt in de daderinterviews weer terug. De jongens erkennen vaak de maatschappelijke problemen met de eigen groep, maar vinden de maatschappelijke reactie disproportioneel en eenzijdig. Volgens een Turkse dader zien veel Nederlanders allochtonen bijvoorbeeld als "hyena's", met name de Nederlanders in kleinere plaatsen zoals in Limburg, "waar helemaal geen allochtonen zijn". (IN01/01) Ook kwamen veel gesprekken al snel uit op de standpunten van Geert Wilders of Rita Verdonk.

Hoewel de allochtone daders zich niet geheel geaccepteerd voelen door de Nederlandse samenleving, waarderen ze de voordelen die de samenleving ze biedt als het gaat om bijvoorbeeld softdrugs, studiefinanciering, ziekenfonds, het opzetten van een eigen bedrijf en vrijheid van meningsuiting. Opmerkingen zoals van de volgende Marokkaan hoorden we van iedere allochtone dader met wie we spraken: "Ik vind het wel goed, dat vrije. Ja, ik vind het goed. Je kunt doen wat je zelf wilt, het is je eigen keuze in Nederland. In Marokko kun je niet zeggen: 'Ik

wil een verfopleiding', of ik wil dit of dat. Politieagenten maken ook maar 300 euro per maand daar, hoorde ik van mijn neef." (IN17/14)

In onze dataverzameling zijn twee incidenten te vinden waarbij het gepolariseerde debat een duidelijke rol speelt in het antihomoseksuele geweld. Beide incidenten vinden plaats in de woonomgeving van de aangever. Bij het eerste incident beweert de dader dat de aanleiding van het delict was dat het slachtoffer "vieze Turk" had gezegd.

> "Op het moment dat de man voorbijliep hoorde ik hem heel zacht, maar toch hoorbaar, 'vieze Turk' zeggen. Waarom de man dat zei weet ik niet, maar ik hoorde hem het wel zeggen toen hij mijn vriend en mij en de meisjes voorbijliep. Ik weet dat hij het tegen ons had, want verder was er niemand in de buurt. Iedereen, dus mijn vriend en de meisjes ook, hoorde de man 'vieze Turk' zeggen. Ik ben naar de man gelopen en met hem in discussie gegaan. Mijn vriend was kwaad op de man, omdat hij Turk is. Ik was niet kwaad, maar ik begreep niet waarom de man dat tegen ons gezegd had. De discussie tussen de man, mijn vriend en mij werd een schreeuwpartij. Ik heb de man uitgescholden en mijn vriend ook en de man heeft ons ook uitgescholden." (OM22/16)

De verklaring van het slachtoffer spreekt dit verhaal tegen. Hij beweert juist dat de daders hem eerst uitscholden vanwege zijn homoseksuele voorkeur.

> "Ik hoorde de jongen met de bril op tegen mij zeggen: 'Hé homofiel.' De andere jongen zei toen van: 'Dat is dezelfde van gisteren.' Hij bedoelde hiermee, denk ik, dat ik ze gisteren had weggestuurd uit mijn portiek. Ik liep inmiddels door en zei, niet hard (meer in mijzelf) 'rot-Turk'. Ik was bijna bij de portiek. Toen hoorde ik de jongen met de bril zeggen: 'Wat zei je daar?' Ik antwoordde tegen die jongen: 'Als jij homo kan zeggen, dan mag ik ook wel Turk zeggen'." (OM22/16)

De tweede situatie is een langdurige burenruzie. Het slachtoffer doet aangifte, omdat hij zich zeer onveilig voelt vanwege zijn seksuele voorkeur.

> "Op 4 december 2003 werd er bij mij aangebeld en bij het opendoen van mijn voordeur werd ik in mijn buik geschopt, en op straat keihard uitgescholden voor 'aidshomo, je hebt aids, oprotten vuile flikker, je moet oprotten uit deze straat... het is een Marokkaanse straat!' De hele buurt kon ervan meegenieten. Het scheelde niet veel of ik werd gelyncht. De sfeer was grimmig en vol haat. Een buurman is me gelukkig te hulp geschoten. Verhuizen kan ik niet, daar heb ik geen geld voor, en stel voor dat de bovenburen vertrekken als ze geen homo's kunnen verdragen. We leven in een multiculturele samenleving en niet in een monocultuur dus is tolerantie en verdraagzaamheid een must." (OM24/18)

De dader geeft een andere versie van het conflict.

> "Hij [aangever] woont hier korter dan ik. Hij is homo en steekt dit niet onder stoelen of banken hij loopt hier opzichtig mee te koop. (...) Ik heb nog nooit enige bedreiging middels woorden naar hem toe geuit. In de woordenwisselingen die ik weleens met hem heb gehad heb ik hem weleens uitgescholden voor 'flikker' of 'vuile homo'. Dit is duidelijk, omdat hij mij ook uitschold voor een rel-Marokkaan. Ik heb hem wel duidelijk gemaakt dat hij mij niet moest discrimineren, hij had namelijk tegen de buren verteld dat ik als Marokkaan niet in de straat thuishoorde. Ik vertelde hem dat er veel Marokkanen in de straat wonen en dat het niet anders is. (...) Ik vind niet dat ik mij schuldig heb gemaakt aan belediging of discriminatie. Ik geef hem alleen een koekje van eigen deeg. Als er iemand zich schuldig maakt aan discriminatie, dan is hij het wel." (OM24/18)

Bij geen van beide conflicten is te achterhalen wie de waarheid spreekt. De verklaringen spreken elkaar immers tegen. Wel wordt duidelijk wat slachtoffer en dader als legitimatie voor het schelden gebruiken; als de ander discrimineert is het dus geoorloofd om zelf ook te discrimineren.

6.3.7 Homo's als makkelijk slachtoffer

In acht dossiers verklaren de daders dat zij homoseksuelen zien als makkelijke slachtoffers. Dit gaat in alle gevallen om incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen waarbij het slachtoffer beroofd werd, en in sommige gevallen ook mishandeld. De daders hadden meestal een financieel motief, zoals blijkt uit het volgende incident.

> "Betrokkene geeft aan dat hij geld nodig had en dat hij op tv gezien had dat dit een makkelijke manier was om aan geld te komen, omdat de slachtoffers geen aangifte zouden durven te doen. (...) Betrokkene vertelt dat hij een schuld heeft van zo'n 15.000 euro en dat hij de schuldsanering in wil." (RN50/43)

In een ander incident besluiten twee mannen om homoseksuelen te beroven op een homo-ontmoetingsplaats. Een van hen heeft schulden en was op zoek naar een manier om zijn drugsgebruik te financieren.

> "De dag erop zou de medeverdachte de betrokkene verteld hebben dat hij wel een manier wist om aan geld te komen. Afspreken met een homoseksuele man (contact via internet leggen) om hem vervolgens te beroven met behulp van pepperspray. Deze doelgroep zou kwetsbaar zijn en geen aangifte durven doen." (RN47/40)

De beroving loopt echter uit de hand en er komt veel geweld aan te pas. Wat hier de reden van is wordt uit het dossier niet duidelijk, maar het

stond in elk geval niet meer in het teken van het afhandig maken van geld. Dat er achter berovingen op homo-ontmoetingsplaatsen niet alleen maar financiële motieven schuilgaan blijkt ook uit een ander incident, waarbij de dader verklaart de homoseksuele mannen niet beroofd te hebben voor het geld, maar "voor de kick". "De betrokkene zegt zijn slachtoffers niet gekozen te hebben vanwege hun seksualiteit, maar vanuit een opwelling, op een donkere plek waar mensen makkelijk te beroven zijn." (RN47/40)

6.3.8 Overige verklaringen

Voor de overige verklaringen die aan de orde kwamen in hoofdstuk 2 is in onze dataverzameling onvoldoende bewijs te vinden. Dit geldt bijvoorbeeld voor de theorie dat antihomoseksueel geweld wordt gepleegd door mensen die zijn misbruikt door homo's. Twee daders (een van hen is Nederlands, de etniciteit van de ander is onbekend) gaven aan een hekel te hebben aan homoseksuelen vanwege misbruik in hun jeugd (RN38/31, RN43/36). Bij de overige gevallen lijkt misbruik geen rol te spelen.

Wij vonden één incident waarbij de dader, die verscheidene mannen afperste en beroofde op homo-ontmoetingsplaatsen, aangeeft dat de worsteling met zijn eigen homoseksualiteit mogelijk een rol heeft gespeeld (RN50/43). Bij enkele interviews zijn er aanwijzingen dat de dader wellicht ook seksuele of romantische interesse heeft voor mannen. Zo is het bij de Marokkaan die een homo belaagde in de Exit de vraag wat hij in een homogelegenheid met darkroom te zoeken had (IN04/04). Een andere man gaf aan wel eens wat "geëxperimenteerd" te hebben met andere mannen (IN08/07). Daarnaast toonden veel daders nieuwsgierigheid voor seks tussen mannen en was dit voor sommigen zelfs aanleiding om het op te zoeken op homo-ontmoetingsplaatsen. Maar op de vraag of ze zich weleens seksueel aangetrokken voelen tot andere mannen antwoordden alle daders met een volmondig 'nee'.

Dit is niet zo verwonderlijk. In een samenleving waarin identiteiten zo sterk worden geformuleerd in termen van seksuele voorkeur, wordt iemand die ook maar enige seksuele interesse toont in personen van hetzelfde geslacht direct bestempeld als homoseksueel. Daarmee is de theorie van de 'opgekropte gevoelens' echter niet onbruikbaar. Uit ons onderzoek blijkt dat veel daders gefascineerd zijn door homoseksualiteit: het is iets wat hun walging oproept, maar wat ze ook nieuwsgierig maakt en prikkelt om plaatsen te bezoeken waar seks tussen mannen plaatsvindt. Het is dus niet zozeer 'opgekropte homoseksualiteit' dat een rol speelt in het geweld, als wel het feit dat veel jongeren op zoek zijn naar een uitlaatklep voor een fascinatie waar in hun wereld verder weinig plaats voor is.

Noten

1. In dit verslag wordt toch regelmatig gesproken over 'daders'. Als wij dit woord gebruiken om te verwijzen naar de personen die wij interviewden, bedoelen wij dit niet in de betekenis van 'dader' bij de politie en justitie. Wij zien de respondenten als daders van hetgeen ze aan ons vertelden in de interviews. De rechter oordeelt of zij in de strikt juridische betekenis van het woord dader zijn.
2. Van de vijftien incidenten van het OM zijn er twaalf in 2007 gepleegd. De overige incidenten zijn niet eerder dan 2002 gepleegd. Van de zestien incidenten van Reclassering Nederland zijn er veertien na 2004 gepleegd.
3. Het Openbaar Ministerie kan Reclassering Nederland verzoeken om een kort of een uitgebreid onderzoek uit te voeren van een cliënt. Bij de uitgebreide onderzoeken wordt een RISc-analyse afgenomen. De laatste jaren worden er echter bij steeds meer cliënten door Reclassering Nederland zelf RISc-analyses afgenomen. Vanaf 2008 is dat zelfs bij (nagenoeg) iedere cliënt.
4. Dit percentage is nagenoeg gelijk aan de Amsterdamse politiecijfers over 2007: daar speelt 31% van de incidenten zich af op plaatsen waar veel homoseksuelen komen (zie 3.5.7).
5. Dit percentage is een stuk hoger dan de Amsterdamse politiecijfers over 2007: daar speelt slechts 7,4% van de incidenten zich af in de woonomgeving (zie 3.5.7).
6. De jongen verklaart tegenover de politie dat hij weliswaar tegen het slachtoffer zei dat ze een man is, maar dat hij haar niet heeft uitgescholden. De partner van het slachtoffer en een getuige verklaren anders.

7 Conclusies

De politiecijfers over 2007 laten zien dat homoseksuelen met een duidelijke regelmaat slachtoffer worden van geweld in Amsterdam: er is in dat jaar sprake van 201 zaken waarvan 67 gevallen van fysiek geweld, 17 van beroving en 38 van serieuze bedreiging. Op basis van deze regelmaat en de wijze waarop daders zich meestal ondubbelzinnig en agressief uitspreken tegen homoseksuelen en uitingen van homoseksualiteit, concluderen wij dat er sprake is van een ernstig en structureel probleem. Het werkelijke aantal incidenten zal overigens nog vele malen hoger zijn: naar schatting wordt 75 tot 96% van de incidenten nooit bij de politie gemeld.

Er is nog een reden om aan te nemen dat politieregistraties niet alles zeggen over de omvang van het probleem. Uit verschillende enquêtes is gebleken dat homoseksuelen zich de afgelopen jaren onveiliger zijn gaan voelen. Daarom passen homoseksuelen zich aan om conflicten te voorkomen, bijvoorbeeld door als stereotiep beschouwde gedragingen of uitingen van affectie te vermijden. Het is onwenselijk en in strijd met het imago van Amsterdam als tolerante stad dat bevolkingsgroepen zich genoodzaakt voelen om legaal gedrag aan te passen uit angst voor afwijzende reacties en confrontatie.

7.1 Opzet van het onderzoek

Om te achterhalen wat de motieven zijn van hen die overgaan tot antihomoseksueel geweld, hebben we in ons onderzoek een ‘fuikmodel’ gehanteerd. We hebben eerst breed gekeken hoe scholieren over homoseksualiteit denken, vervolgens met jongeren uit geselecteerde risicogroepen rondetafelgesprekken gevoerd, en ten slotte zijn we de diepte ingegaan aan de hand van vijftien verslagen van rechtbankzaken, zestien rapportages van Reclassering Nederland en zeventien eigen interviews met daders van antihomoseksueel geweld. In totaal hebben we informatie verzameld over 52 daders verdeeld over 45 verschillende (voornamelijk Amsterdamse) incidenten.

7.2 Voedingsbodem voor antihomoseksueel geweld

Uit de enquêtes onder 517 scholieren komen de volgende resultaten:

- 61% van de jongeren heeft geen en 25% een beetje les over homoseksualiteit gehad;
- op 82% van de scholen wordt geen informatie op dit terrein verstrekt;
- 72% van de scholieren kent geen medescholieren die homo of lesbisch zijn;
- op scholen is gescheld op homo's en lesbiennes schering en inslag; de leiding voert meestal geen consequent beleid om dit tegen te gaan;
- 21% van de jongens en 12% van de meisjes is zelf regelmatig slachtoffer van zulk verbaal geweld;
- 28% van de scholieren rapporteert dat leraren grappen maken over homoseksualiteit.

Amsterdamse scholieren geven in grote meerderheid aan homoseksualiteit in algemene zin te accepteren. De tolerantie neemt vooral bij de jongens echter snel af als we ze concretere stellingen voorleggen en vragen stellen over homoseksualiteit in hun nabijheid. Maar liefst 29% van de jongens geeft bij voorbaat aan geen vriendschap te willen sluiten met een homoseksuele medescholier, 39% wil geen huiswerk maken met een homo en meer dan de helft geeft aan geen kamer met een homo te willen delen op werkweek. Uitsluiting van jongeren met een (vermeende) homoseksuele voorkeur is aan de orde van de dag op Amsterdamse scholen.

De homotolerantie van veel Amsterdamse jongeren is een flinterdunne schil. Het onderscheid tussen traditionele en moderne homonegativiteit (zie 2.2.1) kan helpen om de staat van de homotolerantie in Amsterdam verder te duiden. Van traditionele homonegativiteit is nauwelijks sprake: de meeste scholieren geven aan helemaal geen hekel te hebben aan homoseksuelen en vinden het goed dat de Nederlandse samenleving hen gelijke kansen biedt. Maar moderne homonegativiteit is levensgroot aanwezig. Jongeren geven aan grote bezwaren te hebben tegen bepaalde uitingsvormen van homoseksualiteit, wat leidt tot uitsluiting van (vermeend) homoseksuele scholieren. Ook is het gebruik van homogerelateerde scheldwoorden aan de orde van de dag op Amsterdamse scholen. Scholen nemen hier te weinig en te onduidelijk stelling tegen en legitimeren daarmee een heteronormatieve en homo-onvriendelijke cultuur.

Het is dan ook weinig verrassend dat scholieren die aangeven op mensen van hetzelfde geslacht te vallen er psychosociaal slechter aan toe zijn dan andere scholieren. Zij hebben minder zelfvertrouwen en levenstevredenheid en meer angst, slaapproblemen, woede, wantrouwen en somatische klachten. Amsterdamse scholen zijn dus onprettige en onveilige plekken voor jongeren met homoseksuele gevoelens of voor jongeren met gedrag dat niet conform genderstereotypen is.

Het doel van het onderzoek op middelbare scholen was om een brede context te schetsen waarin het antihomoseksuele geweld plaatsvindt. Inderdaad vinden wij de opvattingen van scholieren over homoseksualiteit in nagenoeg dezelfde vorm maar in versterkte mate terug bij risicojongeren en daders. De deelnemers aan de focusgroepsgesprekken maken deel uit van groepen die vrijwel unaniem walging voelen voor homoseksualiteit. Bij de daders werd deze afkeer op een bepaald moment zo groot dat zij zelfs geweld pleegden tegen homoseksuelen.

De hoofdoorzaak van de afkeer ligt in de opvattingen en emoties met betrekking tot mannelijkheid en seksualiteit. Vier aspecten hiervan blijken met name ergernis, afkeuring en walging op te roepen: anale seks (vooral de passieve rol), vrouwelijk gedrag van homomannen (nichterigheid), de zichtbaarheid van homoseksualiteit (homo's die hun seksuele voorkeur expliciet uitdragen en benoemen) en de angst om door een homo versierd te worden.

7.3 Motieven van antihomoseksueel geweld

Uit ons onderzoek blijkt dat de afkeer van homoseksualiteit in haar publieke, 'vrouwelijke' en seksuele vormen de belangrijkste voedingsbodem is voor het antihomogeweld. Dit resultaat betekent dat de eerste verklaring uit hoofdstuk 2 bevestigd wordt: de voornaamste achtergrond van het antihomogeweld ligt in de opvattingen over en emoties met betrekking tot genderoverschrijdend gedrag zoals dat in homoseksueel gedrag tot uiting komt. Deze opvattingen vinden we in alle focusgroepen en bij alle daders terug, ongeacht etniciteit (zie 2.2.1).

De uitgesproken negatieve houding ten opzichte van homoseksualiteit wil echter niet zeggen dat de jongens homoseksualiteit op alle fronten afwijzen. Sterker nog, in veel gevallen geven de daders aan helemaal geen hekel te hebben aan homo's en ze realiseren zich dat ze bij de samenleving horen. Wel stellen ze strenge voorwaarden: homoseksuelen mogen in hun gedrag niet tonen wat de daders afwijzen. Ze moeten onzichtbaar blijven, zich niet onmannelijk en ook niet seksueel gedragen. En ze mogen al helemaal geen versiergedrag jegens de respondenten vertonen. We zien dat moderne homonegativiteit niet alleen aanwezig is bij scholieren, maar dat deze ook dominant is bij risicojongeren en bij daders. De daders nemen de heersende homotolerante retoriek van de Nederlandse samenleving over, maar schrikken niet terug voor allerlei vormen van geweld als homoseksualiteit dichtbij komt.

De houding tegenover homoseksualiteit van risicojongeren en daders is op onderdelen lastig te begrijpen. Homo's moeten onzichtbaar blijven, maar als ze onzichtbaar zijn, is het ook weer niet goed – vanwege het risico dat ze overal onverwacht kunnen opduiken. Ze zijn onmannelijk, maar in hun versiergedrag weer te mannelijk en dwingend. De uitspraken van de jongens over homoseksualiteit zijn ook weinig consequent.

Zo zien velen het als iets walgelijks, maar ze zijn tegelijkertijd bang dat jongeren homoseksualiteit verleidelijk gaan vinden, bijvoorbeeld door het 'te vaak' te zien.

Regelmatig vertelden daders ook dat ze homo's als makkelijke slachtoffers zien (zie 2.2.5): ze zouden onmannelijk zijn en niet voor zichzelf en elkaar opkomen. Aangezien dit een uitvloeisel is van hun opvattingen over het gendergedrag van homo's, is het vooral een bevestiging van de verklaring die zegt dat gender- en seksualiteitsopvattingen een belangrijke rol spelen bij daders van antihomoseksueel geweld.

Bij het beantwoorden van onze hoofdvraag besteedden wij speciale aandacht aan het 'kantelmonent': welke factoren zorgen ervoor dat bepaalde situaties dusdanig uit de hand lopen dat het tot verbaal en/of fysiek geweld komt? Ook het antwoord op deze vraag heeft te maken met mannelijkheid en seksualiteit. Geweld ontstaat vooral wanneer deze jongens denken het seksuele object van homomannen te zijn – bijvoorbeeld wanneer de laatsten 'vies kijken' naar de eersten. Wij concluderen dat dit in bijna 40% van de onderzochte gevallen een aantoonbare 'trigger' van het geweld is. De daders willen absoluut geen lustobject zijn, maar doordat ze een beeld hebben van homoseksuele mannen als hyperseksuele wezens, voelen ze wel constant deze dreiging. Deze jongens kunnen het idee niet verdragen dat ze in een rol worden gedrongen die zij als vrouwelijk en vernederend zien. Het is voor hen een vergaande en onverdraaglijke overschrijding van gendercodes.[1]

Een opvallende bevinding is dat er weinig verschillen zijn in de manier waarop er over homoseksualiteit gedacht wordt tussen de verschillende groepen (scholieren, risicojongeren en daders) die wij onderzochten. Hieruit kan de zorgwekkende conclusie getrokken worden dat de potentiële dadergroep erg groot is. Deze conclusie wordt gesteund door het feit dat veel daders van antihomogeweld hun delict niet planden: van georganiseerd en gepland 'potenrammen' is slechts op beperkte schaal sprake. De meeste incidenten die wij onderzochten ontstaan ter plekke: de situatie loopt uit de hand op het moment dat de daders geconfronteerd worden met een situatie die conflicteert met hun opvattingen over gender en seksualiteit.

Toch is er een aantal factoren te noemen die verklaren waarom sommigen wel overgaan tot antihomoseksueel geweld en anderen niet. Ten eerste worden de meeste geweldsincidenten tegen homo's door een groep gepleegd, een bevestiging dat groepsprocessen een belangrijke rol spelen bij het geweld (zie 2.2.3 en 2.3.2). Groepsdruk is evident een versterkende factor bij antihomoseksueel geweld. Vele daders gaven aan dat er naar hun beleving geen optie bestond om niet mee te doen met de groep.

Naast groepsdruk spelen ook andere groepsprocessen een rol. Het afzetten tegen homoseksualiteit heeft in veel jongensgroepen een identi-

teitsfunctie (zie 2.2.2): de jongeren verwerven zo een stoere, mannelijke status en voorkomen dat ze worden gezien als 'homo'. Dat staat voor hen gelijk aan zwak en vrouwelijk. De thema's van (on)mannelijkheid en homoseksualiteit zijn dagelijkse kost voor de jongens. Ze zijn er voortdurend mee bezig. Daarbij valt op dat homoseksualiteit niet alleen iets is wat walging opwekt, maar ook nieuwsgierigheid. De keerzijde van de afkeer is fascinatie. De jongens praten over homo's, dragen vaak de kleren van homoseksuele modeontwerpers en bezoeken zelfs homokroegen en -ontmoetingsplaatsen, soms opgejut door televisieprogramma's die een glimp bieden van het seksleven van homo's.

Sociaal-economische factoren (zie 2.2.4) lijken daarnaast een belangrijke rol te spelen. De daders hebben inderdaad opvallend vaak een lage opleiding, zijn geregeld werkloos en komen meestal uit problematische gezinnen. Het plegen van antihomoseksueel geweld kan een effectieve manier zijn om respect en een mannelijke status te verkrijgen voor hen die dat (herhaaldelijk) niet is gelukt via de regels van de moderne meritocratie.

7.4 Verklaringen voor Marokkaanse oververtegenwoordiging

Marokkanen plegen 36% van de fysieke geweldsincidenten, terwijl slechts 16% van de Amsterdamse bevolking tot en met 24 jaar van Marokkaanse afkomst is. Daarom willen we dieper ingaan op deze groep. In het begin van dit verslag presenteerden we mogelijke verklaringen voor de Marokkaanse oververtegenwoordiging in de dadergroep (zie 2.3).

Zoals gezegd vonden wij nauwelijks verschillen tussen de motieven van daders van verschillende afkomst: opvattingen en emoties over seks en gender spelen bij Marokkaanse daders – net als bij autochtoon-Nederlandse – een doorslaggevende rol in het plegen van geweld. Wel heeft dit onderzoek uitgewezen dat deze opvattingen bij Marokkaanse jongens een wat andere vorm aannemen dan bij andere groepen: ergernis over 'vrouwelijk' gedrag van blanke homoseksuelen speelt minder een rol. Marokkanen prefereren zelfs homoseksuelen aan wie je kunt zien dat ze homo zijn door afwijkend gendergedrag boven homoseksuelen die zulk gedrag niet vertonen. Ook hebben ze meer moeite met het openlijke karakter en de bespreekbaarheid van homoseksualiteit in Nederland. Ze weten dat seks tussen mannen ook in Marokko voorkomt waar het gedijt in een cultuur van stilzwijgen. Helemaal wanneer deze mannen en jongens een actieve seksuele rol vervullen, lopen ze vrijwel geen risico op het stigma 'homoseksueel'.[2] Daarom hebben ze grote moeite om aansluiting te vinden met de Nederlandse cultuur waarin homoseksualiteit een zaak van publieke aandacht is en homoseksuelen hun seksuele voorkeur uitdragen als wezenlijk onderdeel van hun identiteit. Marokkaanse jongeren spreken zich ook afwijzender uit over de seksuele

kant van homoseksualiteit dan andere jongeren die we spraken. Ze maken sneller dan andere groepen associaties met (anale) seks en vinden alleen de gedachte daaraan al walgelijk en onverdraaglijk. Hierbij speelt de overtreding van een andere vorm van genderoverschrijding een rol: die van een man in een passieve seksuele rol.

Enkele veelgehoorde verklaringen voor de Marokkaanse oververtegenwoordiging kunnen op basis van de bevindingen van dit onderzoek verworpen worden. Zo wordt vaak een belangrijke rol toegeschreven aan religie (zie 2.3.3). Hier is een vergelijking met Turken interessant, want als godsdienst doorslaggevend zou zijn, dan zouden zij evenzeer oververtegenwoordigd moeten zijn. Dat is echter geenszins het geval. Dit betekent dat een islamitische achtergrond geen determinerende rol speelt. Dat blijkt ook uit de daderinterviews. De jongens zijn weinig religieus en de moslims onder hen gaan zelden naar de moskee. Opgroeien in een religieuze cultuur die homoseksualiteit afwijst, draagt vanzelfsprekend niet bij aan een homovriendelijke houding, en ze weten dat de Koran homoseksualiteit afwijst. Maar het geweld is niet geïnspireerd door religieuze opvattingen. Bovendien hebben de jongens niets met moslimradicalisme.

We hebben evenmin een bevestiging gevonden voor de bewering dat antihomogeweld voor Marokkaanse jongens een middel is om zich af te reageren op seksueel misbruik of het verrichten van seksuele handelingen tegen betaling voor blanke Nederlanders, zoals wel als verklaring is gesuggereerd (zie 2.3.5).

Sociaal-economische factoren kunnen de Marokkaanse oververtegenwoordiging in de dadergroep ook slechts deels verklaren. Dit onderzoek heeft aangetoond dat daders van antihomoseksueel geweld zich inderdaad vaak aan de onderkant van de samenleving bevinden: ze zijn laagopgeleid en zijn opgegroeid in risicovolle thuissituaties. Het feit dat veel allochtonen in Nederland zich in een sociaal-economisch zwakke positie bevinden, correspondeert met hun oververtegenwoordiging in criminaliteitscijfers in het algemeen en bij antihomogeweld in het bijzonder. Maar dat verklaart niet waarom Marokkanen in verhouding veel vaker dader zijn dan bijvoorbeeld Turken, die het sociaal-economisch nauwelijks meer voor de wind gaat.

Een verklaring voor de Marokkaanse oververtegenwoordiging moet elders worden gezocht. Ten eerste hangen Marokkaanse jongens veel meer in groepen op straat dan andere jongeren in Amsterdam (zie 2.3.2). De straatcultuur die daarbij ontstaat dwingt hypermannelijk gedrag af. Ze moeten bewijzen hun mannetje te staan en iedere verdenking van homoseksualiteit vermijden. Afgeven op en geweld plegen tegen homo's is daarvoor een efficiënt middel. Daarin ligt het verschil met Turkse jongens die minder dan de Marokkaanse jongeren op straat hangen. Hun ouders lijken beter op hen te letten, de families en de gemeenschap zijn hechter en de opvoeding is vaak strikter (zie ook De Jong 2007).

De Marokkaanse jongens hebben het ook vaak over hun marginale maatschappelijke positie. Ze vinden dat ze in de discussie over de multiculturele samenleving van alles de schuld krijgen en spreken hun onvrede daarover uit. De Marokkanen ergeren zich eraan dat ze zich steeds moeten uitspreken ten faveure van homo's. Dat juist acceptatie van homoseksualiteit tot een van de ijkpunten van hun integratie is geworden, vinden ze onbegrijpelijk. Het maatschappelijk debat over de multiculturele samenleving zet de verhoudingen tussen homo's en Marokkanen dus op scherp. Dit betekent overigens niet dat de Marokkaanse jongens daarom zouden overgaan tot geweld; het betekent wel dat de Nederlandse druk, althans wat deze groep betreft, niet per se preventief werkt om geweld te voorkomen (zie 2.3.4).

7.5 Antihomoseksueel geweld in Amsterdam in kaart gebracht

Onze hoofdvraag naar de motieven van daders en het 'kantelmoment' is hiermee beantwoord. In de inleiding stelden wij nog drie andere onderzoeksvragen met als doel om het antihomoseksuele geweld in Amsterdam verder in kaart te brengen. Deze vragen hadden betrekking op de omvang van het geweld, patronen in daderprofielen en pleegplaatsen en -tijden. Deze zullen wij hier beantwoorden.

7.5.1 Omvang van het probleem

Zoals gezegd concluderen wij op basis van de regelmaat waarmee antihomoseksueel geweld wordt gemeld bij de Amsterdamse politie en de ernstige vormen die dit geweld vaak aanneemt dat er sprake is van een structureel probleem.

De vraag of er sprake is van een stijging van antihomoseksueel geweld is moeilijk te beantwoorden, omdat de politie Amsterdam-Amstelland pas in 2007 is begonnen met het controleren van de registratie van homogerelateerde zaken. In het aantal meldingen van homogerelateerde zaken valt een stijging te constateren wanneer de eerste zes maanden van 2006, 2007 en 2008 vergeleken worden.

De politie en discriminatiebureaus in de andere grote en middelgrote steden in Nederland rapporteren lang niet zoveel meldingen van antihomoseksueel geweld als die in Amsterdam. Het is echter moeilijk te stellen dat het geweld in Amsterdam ernstiger is dan elders in Nederland: door verschillende manieren van registreren en het stellen van andere prioriteiten zijn cijfers nauwelijks vergelijkbaar. Ook zijn er geen internationaal vergelijkbare cijfers. Wel is bekend dat in steden als Berlijn en Stockholm soortgelijke zorgen bestaan als in Amsterdam.

7.5.2 *Daderprofiel, pleegplaatsen en pleegtijden*

Onze analyse van politiegegevens heeft veel informatie opgeleverd over daderprofielen, pleegplaatsen en pleegtijden (zie hoofdstuk 3). Een typische pleger van fysiek geweld is een man die onbekend is bij het slachtoffer, van autochtoon-Nederlandse of Marokkaanse afkomst, rond de twintig jaar, die deel uitmaakt van een groep. Op basis van analyse van ons onderzoeksmateriaal (hoofdstuk 6) kunnen we daar nog aan toevoegen dat de meeste daders laagopgeleid zijn, geen werk hebben of nog studeren, al eerder de wet hebben overtreden en in een problematische thuissituatie verkeren. De meesten zijn niet onder invloed tijdens het plegen van het delict (58%), hoewel een aanzienlijk deel van de daders alcohol had gedronken (31%).

Het meeste geweld wordt gepleegd in het weekend, vooral op zaterdag. In de zomermaanden is een duidelijke geweldspiek waarneembaar, vooral in augustus.

Het grootste deel (55%) van de fysieke geweldsincidenten vindt plaats buiten de bekende plekken voor homoseksuelen (het uitgaansleven en homo-ontmoetingsplaatsen), maar een aanzienlijk deel erbinnen (42%). Incidenten op homo-ontmoetingsplaatsen lopen sneller uit op geweld dan incidenten in het homo-uitgaansleven. Homo's worden in de woonomgeving niet vaak slachtoffer van fysiek geweld; daar blijft het meestal bij verbaal geweld en/of bedreiging.

De meeste incidenten in het homo-uitgaansleven vinden plaats in en rond de Reguliersdwarsstraat. De homo-ontmoetingsplaatsen waar het meeste geweld plaatsvindt zijn het Vondelpark, het Sarphatipark en de Oeverlanden.

Incidenten buiten het centrum vinden vooral plaats in Amsterdam-West (en dan met name in de stadsdelen Westerpark, Oud-West en Slotervaart), en in de stadsdelen Oud-Zuid en Oost/Watergraafsmeer.

7.6 Overige structurele problemen

De onderzoeksopdracht was om onderzoek te doen naar de motieven van daders. Gaande onze werkzaamheden kregen we echter niet alleen zicht op de ernst van het antihomogeweld, maar ook op de stroperigheid van de instellingen die paraat moeten staan bij de bestrijding ervan. We hebben de indruk dat een serieus probleem vaak niet de aandacht krijgt die het verdient. Dit komt mede doordat leidinggevenden zich soms onvoldoende bewust zijn van de ernst van de problematiek en er mogelijk zelf ook traditionele opvattingen over seks en gender op nahouden. Wanneer autoriteiten zich niet maximaal inspannen voor een oplossing van de geschetste problemen is dat onacceptabel.

Het jaar 2001 was het kroonjaar voor homo-emancipatie met de openstelling van het huwelijk voor paren van hetzelfde geslacht, een imam

die door vrijwel alle politici terecht werd gewezen vanwege zijn antihomo-uitspraken en een openlijk homoseksuele politicus (Pim Fortuyn) die veel stemmen trok, ook onder groepen met homonegatieve opvattingen. Geen wonder dat de algemeen gedeelde opinie luidde dat de homoemancipatie voltooid was. Helaas bleek juridische geen sociale gelijkstelling te impliceren en verdween de heteronormativiteit niet met de invoering van het homohuwelijk. Sindsdien is de retorische steun voor gelijke rechten van homo's en lesbiennes weliswaar nog verder toegenomen, maar in de weerbarstige praktijk vallen de concrete resultaten tegen. Veel homo's en lesbiennes zeggen het gevoel te hebben dat het voor hen niet veiliger is geworden. Onze cijfers bevestigen hun gevoelens van onveiligheid. Bovendien laat het onderzoek zien dat onder jongeren negatieve opvattingen over homoseksualiteit sterk leven en uiteindelijk ook leiden tot discriminatoir gedrag en antihomogeweld. De conclusie dat de homo-emancipatie is voltooid, is te gemakkelijk en te snel getrokken. Voordat het zover is, moeten verantwoordelijke autoriteiten en (organisaties van) burgers nog een grote inspanning verrichten.

Allerlei instellingen spelen een rol in de marginalisering van homoseksualiteit. Zeker, vanuit politiek en media komen veel steunbetuigingen voor homo-emancipatie. De veroordeling van discriminatie van en geweld tegen homo's en lesbiennes is luid en duidelijk. Die uitspraken hebben soms evenwel een hoog retorisch gehalte. Instellingen doen niet altijd wat ze beloven. Ook tijdens ons onderzoek bleek dat er een brede kloof gaapt tussen woord en daad. Te vaak kwam van toegezegde medewerking weinig terecht; soms werden er barrières opgeworpen – vanwege privacybescherming van daders of de 'onschuld' van scholieren – waarbij het belang van homo-emancipatie het (te) snel aflegde tegen andere belangen. Alleen dankzij vasthoudendheid hebben we uiteindelijk de in dit rapport gepresenteerde data weten te verzamelen maar de medewerking was, vriendelijk gezegd, niet geweldig.

Hoewel we alle begrip hebben voor de enorme werkdruk bij de politie, kunnen we ons niet aan de indruk onttrekken dat het onderwerp homoemancipatie niet altijd dat gewicht heeft binnen de organisatie dat we zouden verwachten op grond van de goede naam die het korps in de bestrijding en registratie van antihomoseksueel geweld heeft in vergelijking met andere politiekorpsen in Nederland. We werden geconfronteerd met onbereikbaarheid van informanten, het vastklampen aan regels en voorschriften en hier en daar zelfs onwelwillendheid. Het is vooral dankzij de steun van individuele medewerkers van het korps dat we ons onderzoek tot een goed einde hebben kunnen brengen.

De politie is zeker niet de enige instelling waar zich problemen van stroperigheid, desinteresse en onbegrip voordoen. De afwachtende maar soms ook afwijzende houding ten opzichte van homoseksualiteit komt op talloze plekken voor. Zo ging ook het organiseren van focusgroepen (zie 5.1) en het afnemen van vragenlijsten op middelbare scholen om deze redenen buitengewoon moeizaam.

Het is duidelijk dat er de laatste tijd veel aandacht is voor homotolerantie. Gesprekken in de moskee, dialogen over homoseksualiteit en religie, een minister die meedoet met een COC-les op een school en in de botenparade van de Gay Pride meevaart, zijn daar enkele voorbeelden van. Het zijn belangrijke gebaren, maar ze blijken de daders van antihomogeweld nauwelijks te raken. Heteronormen en genderdogma's zitten zo diep dat zulke initiatieven onvoldoende zijn om de voedingsbodem van het antihomogeweld effectief te bestrijden.

Noten

1. Overigens geeft het SCP-onderzoek (Keuzenkamp e.a. 2006) aan dat nogal wat andere Nederlanders op onderdelen dezelfde afkeer van homoseksualiteit hebben als onze respondenten, met name waar het gaat om publieke zichtbaarheid (kussende mannen of nichterig gedrag). Ook bij hen zijn stereotiepe opvattingen over gender en seksueel gedrag bepalend voor afwijzing en discriminatie.
2. Zeker als de man een actieve seksrol inneemt, zie ook Vuylsteke 2008.

Literatuur

Adams, H.E., L. Wright & B. Lohr (1996), 'Is Homophobia Associated with Homosexual Arousal?', in: *Journal of Abnormal Psychology* 105 (3), pp. 441-444.

Bawer, B. (2006), *While Europe Slept. How Radical Islam is Destroying the West from Within*. Westminster: Doubleday.

Berk, R.A., E.A. Boyd & K.M. Hamner (1992), 'Thinking More Clearly About Hate-Motivated Crimes', in: G.M. Herek & K.T. Berrill (eds.), *Hate Crimes. Confronting Violence Against Lesbians and Gay Men*. London: Sage.

Boogaard, H. van den (1987), *Flikkers moeten we niet. Mannen als doelwit van antihomoseksueel geweld*. Amsterdam: SUA.

Boogaard, H. van den & B. van Stolk (1992), 'Potenrammers: Vandalisme tegen mensen', in: *Recht der Werkelijkheid*. Den Haag: Uitgeverij Vuga.

Brants, C., R. Kool & A. Ringnalda (2007), *Strafbare discriminatie*. Utrecht: Ministerie van Justitie/WODC.

Comstock, G.D. (1991), *Violence against Lesbians and Gay Men*. New York: Columbia University Press.

Dubel, I. & A. Hielkema (red.) (2008), *Urgentie geboden. Homo- en lesborechten zijn mensenrechten*. Amsterdam: SWP.

Duyvendak, J.W. (2004), *Een eensgezinde, vooruitstrevende natie. Over de mythe van 'de' individualisering en de toekomst van de sociologie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Gemert, F.H.M. van (1998), *Ieder voor zich. Kansen, cultuur en criminaliteit van Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Het Spinhuis.

Goldthorpe, J. (1996), 'Problems of 'Meritocracy'', in: R. Eriksen & J. O. Jonassen, *Can Education be Equalized?* Boulder: Westview Press.

Hekma, G. (2007), 'De benen wijd, de stem naar beneden. Houdingen tegenover 'nichterigheid' bij homoseksuele mannen', in: *Sociologie* 3(1), pp. 81-94.

Henry E., L. Wright & B. Lohr (1996), 'Is Homophobia Associated with Homosexual Arousal?', in: *Journal of Abnormal Psychology* 105 (3), pp. 441-444.

Herek, G.M. (1992a), 'The Social Context of Hate Crimes: Notes on Cultural Heterosexism', in: G.M. Herek & K.T. Berrill (eds.), *Hate Crimes. Confronting Violence Against Lesbians and Gay Men*. London: Sage.

Herek, G.M. (1992b), 'Psychological Heterosexism and Anti-Gay Violence: The Social Psychology of Bigotry and Bashing', in: G.M. Herek & K.T. Berrill (eds.), *Hate Crimes. Confronting Violence Against Lesbians and Gay Men*. London: Sage.

IJzendoorn, M.H. van & H. de Frankrijker (2005), *Pedagogiek in beeld*. Houten: Van Loghum.

Inspectie van het Onderwijs (2006), *De staat van het onderwijs. Onderwijsverslag 2005-2006*. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.

Janoff, D.V. (2005), *Pink Blood. Homophobic Violence in Canada*. Toronto: University of Toronto Press.

Jong, J.D.A. de (2007), *Kapot Moeilijk. Een Ethnogafisch Onderzoek naar Opvallend Delinquent Groepsgedrag van Marokkaanse Jongens*. Amsterdam: Aksant.

Keuzenkamp, S., D. Bos, J.W. Duyvendak & G. Hekma (red.) (2006), *Gewoon doen*, Den Haag: SCP.

Kooistra, O. (2006), *Jongens huilen niet. Seksueel geweld tegen allochtone jongens*. Amsterdam: ACB.

Lister, R. (2006), 'Ladder of opportunity or engine of inequality?', in: G. Dench (ed.), *The Rise and Rise of Meritocracy*. Oxford: Blackwell.

Massad, J.A. (2002), 'Re-Orienting Sexual Desire. The Gay International and the Arab World', in: *Public Culture*, 14 (2), pp. 361-385.

Meer, T. van der (1995), *'Potenrammen' als rite de passage. Daders van antihomoseksueel geweld in beeld*. Amsterdam: SAD-Schorerstichting/NISSO.

Meer, T. van der (1996), 'Potenrammen. Een rite de passage', in: *Psychologie en Maatschappij* 20 (4), pp. 363-373.

Metselaar, M. (2008), *Vrolijke scholen? Een onderzoek naar de invloed van school als progressieve factor op het verminderen of voorkomen van psychosociale problemen bij jongeren met een Same Sex Attraction*. Amsterdam: Masterscriptie.

Nijmeijer, P.S. & M. Brussen (2005), *Quickscan geweld tegen homo's*. Amersfoort: Gemeente Amsterdam.

Oort, D. van (1994), *(On)zichtbaar. (Sexueel) geweld tegen lesbische en biseksuele vrouwen en meisjes*. Utrecht: Interfacultaire Werkgroep Homostudies.

Pascoe, C.J. (2007), *'Dude, You're a Fag'. Adolescent Masculinity and the Fag Discourse*. Berkeley & Los Angeles: University of California Press.

Poelman, M. & D. Smits (2007), *Agressie tegen holebi's in Brussel-Stad*. Brussel: EHSAL.

Roberts, Y. (2006), 'Marginalised Young Men', in: G. Dench (ed.), *The Rise and Rise of Meritocracy*. Oxford: Blackwell.

San, M. van & J. de Boom (2006), *Geweld tegen homoseksuelen*. Rotterdam: RISBO Contractresearch BV.

Schmitt, A. (1992), 'Different approaches to male-male sexuality. Eroticism from Morocco to Uzbekistan', in: A. Schmitt & J. Sofer (eds.), *Sexuality and Eroticism among Males in Moslem Societies*. New York: Haworth Press.

Steinberger, R. (1999), 'Homoseksualiteit onder mannen uit islamitische landen. Naar homovriendelijke en transculturele dienstverlening', in: *Maandblad Geestelijke Gezondheid* 54 (6), pp. 641-653.

Swierstra, T. & E. Tonkens (red.) (2008), *De beste de baas. Prestatie, respect en solidariteit in een meritocratie*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

Tiby, E. (2008), 'Constructions of Homophobic Hate Crimes. Definitions, Decisions & Data', in: *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* 8 (2), pp. 114-137.

Vuylsteke, C. (2008), *Onder mannen. Het verzwegen leven van Marokkaanse homo's*. Amsterdam: Meulenhoff.

Weigle, D. (2001), *Affective Valence and Arousal as Motivational Indicators of Homophobia*, College Station: Texas A&M University.

Werdmölder, H. (2005), *Marokkaanse lieverdjes. Crimineel en hinderlijk gedrag onder Marokkaanse jongens*. Amsterdam: Balans.

Bijlage 1 Overzicht variabelen dossiers & interviews

Code	Soort	Context	Groep	Middelen	D bekende S	Locatie	Afkomst ouders	Geslacht D	Geslacht S	Leeftijd	Religie	Opleiding	Thuisrisico	Werk	Antecedent
IN01/01	4	2	0	1	0	Vondelpark	Tur	M	M	18	2	1	1	0	4
IN02/02	4	1	1	1	0	Reguliersdw.	Ned	M	M	21	1	4	0	S	2
IN03/03	1	3	0	0	1	Mercatorplein	Sur	V	M	69	1	2	0	0	0
IN04/04	4	1	0	1	0	Reguliersdw.	Mar	M	M	32	2	2	1	0	-
IN05/05	4	3	0	0	1	Noord	Ita Roe	M	M	30	3	1	1	0	4
IN06/06	2	2	1	1	0	Apeldoorn	Ned	M	M	16	3	2	0	S	2
IN07/06	2	2	1	1	0	Apeldoorn	Ned	M	M	17	3	2	1	S	1
IN08/07	1	6	0	1	1	Leidseplein	Ned	M	M	40	3	3	0	0	0
IN09/08	1	3	1	0	1	Zuidoost	Sur	M	M	19	1	2	1	S	1
IN10/09	4	6	0	0	0	Rembrandtpark	Ind Ned	M	M	50	1	3	1	0	1
IN11/10	1	2	1	0	0	Oeverlanden	Ned Sur	M	M	17	3	3	0	1	0
IN12/11	4	6	0	1	0	Jodenbreestraat	Ned	M	M	48	-	-	-	-	-
IN13/12	4	1	1	1	0	Reguliersdw.	Mar	M	M	18	2	2	1	S	3
IN14/08	1	3	1	0	1	A'dam Zuidoost	Sur	M	M	20	1	2	1	S	1
IN15/13	5	2	1	0	0	Schaarsbergen	Ned	M	M	22	3	2	0	1	0
IN16/10	1	2	1	0	0	Oeverlanden	Ned	M	M	21	3	1	0	1	0
IN17/14	2	4	1	2	1	Nieuwendijk	Ned Mar	M	M	19	2	2	0	1	2
OM18/15	4	7	1	0	0	Zeeburg	Ned Mar	M	M	14	-	2	1	S	2
OM19/15	4	7	1	0	0	Zeeburg	Mar	M	M	13	-	2	1	S	3
OM20/15	4	7	1	0	0	Zeeburg	Tur	M	M	15	-	2	1	S	0
OM21/16	4	3	1	0	1	Zuideramstel	Tur	M	M	17	-	2	1	S	0
OM22/16	4	3	1	0	1	Zuideramstel	Mar	M	M	17	-	2	1	S	1
OM23/17	3	4	0	0	1	Oost/Watergr.	Ned	M	M	26	-	-	1	0	1
OM24/18	2	3	1	0	1	A'dam	Mar	M	M	27	-	-	-	-	2
OM25/18	4	3	1	0	1	A'dam	Ned Sur	V	M	27	-	-	-	-	2
OM26/19	2	7	0	0	0	A'dam Centrum	Duits	M	M	19	-	-	-	S	0
OM27/20	2	7	0	-	0	Oost/Waterg.	Mar	M	M	33	-	1	1	1	4
OM28/21	5	7	1	0	0	Geuzenveld	Mar	M	M	18	-	2	0	S	0
OM29/22	4	1	0	1	0	Lijnbaansgracht	Ned	M	V	52	-	2	-	1	0
OM30/23	4	1	0	1	0	A'dam Centrum	Ned Sur	M	M	20	-	-	1	0	4
OM31/24	4	6	0	1	0	Museumplein	Ned	M	M	16	-	2	0	S	4

OM32/25	4	3	1	0	1	Bos en Lommer	Ned	M	M	52	-	-	1	0	0
OM33/26	2	4	0	2	1	Noord	Ned	V	M	37	-	-	1	0	2
OM34/27	4	1	1	0	0	Reguliersdw.	Ned Cur	M	M	23	-	2	1	1	1
OM35/28	3	4	0	0	0	A'dam	Mar	M	M	26	-	1	1	1	4
OM36/29	1	6	0	-	0	A'dam Centrum	Ned	M	M	21	-	2	1	1	4
RN37/30	4	2	1	3	0	Brunssumerheide	Ned	M	M	26	-	1	1	0	4
RN38/31	4	2	1	0	0	Slotervaart	-	M	M	19	-	1	1	0	1
RN39/32	4	2	1	0	0	Brunssumerheide	Ned	M	M	26	-	2	1	0	0
RN40/33	5	2	1	0	0	Maastricht	Molukken	M	M	20	-	2	0	0	1
RN41/34	5	2	1	0	0	Oss	Indonesië	M	M	20	-	1	1	0	0
RN42/35	5	4	0	3	1	Maasdam	Ned	M	M	24	-	2	1	1	1
RN43/36	4	2	1	0	1	Oss	Ned	M	M	18	-	2	1	1	2
RN44/37	3	7	0	1	0	Sittard/Maastr.	Iran	M	M	20	-	1	1	0	0
RN45/38	4	7	1	0	0	Oss	Ned	M	M	25	-	1	1	0	4
RN46/39	5	4	1	1	0	Zwolle	Ned	M	M	18	-	1	1	0	0
RN47/40	3	2	1	3	0	Oosterhout	Ned	M	M	18	-	2	1	1	1
RN48/41	5	2	1	3	0	Brunssum	Ned	M	M	21	-	1	1	0	0
RN49/42	2	7	0	1	0	Noord	Ned	M	M	20	-	1	1	0	3
RN50/43	4	2	1	1	0	Zaandam	Ned	M	M	40	-	1	1	0	4
RN51/44	5	2	1	3	0	Den Helder	Ned	M	M	30	-	1	1	0	1
RN52/45	3	2	1	1	0	Groningen	Ned	M	M	20	-	1	1	0	4

Legenda

Code
IN = Interview
OM = Dossier OM
RN = Dossier Reclassering

Soort
1 = Belediging
2 = Bedreiging
3 = Beroving
4 = Eenvoudige mishandeling
5 = Zware mishandeling

Context
1 = Gay scene
2 = HOP
3 = Burengeschil
4 = Thuis
5 = School
6 = Gay Pride
7 = Overig

Groep (>1)
0 = Nee
1 = Ja

Middelen
0= Geen
1= Alcohol
2= Softdrugs
3= Harddrugs

D bekende S = Kende het slachtoffer de dader al voor het incident plaatsvond
0 = Nee
1 = Ja

Locatie = Waar vond het incident plaats?

Afkomst ouders = Afkomst van de ouders van de dader (moeder eerst)

Geslacht D = Geslacht dader
Geslacht S = Geslacht slachtoffer

Leeftijd = Leeftijd tijdens plegen delict

Religie = Religieuze opvoeding
1 = Christelijk
2 = Islamitisch
3 = Geen geloof

Opleiding = Hoogst afgeronde opleiding (of lopende studie)
1= Geen middelbare school
2= Vmbo + mbo
3= Havo + hbo
4= Vwo + wo

Thuisrisico = Thuissituatie
0 = Geen extra risicofactoren
1 = Risicovol*

Werk = Werk ten tijde van incident
0 = Nee
1 = Ja
S = Studeert nog, heeft hoogstens een bijbaantje

Antecedent
0= Geen of wegenverkeerswet
1= Ja, diefstal
2= Ja, vandalisme/vernieling
3= Ja, bedreiging/intimidatie
4= Ja, geweld/mishandeling

* Risicovol = indien vier of meer van de volgende risicofactoren aanwezig: schulden, verslaving, criminele vrienden, problematische scheiding ouders, chronisch ziek familielid, crimineel verleden, werkloosheid / niet schoolgaand, werkloosheid ouders, balans opvoedingssituatie (draaglast/ draagkracht), negatief zelfbeeld, ontwikkelingsstoornissen, ontwikkelingsachterstanden, verstoorde schoolse ontwikkeling, psychische stoornissen ouders, fysieke en/of geestelijke mishandeling, seksueel misbruik, overlijden familielid met wie bijzondere band bestond, overmatig spijbelgedrag.

Bijlage 2 Korte beschrijving onderzochte incidenten

IN01/01 OM01/01
VD zit met vriendin op bankje in het Vondelpark. Een homoseksuele man loopt langs, VD vindt zijn gedrag aanstootgevend en voelt zich verleid. Hij geeft een klap. SO zegt ook met een mes bedreigd te zijn, VD ontkent dit, geen mes gevonden.

IN02/02
VD staat met vrienden van de studentenvereniging zijn verjaardag te vieren in een (hetero)bar in de Reguliersdwarsstraat. VD is erg dronken en scheldt zonder duidelijke reden een voorbijlopende homo uit en valt hem aan.

IN03/03
VD betrokken in maanden durend burenconflict: grimmige sfeer ontstaat als een van de buren (geen homo) de vreemdelingenpolitie belt om illegalen aan te geven. Woningencomplex raakt verdeeld in twee kampen: VD in ene kamp, homostel in andere kamp. Discriminatie en treiterijen volgen over en weer.

IN04/04
VD drinkt 's avonds laat nog een biertje in een van de homobars in de Reguliersdwarsstraat. Op het moment dat een van de mannen avances maakt, valt VD hem aan.

IN05/05
Langslepend burenconflict waarbij VD zich zeer ergert aan het openlijk homoseksuele gedrag van de Duitse overbuurman. Veel discriminatie en scheldpartijen over en weer, vrouw van VD gooit de homoseksuele buurman tijdens een van deze scheldpartijen van de trap.

IN06/06 IN07/06
VD's zijn onderdeel van een groepje jongens dat een kijkje gaat nemen bij een homo-ontmoetingsplaats langs de snelweg (bij Apeldoorn). Dit hebben ze al een paar keer eerder gedaan. Eenmaal aangekomen beginnen de jongens met treiterijen: schreeuwen, uitschelden, bedreigen ("We gaan die homo's slaan!"). De jongens slaan op de vlucht als ze bedreigd worden door een van de aanwezigen met wat lijkt op knuppels en

vuurwapens. Politie rukt groots uit en houdt de auto met vluchtende jongens aan.

IN08/07
VD heeft lange geschiedenis van moeizame relaties met homo's. Een aantal keren is dat volledig geëscaleerd en ontaard in woedeaanvallen en scheldpartijen. Hierbij ook naar de SO's gespuugd en vernielingen aangericht. Escalaties volgen altijd na wat VD ziet als versierpogingen.

IN09/08 IN14/08
Aangever verklaart een moeizame relatie met zijn buurt te hebben vanwege zijn homoseksualiteit. VD's zijn betrokken geweest bij een van deze incidenten, waarbij de buurman ging klagen over geluidsoverlast. SO geeft aan hierbij uitgescholden te zijn, VD's zeggen dat de buurman begon met discriminatoire uitlatingen.

IN10/09
VD en SO laten hun honden uit in het Rembrandtpark en komen elkaar tegen. SO geeft aan klappen te hebben gekregen vanwege zijn homoseksualiteit. VD geeft aan niet vanwege homoseksualiteit klappen te hebben gegeven, maar vanwege het feit dat SO zijn hond mishandelde.

IN11/10 IN16/10
VD's maken onderdeel uit van een groepje jongeren die meerdere malen naar de homo-ontmoetingsplaats op de Oeverlanden zijn gereden. Daar volgden treiterijen, achtervolgingen en discriminatoire uitlatingen.

IN12/11
Geïnterviewde is in dit geval een homoseksueel die een man een klap heeft verkocht, omdat deze zijn (tevens homoseksuele) vriend bedreigde en uitschold. Interview met de man die discrimineerde en bedreigde kon helaas niet geregeld worden, vandaar interview met de man die heeft geslagen.

IN13/12
VD liep met groepje vrienden door de Reguliersdwarsstraat waar een feeststemming heerste na gewonnen wedstrijd van Nederland op het EK. VD ziet homostel lopen en pakt ze vast bij hun schouders. Volgens VD werd hij toen in zijn achterwerk gegrepen, SO ontkent dit. VD deelt vervolgens een trap uit waarna de homo's vluchten.

IN15/13
VD zat bij de landmacht en is gestationeerd in de Hoge Veluwe. Hij bezoekt een aantal keren een nabijgelegen homo-ontmoetingsplek met wat collega's met als doel te weten te komen wat daar allemaal gebeurt. De derde keer loopt dit geheel uit de hand: een aantal uit de groep begint

met treiterijen, dit loopt uit op berovingen, bedreigingen en zware mishandeling van aanwezige cruisende homo's.

IN17/14
VD was met groepje vrienden op straat en raakte in conflict met mensen op een balkon. Er wordt over en weer geschreeuwd en gescholden. Een van de bewoners, een homoseksueel, loopt op dat moment naar buiten om zijn hond uit te laten. Hij spreekt de jongens aan op hun gedrag. Vervolgens wordt hij gediscrimineerd en bedreigd, en wordt zijn fiets vernield.

OM18/15 OM19/15 OM20/15
Na schooltijd hangt een groepje vrienden rond bij een tramhalte. Er komt een jongen langs lopen die volgens de VD's eruitziet en erbij loopt als een homo. Een van de VD's roept "Homo!" en de andere VD's doen mee. Twee VD's geven het SO een klap en een VD geeft SO een duw als de tram langs rijdt. Zowel VD's als SO van minderjarige leeftijd. Veel omstanders.

OM21/16 OM22/16
Conflict in de buurt. Jongens hangen weleens rond in de portiek en de buurman stoort zich hier aan. Conflict loopt uit op schelden en slaan van beide kanten. De jongens beweren dat de homoseksuele buurman begon met hen uitschelden voor "rot-Turk". De homoseksuele buurman beweert dat de jongens begonnen door hem uit te schelden voor "He homofiel". Buurvrouw schiet homoseksuele buurman te hulp en wordt vervolgens ook door de jongens geslagen.

OM23/17
VD biedt zich aan als escort op internet. SO reageert hierop en maakt enkele afspraken met VD. Na derde afspraak blijft VD alleen achter in het huis van SO. VD steelt vervolgens spullen van SO. VD staat bij de politie bekend als veelpleger van dit soort delicten.

OM24/18 OM25/18
Een langlopend buurtconflict tussen een homoseksuele man en een stel dat boven hem woont. De VD's schelden slachtoffer regelmatig uit vanwege zijn seksuele voorkeur en bedreigen hem meerdere malen. Uiteindelijk escaleert het als het SO aangeeft dat hij aangifte wegens discriminatie wil doen. De VD's gaan verhaal halen bij het SO wat leidt tot beledigingen, bedreigingen en fysiek geweld.

OM26/19
SO's fietsen naast elkaar, hand in hand, over de openbare weg in Amsterdam. De VD passeert de SO's en scheldt hen uit wegens hun seksuele voorkeur. Bij het passeren schopt verdachte tegen de achterzijde van

de fiets van een van de SO's waardoor zij bijna vallen en moeten stoppen. VD blijft schelden en spuugt ook nog naar een toevallig passerende vrouw. VD geeft als aanleiding voor zijn gedrag dat hij in zijn achterwerk is geknepen door een van de SO's. SO's spreken dit echter tegen.

OM27/20
VD is actief in Amsterdam-Oost met berovingen en fraude en loopt veel op straat rond. VD scheldt café-eigenaar meerdere malen uit voor "homo" en bedreigt hem met de dood. Café-eigenaar geeft aan dat hij VD niet kent en geen homoseksuele voorkeur heeft. SO voelt zich onveilig en doet aangifte; VD wordt gearresteerd.

OM28/21
Na het uitgaan fietst VD naar huis in de buurt van Slotermeer. Daarbij passeert hij een man en diens transseksuele partner. Het loopt uit op een conflict en VD slaat het transseksuele SO met een stalen pijp. De verwondingen van het SO zijn zeer ernstig. VD wordt dan ook vervolgd wegens zware mishandeling. Het ontstaan van het conflict blijft echter onduidelijk. VD beweert dat het SO hem een duwtje gaf tijdens het passeren. SO's geven aan dat ze werden uitgescholden voor "travestiet" en "flikker" en totaal onverwacht geslagen werden.

OM29/22
VD gaat samen met een vriend uit in de gay scene van Amsterdam. Zij belanden in een kroeg waar een groep lesbische vrouwen is. De VD is dronken en krijgt een conflict met deze vrouwen. De vrouwen verklaren dat de VD hen lastigviel, betastte en uitschold voor "fucking lesbians". De VD geeft een van de vrouwen meerdere malen een kopstoot en slaat een glas stuk op haar hoofd.

OM30/23
SO is uitgegaan in een homobar in Amsterdam. Wanneer hij besluit naar huis te gaan en zijn fietst wil pakken wordt hij belaagd door de VD. Het SO verklaart dat de VD zonder aanleiding zei "Wat kijk je naar me, flikker?" en naar hem spuugde en hem begon te slaan. Op dat moment komen er twee agenten langslopen en deze arresteren de VD.

OM31/24
Het SO loopt op de dag van de Gay Pride door Amsterdam langs een groepje van drie jongens. Een van de jongens loopt naar hem toe en roept "Gay, gay, gay!" en slaat het SO vervolgens in zijn gezicht. Hierop belt het SO de politie en de VD wordt aangehouden. De VD verklaart vervolgens tegenover de politie dat het SO hem in zijn achterwerk had geknepen en dat hij daarom het SO geslagen had. Het slachtoffer spreekt dit tegen.

OM32/25

Aangever verklaart zich onveilig te voelen in zijn woonbuurt vanwege zijn homoseksuele voorkeur. Hij wordt al geruime tijd door een jongen uitgescholden en bedreigd vanwege zijn homoseksualiteit. Wanneer hij de jongen hierop aanspreekt wordt hij door de vader van deze jongen geslagen. De vader verklaart niks tegen homoseksuelen te hebben, maar enkel voor zijn zoon opgekomen te zijn.

OM33/26

VD heeft een conflict met een homostel vanwege haar financiële situatie. Aangevers zeggen dat haar financiële problemen zijn ontstaan door haar verslaving en zij hier niks aan kunnen doen. Op het moment dat de VD verhaal gaat halen bij de homoseksuele mannen thuis loopt dit uit op een conflict. Hierop scheldt de VD de mannen uit voor "vieze vuile homo's" en dreigt ze hun huis in brand te steken en hen te besmetten met aids.

OM34/27

Drie homoseksuele vrienden lopen na een avondje stappen in de Reguliersdwarsstraat te Amsterdam. De aangevers hadden allen veel alcohol gedronken en nemen een taxi naar huis. Bij een opstopping in de straat, stappen zij uit de taxi. Vervolgens worden zij aangevallen door twee jongens. Tijdens het schoppen en slaan horen zij iemand "vuile flikker" roepen. De VD's verklaren dat zij met z'n vieren in één auto op weg naar huis waren. Bij de opstopping stapte één jongen uit om te plassen, dit toevallig naast het SO. De VD's verklaren dat het SO naar de plassende jongen keek en dat dit de aanleiding voor het conflict was.

OM35/28

VD is aangeklaagd wegens acht soortgelijke delicten, alle hebben betrekking op beroving. De methode van de verdachte is als volgt: hij verleidt homoseksuele mannen in de gay scene, gaat met hen mee naar huis, drogeert hen vervolgens en neemt dan hun spullen mee.

OM36/29

VD loopt op de dag van de Gay Pride samen met zijn vriendin en een vriend door het centrum van Amsterdam. Wanneer zij een groepje mannen verkleed als engeltjes passeren roept de VD: "Zijn jullie homo of zo?" VD zegt dit niet vervelend bedoeld te hebben, maar toch loopt het uit op een conflict. De VD scheldt de homoseksuele mannen uit voor "kankerhomo's" en "teringhomo's". Op dat moment lopen er twee agenten langs en deze houden VD aan.

RN37/30

VD maakte deel uit van een grote groep mensen met extreemrechtse overtuigingen, tussen de 16 en 36 jaar. Deze groep ging in wisselende

samenstelling “flikkertikken” op de Brunssumerheide, een HOP.[1] VD heeft zich schuldig gemaakt aan het slaan van homoseksuele mannen en het vernielen van auto’s. De VD verklaart dat hij dit heeft gedaan omdat hij homofilie vies vindt en wilde voorkomen dat homoseksuele mannen kleine kinderen zouden gaan misbruiken.

RN38/31
VD heeft samen met twee vrienden, zijn broertje en een neef vier homoseksuele mannen beroofd op een HOP in Sloten (Amsterdam). VD is zelf twintig jaar, de anderen uit de groep zijn allen minderjarig. De beroving gingen gepaard met geweld. VD had het op homoseksuele mannen gemunt, omdat zij hem een gemakkelijke prooi leken. Ook zegt VD een hekel te hebben aan homoseksuelen, omdat hij in het verleden betast is door mannen.

RN39/32
VD maakte deel uit van een groep die zichzelf de “flikkertikkers” noemen. De groep heeft homoseksuele mannen op de Brunssumerheide (HOP) uitgescholden, bedreigd, achtervolgd en mishandeld. De SO’s betroffen drie mannen van middelbare leeftijd. VD zegt zelf niets tegen homoseksuelen te hebben, maar geen weerstand te kunnen bieden aan de groep. VD bekent erbij aanwezig te zijn geweest, maar zegt geen actieve rol te hebben gespeeld.

RN40/33
VD heeft samen met anderen, onder wie zijn neef, het plan opgevat om te gaan carjacken. Alle medeverdachten hebben cocaïne gebruikt, maar de verdachte zelf niet. De groep besluit om naar een HOP in Maastricht te gaan om daar een man te versieren om vervolgens zijn auto te stelen. Twee andere jongens stappen in bij het SO en rijden naar een afgelegen plek. Daar aangekomen gaan het SO en deze twee jongens de bossen in. Kort daarna wordt het SO vermoord. VD ontkent elke betrokkenheid bij de moord. Hij heeft het SO wel daarna gezien en heeft toen aangegeven dat ze hem zo niet achter konden laten. Omdat hij in paniek was en de anderen op hem ingepraat zouden hebben, is hij met de groep weggegaan.

RN41/34
VD besluit samen met de vader van zijn vriendin een beroving te plegen op een HOP in Oss. Het SO wordt getaped en meegenomen op de achterbank van zijn eigen auto, waarna met zijn pinpassen bij meerdere banken geprobeerd is om geld op te nemen. Vervolgens is de auto van het SO gestolen en doorverkocht.

RN42/35
VD was verslaafd en leidde een zwervend bestaan. Om aan geld te komen prostitueert hij zichzelf af en toe aan homoseksuele mannen. VD leert in dit milieu het SO kennen. Het SO biedt aan dat VD bij hem thuis kan wonen en bij hem kan afkicken en verzekert dat hun relatie platonisch zal blijven. Als de VD een week bij het SO in huis woont gaat het mis. SO begint VD te betasten, waarop VD door het lint gaat, met dodelijke afloop voor het SO. VD heeft het SO 75 keer gestoken en gepoogd te wurgen. VD was onder invloed van heroïne, cocaïne en oxazepam.

RN43/36
VD heeft samen met vrienden een homoseksuele man bedreigd en zijn auto vernield. VD geeft als reden op dat de man hem reeds maanden lastigviel. VD was in de periode kwetsbaar en wilde het contact verbreken. Om SO te waarschuwen hebben vrienden het initiatief genomen om het SO te ontmoeten op een parkeerplaats te Oss.

RN44/37
VD heeft in een sekswinkel moedwillig een beeldscherm waarop een erotische homofilm werd afgespeeld in brand gestoken. Tevens heeft VD de winkelbediende bedreigd, vernielingen aangericht en de kas leeggehaald. VD had last van gekrenkte trots, omdat hij voor homo werd aangezien omdat hij nooit met een meisje werd gezien. Met het delict wilde hij een statement maken dat hij geen homo is.

RN45/38
VD heeft samen met een vriend in Oss een sigarenwinkel beroofd en een homoseksuele man mishandeld. VD geeft voor de beroving een financiële motivatie. Hij begrijpt zelf ook niet waarom hij de homoseksuele man mishandeld heeft en geeft aan niks tegen homoseksuelen te hebben. VD zegt gemakkelijk mee te lopen en stoer gedrag te vertonen in het bijzijn van anderen.

RN46/39
VD is samen met zijn buurjongen naar huis gegaan met een oudere homoseksuele man met verstandelijke beperkingen. Aangekomen in de woning heeft de buurjongen van VD seks gehad met het SO en het SO een riem om de nek gedaan. Hierna is het SO overleden. Vervolgens hebben VD en zijn buurjongen de bankrekening van het SO geplunderd. VD bagatelliseert zijn eigen aandeel.

RN47/40
VD heeft een homoseksuele man beroofd van telefoon en geld op een HOP in Oosterhout samen met twee vrienden. Tijdens het delict heeft VD cocaïne gebruikt. VD zegt niks tegen homoseksuelen te hebben,

maar een HOP leek hem een geschikte plek voor een beroving; een donkere plek waar mensen makkelijk te beroven zijn. Als motivatie geeft VD sensatie, groepsdruk en geldgebrek aan.

RN48/41
VD is betrokken geweest bij een zware mishandeling op een HOP in Brunssum. VD verbleef in een crisiscentrum en een vriend daar verzocht hem mee te gaan om homoseksuelen te mishandelen. VD heeft zich bij een groep aangesloten. VD had tijdens het delict xtc gebruikt. VD zegt dat hij meeliep met de groep.

RN49/42
VD gaat met de nachtbus naar huis, naar Amsterdam-Noord. Onderweg mengt hij zich in een ruzie tussen twee meisjes en vier homoseksuele vrienden. De meisjes spreken over "kankerhomo's". VD bemoeit zich ermee en komt op voor de meisjes. Als de jongens uitstappen, achtervolgt hij ze en dreigt hij met een kapotgeslagen bierflesje. Hij kondigt aan zijn vrienden in te schakelen en gooit een stoeptegel door de voordeur.

RN50/43
VD heeft verschillende homoseksuele mannen afgeperst en beroofd op een HOP in Zaandam. VD geeft aan dat hij geld nodig had en dat hij op tv gezien had dat dit een makkelijke manier was om aan geld te komen. De slachtoffers zouden namelijk toch geen aangifte durven te doen.

RN51/44
VD heeft samen met een vriend het idee opgevat om met een homoseksueel af te spreken en deze te beroven. De vriend had dit idee geopperd, omdat volgens hem homoseksuelen toch geen aangifte durven doen. Via internet spreken zij met het SO af in Den Helder. De beroving loopt uit de hand en VD en zijn vriend worden aangeklaagd wegens poging tot doodslag.

RN52/45
VD heeft samen met vrienden een man geprobeerd te beroven op een HOP in Groningen. VD noemt het een uit de hand gelopen grap en zegt dat het een soort haantjesgedrag was. VD zegt niets tegen homoseksuelen te hebben, maar wel tegen mannen op een HOP, want die vindt hij vuillakken die hun vrouw bedriegen.

Noot

1. HOP is een afkorting voor 'homo-ontmoetingsplaats'.

English summary

Background

Recent years have witnessed persistent news coverage of incidents of anti-gay violence. Amsterdam in particular is often said to be a place where dangers for homosexuals are on the increase. Anti-gay violence plays an important part in the public debate on both Amsterdam as 'gay capital' and the multicultural society as migrants (and Muslims in particular) are feared to insufficiently recognise Dutch values of tolerance towards homosexuals, and to be responsible for a large part of anti-gay violence. For this research, detailed data about the nature and extent of this problem and the perpetrators of anti-gay violence have been gathered.

Objective

The central question of this research is: what are the motives of the perpetrators of anti-gay violence in Amsterdam? In answering this question we focused on the 'tipping point': what factors cause certain situations to get out of hand to such an extent that perpetrators resort to verbal and/or physical violence? Furthermore, we answered three other questions:

- What is the nature and extent of anti-gay violence in Amsterdam? (Could one speak of a structural problem? Could one speak of an increase? Is the problem worse in Amsterdam than elsewhere?)
- What patterns can be discerned in the suspects' profiles?
- Where and when does anti-gay violence in Amsterdam tend to take place?

Method

In order to answer the central question regarding the perpetrators' motives we have methodically applied the so-called 'pyramid model'. By conducting a survey at secondary schools we were able to form an image of Amsterdam youngsters' views on homosexuality and anti-gay violence. We have subsequently held focus group discussions with seven groups of young people who, according to current views, are more likely to resort to anti-gay violence. Finally, we have focused on the perpetrators themselves. In-depth file studies and interviews with the perpetrators have yielded information on the motives of 52 perpetrators of 45 recent incidents.

In order to answer the three other research questions we have analysed all incidents from 2007 that are recorded as gay-related by the gay network Roze in Blauw ('Pink in Blue') of Amsterdam-Amstelland Police.

Results and conclusions

The data from the gay network of Amsterdam-Amstelland Police show that gays fall victim to violence in Amsterdam on a regular basis. In 2007, 201 cases were recorded, of which 67 were cases of physical violence, 17 of robbery, and 38 of serious threat. Anti-gay violence in Amsterdam is thus a grave and serious problem. The suspects usually declare themselves unambiguously and aggressively against expressions of homosexuality. Due to scarce and incomparable data, we cannot comment on the supposed increase of anti-gay violence in Amsterdam or on the severity of the problem in comparison to other cities. We do see an increase of the number of police registrations of anti-gay violence between 2006 and 2008.

Suspects of physical violence are usually boys aged between 17 and 25, and are just as often of indigenous Dutch as of Moroccan origin (both 36%). In view of the fact that of all Amsterdam youngsters up to 24 years, 39% belongs to the former group and 16% to the latter, Moroccans are overrepresented as suspects of physical anti-gay violence. The majority (55%) of the incidents of physical violence takes place outside those areas that are known as gay areas (such as nightlife and gay cruising areas), but a considerable part also takes place within these areas (42%). Most incidents in the gay nightlife area take place in and around the Reguliersdwarsstraat. Most acts of violence are committed during the weekend. Anti-gay violence reaches a clear peak in summer, especially in August.

The major cause of the aversion to homosexuality felt by perpetrators of anti-gay violence lies in their views and emotions regarding masculinity and sexuality. Four aspects of homosexuality that particularly appear to arouse annoyance, disapproval and loathing are anal sex, feminine behaviour, the visibility of homosexuality, and the fear of being hit on by a gay.

It is remarkable that the perpetrators do not reject homosexuality on all fronts. Indeed, in many cases the perpetrators declare not to hate gays at all and realise that homosexuality is a part of Dutch society. They reject homosexuality, however, on express conditions: gays should not openly show the four aspects of the behaviour mentioned above. The perpetrators tend to copy the prevailing gay-tolerant rhetoric of Dutch society, but do not refrain from all sorts of violence as soon as homosexuality comes close to them or if gay men do not fulfil their supposed obligations.

Violence is resorted to especially when these boys believe themselves to be the object of gay men's sexual desire. We conclude that this is a

demonstrable trigger of anti-gay violence in almost 40% of the investigated cases. The perpetrators do not want to be a sex object, but their image of gay men as hypersexual beings makes them feel this threat. These boys cannot bear the thought of being forced into a position that they perceive as feminine and humiliating.

A remarkable result is that there is little difference in the ways in which the different groups that we examined (secondary school students, focus group youngsters and perpetrators) think about homosexuality. Apparently, gay tolerance among secondary school students is flimsy: many of them declare to accept homosexuality, but do not show as much tolerance when asked what they think of it when it comes close to them. Youngsters who are suspected of homosexuality are shut out and discriminated against on a daily basis in Amsterdam's schools.

The small differences between the groups lead to the alarming conclusion that the group of potential perpetrators of anti-gay violence is very large. This result is substantiated by the fact that many perpetrators of anti-gay violence did not plan their criminal act in advance. One can speak of organised 'gay bashing' only to a limited extent. Most incidents arise on the spot. The situation gets out of hand the moment the perpetrators are confronted with a situation that clashes with their views on gender and sexuality.

We found a few factors that can account for the fact that some people resort to anti-gay violence and others do not. Perpetrators often commit acts of violence in groups and are easily influenced by peer pressure. Resistance against homosexuality helps members of many groups shape their identity: through it, youngsters acquire a tough, masculine status in a group. Thus they prevent themselves being seen as 'gay', which for them is synonymous with weak and feminine. Apart from this, socio-economic factors play an important part. Perpetrators show a remarkably low level of education, are often unemployed, and belong to problematic families. Committing acts of anti-gay violence can be an effective way to gain respect and a masculine status for those who cannot do so legally.

Perpetrators of anti-gay violence are not inspired by religious beliefs. Those perpetrators who are Muslims have only a superficial knowledge of the Koran and rarely go to mosque. The motives of the Moroccan perpetrators are almost the same as those of the indigenous Dutch perpetrators. Views and emotions regarding sex and gender play a decisive part, albeit that Moroccan boys list anal sex and the visibility of homosexuality as the most reprehensible aspects of homosexuality, and not feminine behaviour. Their overrepresentation is due to the street culture in which many Moroccan boys live.